

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK MEDYASINDA ETİK KAVRAMI ÜZERİNDEN
YURTTAŞ GAZETECİLİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Metehan ÖZIRMAK
2501180247

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Güven Necati BÜYÜKBAYKAL

İSTANBUL, 2020

“ÖZ”

TÜRK MEDYASINDA ETİK KAVRAMI ÜZERİNDEN YURTTAŞ GAZETECİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

METEHAN ÖZIRMAK

Bu çalışmada, etik kavramı üzerinden Türk Medyasında yurttaş gazeteciliğinin durumu incelenerek bu alanda çalışma yapan platformlardan Bianet ve Dokuz8haber sitelerinin mülteci krizi ile ilişkili yaptığı haberler araştırılarak, karşılaşılan etik ihlaller üzerinden anaakım medyanın güçlü isimlerinden Hürriyet gazetesi ve Yenişafak gazetelerinin internet haber siteleriyle karşılaştırılıp değerlendirilmenin yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak, etik kavramı araştırılmış ve medyadaki etik olgusu üzerinde durulmuştur. Yeni medya kavramı üzerinde de durularak daha sonrasında yurttaş gazeteciliği kavramı ve bu alanda çalışma yapılabilecek platformlar incelenerek bu kavram üzerine derinlemesine bir araştırma yapılmıştır.

Çalışmanın örneklemini Bianet, Dokuz8haber, Hürriyet ve Yenişafak haber siteleri oluşturmaktadır. Türkiye’deki mültecilere Avrupa kapılarının açılma tarihi olan 28 Şubat 2020 – 28 Mart 2020 tarihleri arasındaki bu internet sitelerindeki mülteci krizine yönelik haberler incelenerek içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede ‘Ethical Journalism Network’ün yayınlamış olduğu mülteci haberlerinde karşılaşılan etik sorunların neler olduğu üzerine yayınlanan maddeler değerlendirmenin kaynağını oluşturmaktadır. Bu değerlendirmeler sonucunda yurttaş gazeteciliğine oranla anaakım medyanın bu haberler üzerinde daha çok durduğu saptanmış ve yaptığı haber sayısı üzerinden oranlandığında daha az etik ihlale rastlanmıştır. Dokuz8haber sitesinde mülteci krizine yönelik haberlerin azlığı dikkat çekerken Bianet üzerinden yayınlanan haberlerde etik ihlaller kapsamında yeteri kadar özen gösterilmediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Ahlak, Göçmen Haberleri, Mülteci Haberleri, Yurttaş Gazeteciliği, Medya

ABSTRACT

In this research, it was aimed to compare the differences of citizen journalism and national journalism in the topic of the refugee crisis by thematizing the ethical violation. Bianet&Dokuz8haber websites were chosen as a subject group of citizen journalism. Hürriyet&Yeni Şafak websites were chosen as a subject group of national journalism. All of the related news on the above-mentioned websites were studied and detected ethical violations were compared. First of all, the ethical concept is researched and pointed to the ethical facts at the media. First of all, the ethical concept was researched and was pointed to the ethical facts at the media. It was also mentioned about the new media trend and the possible research interest were examined as well as it is studied deeply.

The Bianet, Dokuz8haber, Hürriyet ve Yenisafak news web sites are the basics of this study. The related news were commentated on these web sites and were analyzed by the content analysis method in between the dates 28.02.2020-28.03.2020 when the borders of Europe were opened in Turkey. The points released by ‘‘Ethical Journalism Network’’ which were about the ethical problems faced on the refugee news are base of this review.

The results of this research, it was confirmed that the national journalism made more news about these issues and made less ethical violations rated the news quantity than citizen journalism. It was elicited that there was less news on the Dokuz8haber website about the refugee crisis and the Bianet website did not pay too much attention to the ethical violation.

Keywords: Ethic, Morality, Citizen Journalism, Refugee News, Immigrant News, Media

ÖNSÖZ

Yeni medya araçlarının toplumun her kesimi tarafından yaygın bir şekilde kullanılmasıyla birlikte gazetecilik mesleği adına önemli değişiklikler yaşanmış ve yurttaş gazeteciliği hareketini ortaya çıkarmıştır. Bu iletişim araçlarının herkes tarafından kullanılması ve gerçekleşen bilgi akışının kontrol alınmasındaki zorlukla beraber mesleki etik alanında aksaklıklara yol açmıştır. Zaman zaman profesyonel gazeteciler tarafından da gerçekleşen etik ihlaller özellikle mülteci haberlerinde daha çok ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmadaki amacım yurttaş gazeteciliği yapan haber portalları ve anaakım medyanın öncü isimlerinden olan gazetelerin internet platformlarıyla karşılaştırıp ‘Ethical Journalism Network’ün yayınlamış olduğu mülteci haberlerindeki etik ihlal maddeleri üzerinden değerlendirerek bu aksaklıkları bularak değerlendirmek olmuştur.

Bu çalışmamı gerçekleştirirken hem lisans hem de yüksek lisans ders aşamasında fikirleriyle bana yardımcı olan ve tez aşamasındayken de değerli vaktini, desteğini ve deneyimlerini asla esirgemeyen değerli hocam, Prof. Dr. Güven Büyükbaykal’a teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca her zaman yanımda olan ve eğitim hayatımda desteğini benden esirgemeyen babam Adem Özırmak ve annem Güler Özırmak’a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ETİK KAVRAMI VE MEDYA ETİĞİ

1.1 Etik Kavramı.....	2
1.2 Etik ve Ahlak Ayrımı.....	4
1.3 Etikte Kuramsal Yaklaşımlar	7
1.3.1 Normatif Etik.....	7
1.3.2 Teleolojik Etik.....	8
1.3.2.1 Mutluluk Etiği.....	9
1.3.2.2 Faydacılık.....	10
1.3.3 Deontolojik Etik.....	11
1.3.4 Erdem Etiği.....	12
1.3.5 Metaetik.....	13
1.3.6 Uygulamalı Etik.....	14
1.4 Medya Etiği ve Gazetecilik İlkeleri.....	15
1.5 Yeni Medya Kavramı, Özellikleri ve Bu Bağlamda Yaşanan Etik İhlaller.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

YURTTAŞ GAZETECİLİĞİ

2.1 Yurttaş Gazeteciliğinin Tarihi ve Ortaya Çıkışı.....	23
2.1.1 Türkiye’de Yurttaş Gazeteciliğinin Ortaya Çıkışı.....	28
2.1.2 Yurttaş Gazeteciliğini Ortaya Çıkartan Etkenler.....	29
2.1.3 Yurttaş Gazeteciliğinin Temel İlkeleri.....	32
2.2 Yurttaş Gazeteciliğinin Paylaşım Sağladığı Platformlar.....	33
2.2.1 Bloglar.....	34
2.2.2 Twitter.....	35
2.2.3 Youtube.....	36
2.2.4 Periscope.....	37
2.2.5 Facebook.....	38
2.2.6 Instagram.....	39
2.3 Yurttaş Gazeteciliği ve Kamusal Alan Kavramı.....	40
2.4 Gelişen İnternet Teknolojileri Çerçevesinde Geleneksel Medya ve Alternatif Medya..	43
2.5 Yurttaş Gazeteciliğinin Geleceği.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1 Araştırmanın Önemi.....	53
3.2 İçerik Analizinin Amacı, Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	54
3.3 Araştırmanın Yöntemi.....	54
3.4 Araştırmanın Birimleri: Bianet, Dokuz8haber, Hürriyet.com ve Yenişafak.com Haber Portallarına Genel Bir Bakış.....	55
3.4.1 Bianet.....	55
3.4.2 Dokuz8haber.....	57

3.4.3 Hürriyet.com.....	58
3.4.4Yenişafak.com.....	59
3.5 Bianet.org, Dokuz8haber, Hürriyet.com ve Yenişafak.com Sitelerinin Mülteci Krizi İçerikli Yayınlamış Olduğu Haberler.....	59
SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA.....	123

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi.....	61
Tablo 2	Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi.....	63
Tablo 3	Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi.....	67
Tablo 4	Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi.....	71
Tablo 5	Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi.....	75
Tablo 6	Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi.....	78
Tablo 7	Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi.....	81
Tablo 8	Bianet.net üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalde bulunulmayan haberler ve linkleri.....	85
Tablo 9	Dokuz8haber'in mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi	89
Tablo 10	Dokuz8haber.net üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalde bulunulmayan haberler ve linkleri.....	91
Tablo 11	Hürriyet.com.tr'nin mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi.....	93
Tablo 12	Hürriyet.com.tr'nin mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi.....	96
Tablo 13	Hürriyet.com.tr'nin mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi.....	100
Tablo 14	Hürriyet.com.tr üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalde bulunulmayan haberler ve linkleri	106
Tablo 15	Yenişafak.com.tr'nin Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi..	109

Tablo 16	Yenişafak.com.tr'nin Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi..112
Tablo 17	Yenişafak.com.tr üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalinde bulunulmayan haberler ve linkleri.....114

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.:	Aynı Eser
A.g.e.:	Adı Geçen Eser
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
BBC:	British Broadcasting Corporation
BİA:	Bağımsız İletişim Ağı
CBS:	Columbia Broadcasting System
CNN:	Cable News Network
Çev.	Çevirmen
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Prof.	Profesör
SIDA:	İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı
WEB:	World Wide Web
WISC:	Wisconsin

GİRİŞ

Gelişen iletişim teknolojileri çerçevesinde internetin kullanımının artmasıyla birlikte anaakım medyaya olan ilgi azalmış ve internet üzerinden yayın yapan platformların kullanımı artmıştır. Medya teknolojilerinin bu denli yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan hareketlerden biri de yurttaş gazeteciliği olmuştur. Yurttaş gazeteciliği kavramı gündeme geldiği ilk günden beri bir tartışma alanı yaratmıştır. Bunun başlıca nedeni ise profesyonel mesleği gazetecilik olmayan kişiler tarafından kaleme alınan yazıların ya da gündeme getirilen görüntülerin toplum ile anında paylaşılarak herhangi bir denetimden geçmemesidir. Günümüz teknolojisinde bu paylaşımların tamamen kontrol edilebilmesi imkansızlaşmış ve etik ihlalleri beraberinde getirmiştir.

Etik kavramının tarihçesi oldukça eskileri dayanmaktadır. Etik, toplumların huzurlu bir şekilde bir arada yaşayabilmelerini ve insanların birbirleri arasında idealist davranışlar sergilemesini amaçlamıştır. Etik kavramının etki gösterdiği en önemli alanlardan biri de meslekler olmuştur. Bu çalışmanın ilk bölümünde etik kavramının tarihçesi incelenmiş ve yeni medyanın kullanımının artmasıyla birlikte basında yaşanan etik ihlaller üzerinde durulmuştur. Ardından yurttaş gazeteciliği kavramı üzerinde durularak ortaya çıkışı, yaşadığı sorunlar ve geleceği detaylı olarak açıklanmıştır.

Yurttaş gazeteciliği adına en çok etik ihlal yaşanan alanların başında mülteci haberleri gelmektedir. Bu alandaki haberleri incelemek adına yurttaş gazeteciliğinin önde gelen haber sitelerinden Bianet.org ve Dokuz8haber.net örneklem olarak seçilmiştir. Bu iki haber portalı anaakım medyanın öncü gazetelerinden olan Hürriyet ve Yenişafak gazetelerinin haber sitelerindeki mülteci krizine yönelik haberlerle birlikte incelenip ‘Ethical Journalism Network’ün yayınlamış olduğu mülteci haberlerindeki etik ihlal maddeleri üzerinden incelenerek değerlendirilmiştir. Bu haberler değerlendirilirken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Haber içeriğinde sadece metin değil fotoğraflar da değerlendirme kapsamına alınmıştır. Çalışma 30 günlük bir süreci kapsamaktadır. Çalışmada tarih aralığı olarak Türkiye’de yaşayan mültecilere Avrupa kapılarının açılma tarihi olan 28 Şubat 2020 ve 28 Mart 2020 tarihleri arasındaki haberler değerlendirilmiştir. Etik ihlale rastlanılmayan haberler ise sadece haber başlığı, haberin linki ve erişim tarihi ile belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ETİK KAVRAMI VE MEDYA ETİĞİ

1.1 Etik Kavramı

Etik, bu alandaki araştırmacılar tarafından genel olarak, insan davranışlarını ahlakilik kuralları çerçevesinde inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır ve felsefenin bir alt dalı olarak kabul görmektedir.¹Ahlak kelimesi, insanlığın kökeninden itibaren geleneklere bağlı olarak atalarından gelen davranışlara dikkat çekerken, ‘etik’ sözcüğü toplumların kendi içerilerindeki adetleri, alışkanlıkları ve davranışları ön plana çıkarmaktadır. Etiğin kökeninde ‘bireysel ve toplumsal’ düşüncesi olmasından ötürü davranış ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Bu yüzden toplumların kendi içerisindeki ‘iyi ve doğru’ olarak inandıkları kavramlar büyük önem taşımaktadır.²

Etik, insanın hem topluma hem de kendisine olan görev ve sorumlulukların tamamını içermektedir. Bu görev ve sorumluluklar kapsamında bireyin toplum içerisinde sergilediği davranışlar iyi ya da kötü veya doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmektedir. İnsan, yaşantısı gereği, hem iç dünyasında kendine hem de dış dünyadan gelen davranışlara tepki verirken, doğru ya da yanlış, iyi ya da kötü davranış ve eylemleri içermektedir. Birey odaklı ve topluma dayalı ahlak sentezi etik kavramının temelinde bulunmaktadır.³

Etik, inançlara dayalı insanın davranışlarını yönlendiren bir kurallar bütünüdür. Felsefenin bir dalı olarak ise etik; bireyin nasıl yaşaması gerektiğini ve bu yaşam içerisindeki davranışları akıl süzgecinden geçirmesini hedeflemektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak her toplumun kendine ait olan farklı etik düşünceleri vardır. Başka bir deyişle etik, ahlaki sorunlar ve ahlaki yargılar ile sınırlandırılarak felsefi bir düşünme biçimi olarak adlandırılabilir.⁴

Birçok kişinin düşüncesine göre etik kavramının en temel özellikleri, değer kavramı ile doğrudan bağlantılı olması, değer yaratması ve değer taşıyıcısı olmak olduğu için, etiğin tam

¹ Ahmet Cevizci, **Felsefeye Giriş**, İstanbul, Say Yayınları, 2014, s. 218

² Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, Basında Etik Anlayışı, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 2004, s. 49

³ Murat Özgen, **Gazetecinin Etik Kimliği**, İstanbul, Set-Systems Yayınları, 2006, s. 46-47

⁴ William Frankena, **Etik**, Çev. Azmi Aydın, Ankara, Avni Kitabevi, 2007, s. 20

olarak neyi kapsadığı konusunda büyük bir belirsizlik hakimdir. Bunun kökeninde yatan temel sorun ise ahlak kavramı ile karıştırılmasıdır.⁵

Ahlak kavramını tanımlamak bu karışıklığın giderilmesi açısından yararlı olacaktır. Kılıçoğlu'ndan aktaran Özgen, ahlakı; “belirli bir zaman bütünlüğü içerisinde tüm insanlar tarafından benimsenmiş olan, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenleyicisi olan töre odaklı davranış kurallarının ve benimsenmiş olan ilkelerinin tamamı ya da diğer toplumlarda ve zamanlarda kapsamı ve içeriği değişen ahlaki değerler alanı”⁶ şeklinde tanımlamaktadır.

Ahlak kavramını bir başka tanımla da şu şekildedir; “Bireyin kendisinin ya da bir insan topluluğunun düşüncelerinin, töre, ahlak, inanç, alışkanlık, görenek ve değer, buyruk, norm ve yasaklara göre düzenlenmiş yerleşmiş yaşam biçimidir.”⁷

Bu tanımlardan da ulaşabileceğimiz gibi genel olarak ahlak kavramı, bir toplum içerisinde yaşayan insanların toplumun düzenini gözeterek ve geçmişten gelen alışkanlıklarını ön planda tutarak neyin doğru ya da neyin yanlış olduğunu yazılı olmayan kurallar çevresinde varlığını hissettirerek süre gelen değer sistemi olarak tanımlanabilir.

Etik değerler, insan ilişkilerinin ve bireysel aklın zaman içerisindeki deneyimlerinden ortaya çıkar ve dış baskılar ile bir otorite tarafından konulmamaktadır. Mesleki ahlakta da aynı şekilde asla bir dayatma olmamaktadır. Dolayısıyla bu ahlaksal davranışlar, mesleği yapan kişilerin içgüdüsel ve davranışsal olarak benimsemesiyle gerçekleşmektedir.⁸

Latince ‘ethicus’, eski Yunanca ‘ethikos’ ‘adetler, alışkanlıklar’ anlamında kullanılan ‘etik’ sözcüğü, günümüzde ‘mesleki ahlak’ olarak özelleşmiş bir alanda kullanılmaktadır.⁹

Mesleki ahlak çerçevesinde medyayı kullanan bireyler ile işbirliği içerisindeki bu meslek odaklı çalışan üyeler tarafından belirlenmiş ilkeler ve bu ilkeler üzerinden kabul edilmiş nizamlar medya etiği kapsamında mevcuttur. Medya etiği kavramında önemli olan toplumsal sorumluluğu üstlenme ve buna dayalı çalışmaları üzerine alarak bunlardan sorumlu olma meselesidir. Etik kavramı medya alanındaki tüm çalışanlar tarafından bilinmesi gereken bir konudur. Politika, ekonomi, spor gibi ve ahlaka dayalı tüm alanların tanımlanmasında, hedef kitleye yönelik mesleki amaçların gerçekleştirilmesinde yardımcı olmaktadır.

⁵ Cevizci, a.g.e., s. 218

⁶ Özgen, a.g.e., s. 26-287

⁷ Özlem Doğan, **Etik Ahlak Felsefesi**, İstanbul, Say Yayınları, 2010, s. 21

⁸ Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2000, s. 144

⁹ Ilgaz, a.g.e., s. 49

Gazeteci kimliğine sahip fakat yaptığı haberler, aldığı kararlar ve gerçekleştirdiği eylemler üzerinde denetim hakkına sahip olmayan bir medya organında etikten söz etmek anlamsızdır. Etik çalışma alanı olarak, baskı altında kalmadan yapılan çalışmaları seçmiştir.¹⁰

Basının kendi içerisinde özgür olma anlayışı yeni medyanın toplum üzerindeki etkisinin artmasıyla birlikte son dönemlerde medya alanında mesleki etik kavramını sekteye uğratmıştır. Haber alma ve haber verme mecralarının artması ve her bireyin herhangi bir kontrolden geçmeden topluma bilgi aktarabilmesiyle birlikte gazetecilik ilkeleri göz ardı edilmektedir. Bu ilkelerden uzaklaşılması gazetecilik mesleğine olan güveni sarsmış ve değer kaybettirmiştir.

1.2 Etik ve Ahlak Ayrımı

“İnsanın toplumsallaşmasında önemli bir işlev üstlenen ahlak, her toplumun kendi içerisinde farklılık gösterdiği değişken bir yapıya sahiptir.”¹¹ Genel olarak ahlak ve etik kavramları birbirleriyle karıştırılmaktadır. Her ne kadar gelenek, görenek, töre, alışkanlık anlamına gelse bile, etik denince akla gelen felsefik açıdan bir ahlaktır, ahlaklılığın felsefesidir.¹²

*“Etik kavramının temelinde yatan amaç, bireyin toplum içerisinde ahlaki kararları yalnız başına verebilecek yetiye sahip olup tek başına var olabilmesini öğretmektir.”*¹³

Ahlak kavramının tarihsel ve olgusal olarak anlamlandırılmasına karşın, etik bu olguya yönelen felsefi disiplinin adıdır. Etik, ahlaki kategorilerin bir eleştirisi olarak kabul edilmektedir. Bu düşünceyle N. Hartmann, ahlakı ‘çok’ etiği ise ‘tek’ olarak ifade eder. Burada kastedilen, etik kavramının ahlaksal bağıntıların üzerine genel geçer bir görüş elde etmektir. Etik, ahlaktan daha kapsamlı olmasına karşılık ilkeler ve kavramlar açısından ahlaka oranla daha bağımsızdır.¹⁴

Etik ve ahlak kavramını ise birbirinden ayıran başlıca maddeler vardır bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

¹⁰ Özgen, a.g.e., s. 47

¹¹ Özgen, a.g.e., s. 26

¹² Cevizci, a.g.e., s. 218

¹³ Raci Kılavuz, **Kamu Yönetiminde Etik ve Bir Sorun Alanı Olarak Yozlaşma**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2003, s. 18

¹⁴ Harun Bodur, Etiğin Alet Çantasına Bakmak: Ahlak, Etik ve İlintili Temel Kavramlar Üzerine Notlar, **Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölüm Dergisi**, Cilt 0, Sayı 7, 2017, s. 177

1) Etik, iyi ve doğru nedir sorusunun cevabına yanıt aramaktadır. Ahlak kavramı ise bireyin sonradan kazandığı davranış ve tutumlar için kullanılır ve aynı zamanda toplum tarafından benimsenmiş olan değer sistemlerinin de tanımı olarak belirtilmektedir.

2) Etik genel olarak davranış kullarıdır, ahlak ise kişinin duygularını esas almaktadır.

3) Ahlak bireyin değerlerini ve bu değerler kapsamındaki davranışlarını kapsarken, etik; toplumların birbirleriyle olan ilişkilerinin kökeninde olan değerleri, nizamları, iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış gibi kavramları ahlaki çerçevede inceleyen felsefi bir alandır.

4) Etik kuramsal ve soyut incelerken, ahlak ise bunun tersine kişilerin günlük yaşamlarında nasıl tutumlar sergilemeleri gerektiği konusunda düşünmektedir.

5) Etik kavramı ahlakilik konusunda çalışmanın yanında, etik üzerine sorulan sorular ile ahlaki soruları birbirleri arasında farklılık göstermektedir. Ahlak kişisel ve somut sorular üzerine yoğunlaşırken etik ise ahlak kavramına dayalı davranışları ve eylemleri sorgulamaktadır. Sonuç olarak etik, ahlaki tutumları baz alarak kendi çalışma alanını yaratmaktadır.¹⁵

Ahlak, insanların etrafında olup bitenleri olduğu gibi kabullenmek yerine, özgür iradesiyle olaylara müdahale edebileceğini deneyimlerinden yararlanarak kişinin eylem sınırları içerisinde hareket edebileceğini bildirmektedir. Hiçbir insan istediği gibi istediği yerde diğer insanları hoşuna gitmeyen ya da sadece kendi hoşuna giden davranışları yapma özgürlüğüne sahip değildir. Yapmak istedikleri eylemleri olabildiğince belirli sınırlar içerisinde tutmak zorundadır. Bu yüzden her insan toplum içerisindeki davranışlarında bilinçli şekilde hareket etmek zorundadır. Bir şeyin iyi olması ahlak yasası kapsamında Kant'ın düşüncesiyle bu şeyin ahlaki bir davranış olduğunun kanıtı değil onun ne uğrunda yapıldığının da düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü bazen yasaya uygun olan rastlantısal davranışlar çoğu kez yasaya aykırı olabilmektedir. Ahlakın tarihçesi oldukça eskilere dayanmaktadır. Felsefe gibi ahlakın da eski Yunan'da başladığı söylenmektedir. Ahlak kelimesinin kökeni de eski Yunan'a dayandırılmaktadır. Eski Yunan'daki filozoflar mitoslara dayalı düşünceleri yeterli bulmamışlar ve 'akla' dayalı yanıtlar aramışlardır. Bu düşünce Batı

¹⁵ Abdülkadir Mahmutoglu, Etik ve Ahlak; Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler, **Türk İdare Dergisi**, Cilt 81, Sayı 463-464, 2009, s. 244

uygarlıklarında da temelinde din olan düşünce yerine akıl ve deneyi ana kaynaklardan biri haline getirmiştir.¹⁶

Hemen hemen tüm toplumlarda ahlakın kökenini anlatan birçok efsane vardır. Paris'teki Louvre müzesinde güneş tanrısı Shamash'ın Hammurabi'ye kanunlarını sunduğunu gösteren bir kabartma olan Babil sütunu vardır. Tanrı'nın Musa'ya Sina Dağı'nda gönderdiği On Emir de ahlaka dayalı temel örnekler arasında gösterilebilmektedir. Platon'un Protagorası'nda Zeus'un küçük gruplar halinde yaşayan zayıf ve talihsiz insanlara karşı acıdığını bahseden bir anlatım bulunmaktadır. Zeus bu insanlara yardım edebilmek için insanlara ahlaki bir anlayış ve hukuk ve adaleti anlayabilmeleri için bir kapasite vermiş ve böylece daha büyük topluluklarda birbirleriyle daha iyi ilişkiler kurarak işbirliği içerisinde yaşayabileceklerine inanmıştır.¹⁷

Yunan aydınlanma çağında felsefi anlamda ahlak üzerine düşünen Sokrates olmuştur ve etkisi öğrencisi Platon üzerinden de görülmüştür. Fakat ahlak tartışmalarının kökeninin Homeros ve Hesiodos'a kadar uzandığı düşünülmektedir. Genel olarak bu isimler varlığın kökeni, evren ve insanın evrendeki yeri üzerine çalışmışlardır. Ahlakı mutluluk üzerinden arayan Demokritos, Sokrates ve Platon'un etik düşünceleri üzerinde etkiye bulunmuştur. Platon ve Aristoteles etik üzerinde genel olarak yaptıkları çalışmalar ile kendilerinden önceki düşünürlerin yaklaşımlarını daha anlamlı bir zemine oturtmayı başarmışlardır ve bugün bile süren tartışmalara yön veren düşüncelerin kökeninde olmuşlardır.¹⁸

Bu geçmiş dönemlerden günümüze kadar gelen toplumun hassasiyetlerini kapsayan ahlaki kuralları mevcuttur. Bu ahlak kuralları sadece toplumun kendi içerisinde yaşamlarını değil meslek gruplarının dikkat etmesi gereken başlıca kuralları da kapsar.

Etik değerler içerisinde tartışılabilir alanlardan biri de yeni medyanın hayatımıza girmesiyle toplum üzerindeki etkisini arttıran yurttaş gazeteciliğidir. Bu alandaki etik konusu, bireyin toplum üzerindeki yaratacağı 'iyi-kötü' davranışları kapsar. Gazeteci etik kurallara uyarken aynı zaman da yazılı olmayan ve toplumdan topluma farklılık gösteren ahlak kurallarını da göz ardı etmemesi gerekmektedir. Topluma karşı olan sorumluluğunu unutmamalı ve yaptığı haberlerde özdenetim mekanizmasını kullanmaya özen göstermelidir. Kişi kendini denetlemekte olan hukuk sisteminin yanında vicdani sorumluluklarını da göz ardı

¹⁶ Haluk Birsen, **Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Basın Ahlakı**, Eskişehir, Gece Akademi, 2019, s. 44

¹⁷ Peter Singer, Ethics, *Encyclopædia Britannica*, Chicago, 1985, s. 627-648

¹⁸ Birsen, a.g.e., s. 47

etmemelidir. Özgürlük kavramının bütünleyicisi olan ahlak kavramı, basın özgürlüğünün korunabilmesi ve sürdürülebilmesi açısından ilelebet korunmalıdır.

Günümüzde medya, ahlaki öngörüler ile hedef kitle arasında bir uzlaşma sağlamaktadır. Toplumsal bir uzlaşma olarak düşünülen ahlak, basının kodladığı bir düşünce içerisinde benimsenmektedir. Etik etki bu düşüncede devreye girerek ahlakı bir meta haline getirebilmek için basının talep ettiği ahlakın, gerektirdiğinin tersini yapmak zorunda kalmaktadır.¹⁹

1.3 ETİKTE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

1.3.1 Normatif Etik

Batı etiğinin merkezi olan bu kavram, antik çağdan beri ne yapılması gerektiği konusunda genel teorilerin tartışılmasına atıfta bulunur. ‘Normatif’ kelimesinin kökeni standart veya kural anlamına gelen ‘norm’ sözcüğüne dayanmaktadır. Bu nedenle ahlaki ‘norm’lar insanların uyması gereken standartlar ve ilkeler bütünüdür. Genel olarak, insanların bu standartların ne olduğu hakkında farklı fikirleri vardır. Bu nedenle çeşitli normatif etik teorileri, bir eylemi ahlaki bir eylem haline getiren ‘iyi’ ya da ‘kötü’ olarak adlandırabileceğimiz tutumlara dayandırılmaktadır.²⁰

*“Ahlak sistemi üzerinde temel değerler ve ilkelerin geliştirilmesi ve daha iyiye ulaştırılması üzerinde duran normatif etik, nasıl yaşamamız gerektiği ve hayatta en yüksek değerlere nasıl ulaşabileceğimiz soruları üzerine cevap arar.”*²¹

*“İyi, herkes ve her şey tarafından istenilen olarak belirtilmektedir. Tüm sanatsal çalışmaların, yapılan araştırmaların, davranışların ve eylemlerin tamamı iyiyi hedeflemektedir.”*²² Normatif etik de genel olarak insanların eylemler üzerindeki doğru ve yanlış nasıl ayırt edebileceği ve hangi eylemin doğru olduğunu anlatmaya çalışan etiksel yaklaşımdır.²³

¹⁹ Birsen, a.g.e., s. 80

²⁰

https://www.hoddereducation.co.uk/media/Documents/RS/4_Normative_ethical_theories_Natural_moral_la_w.pdf, Erişim Tarihi: 25.02.2020

²¹ Tülin Ural, **İşletme ve Pazarlama Etiği**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2003, s.

²² Aristoteles, **Nikomakhos’a Etik**, Çev. Furkan Akderin, İstanbul, Say Yayınları, 2019, s. 21

²³ İbrahim Çelik, İsmail A. Güdekli, Reklam Etiği mi Etik Reklam mı? Reklamda Karşılaşılan Sorunlar ve Reklam Etiği, **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, 2014, Sayı 38, s. 27

Normatif etiğin yaklaşık iki bin beş yüz yıllık tarihi boyunca birçok etik teori öne sürülmüştür. Bu teoriler kabaca üç başlık altında toplanırlar: en yüksek iyi, doğru eylem ve sağlam bir karakterdir.

Bu üç teori tipini oluşturan üç temel soru bulunmaktadır. Bu sorular:

*İnsanların peşinde koşması gereken idealleri ve hangi amaçları benimseyeceklerini seçmeleri gerekir

*Bu seçimlerden sonra oluşabilecek yönlendirmelerin ahlaki ilkeleri nelerdir

*Düzgün ve örnek bir karaktere ve erdemli bir yaşama nasıl ulaşılabilir

Bu sorulardan ilki, gerçek mutluluğun birey için ne olduğu üzerine yapılan araştırmalarla sonuçlanmıştır. İkincisi, filozofları bir ödev ya da değer teorisine götürürken üçüncü soru ise erdem etiğini ortaya çıkarmıştır. Buradan anlaşılabileceği üzere etik teoriler, sonuçlar, ahlaki doğruluk veya ahlaki yükümlülük ve erdemler üzerinde yoğunlaşacak şekilde, üç ana kategoride toplanmıştır. Teleolojik, deontolojik ve erdem etiği olarak üçe ayrılan bu teorileri kavramanın en iyi yolu bu teorilerin neyi içerdiklerini anlamaya çalışmaktır.²⁴

1.3.2 Teleolojik Etik

Teleolojik etik, herhangi bir eylemin doğruluğunun veya yanlışlığının sadece gerçek veya beklenen sonuçlara bağlı olduğunu gösteren teoridir. Bu yüzden sonuca dayalı etik öğreti olarak geçer ve ortaya çıkan sonuçlar üzerinde rasyonel düşünme anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bir eylemin sonucu onun ahlaksal statüsünü de belirler.²⁵

Bu kavram anlayışına göre insanın ahlaka dayalı davranışının değerini belirleyen öge sergilenen davranışın sonuçları ve gayesidir. Bu bakış açısına sahip olan filozoflar iyi yaşam ve beraberinde getirdiği mutlu bir yaşamın nasıl olabileceği ve davranışlar sonucunda mutluluğa ulaşmak için yapılması gereken etkinlikleri tartışmışlardır.²⁶

²⁴ Cevizci, a.g.e., s. 224-225

²⁵ İrfan Erdoğan, Medya ve Etik: Eleştirel Bir Giriş, **Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 23, 2006, s. 7

²⁶ Fatih Aydın, Teleolojik Ahlak Anlayışlarında Mutluluğa Ulaşmada Ahlaki Değerlerin Yeri, **Asya Öğretim Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2014, s. 52

Teleolojik etikteki ana problemi ‘en yüksek iyi’dir. Bireyin kişisel mutluluğundaki nihai amaç en yüksek sayıda insan mutluluğuna ulaşmaktır. İlkçağ’dan mutluluk etiği ile Yakınçağ’dan yararcılık bu etik kapsamı içerisine girer.²⁷

1.3.2.1 Mutluluk Etiği

Felsefenin önemli terimlerinden biri olan bu etik kavramı, teleolojik ahlâk anlayışı içerisinde ulaşılması gereken başlıca hedeftir. Çünkü mutluluk amaçtır ve asla başka bir şeyin aracı olarak görülemez.²⁸

Birçok insan iyi yaşamın mutlu yaşamla aynı doğrultuda olduğuna inanmaktadır. Mutluluğu en üst düzeye çıkarmak ve dünyadaki acı ve mutsuzluğu en aza indirmek için elimizden geleni yapmak ve güçlü bir ahlaka sahip olmamız gerekmektedir. Örneğin, mutluluk araştırmalarıyla uğraşan çoğu insan, sadece kendi mutluluğumuzu tanıtmak için güçlü bir ihtiyati nedenimiz değil, aynı zamanda başkalarının mutluluğunu teşvik etmek için güçlü bir ahlaki nedenimiz olduğuna inanmaktadır.²⁹

Mutluluk etiğinin kurucusu, Sokrates’tir. Aynı zamanda Sokrates, ilk ahlak öğretisini geliştiren filozoftur.³⁰ O, insan hayatının ahlaki yapıya dayandırılmaktaki en büyük amacının en yüksek iyiyi ifade edecek ‘eudaimonia’ olarak tanımlamıştır. ³¹‘Eudamimonia’ sözcüğü mutluluk anlamına gelmektedir.³² Sokrates’in kendisi, eudaimoniayı öz-memnuniyet yani kişisel tatmin olarak belirtmiştir. Öğrencisi Platon ise, eudaimoniayı failin olması gerektiği gibi yani ‘kendini gerçekleştirme hali’ olarak tanımlamıştır. Aristo kendi düşüncesine göre eudaimoniayı mutluluk kavramı ile eşitlemiştir. Antik Yunan’daki Kireneliler ise bu kavram altında Aristo’yla aynı düşünceyi paylaşmış, Stoacılar ve Epikürosçular ise manevi huzur hali, bir tür entelektüel dinginlik olarak tanımlamışlardır.³³

Sokrates’e göre bilgi insanları doğruya bilgisizlik ise yanlışla götürür. Bu sebeple, ahlaksal eylemin temelinde bilgi yatmaktadır. Sokrates’e göre bilginin içeriği ‘iyi’dir. Erdemli

²⁷ Cevizci, a.g.e., s. 226

²⁸ Aydın, a.g.e., s. 52

²⁹ Bengt Brölde, Krister Bykvist, Happiness, Ethics, and Politics: Introduction, History and Conceptual Framework, **Journal of Happiness Studies**, Sayı 11, 2010, s. 541

³⁰ Doğan, a.g.e., s. 49

³¹ Cevizci, a.g.e., s. 226

³² Özgen, a.g.e., s. 30

³³ Cevizci, a.g.e., s. 226

olmak da bilge olmak demektir... Bu düşünceden yola çıkarak Eudamonia'yı erdemlilik sağlamaktadır.³⁴

Mutluluk kavramını etik düşüncelerle bağlantılı oluşturarak şunları söylemek mümkündür. Mutluluk bir hedefe ulaşmak ve başarmanın sonucunda anlam kazanmaktır. İnsanlar mutluluğa ulaşmak için her zaman çalışmalıdırlar. Çalışmadan ve çabalamadan mutluluk kendi kendine ortaya çıkmaz. Mutluluk her insan eyleminin vazgeçilmezidir ve etiğin betimleyici bir kavramıdır.³⁵

1.3.2.2 Faydacılık

Eylemlerin iyi veya kötü olması ile değerlendirilen faydacılık teorisi sonuç odaklıdır. Bir eylem gerçekleştiğinde bunun sonucunda ne kadar çok insana mutluluk getirirse eylem o kadar iyi ve ahlaken doğrudur.

Bu kuramın ilk temsilcisi Jeremy Bentham'dır ve Anglo-Sakson dünyada 2 asır boyunca etkili bir şekilde devam etmiş olan 'faydacılık' liberal ve kapitalist dünya görüşünün değer anlayışını temsil etmiştir. Bentham'ın temel düşüncesi en fazla kişiye ulaşan iyilik, doğru ve yanlışın en büyük ölçütüdür. Hobbes'un geliştirmiş olduğu etik egoizmin fazlasıyla yumuşatılmış halidir.³⁶

Bentham'ın manevi oğlu olarak adlandırabileceğimiz, 19. yüzyılda faydacılığın en önemli düşünürlerinden Mill, faydacılığı en yüksek mutluluk ilkesi "eylemleri bireylere sağladığı hazların doğru-iyi, acıya neden oldukları oranda yanlış-kötü olarak kabul eden ilke" şeklinde tanımlamaktadır.³⁷

Mill, eylemlerin sonuçlarının faydacılık ilkelerine dayanıyorsa 'etik' çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu düşünceye göre 'faydacılık' asla çıkar gözetmemektedir. Bu olgu faydacılık ilkesinin en büyük kanıtıdır. Mill bazı noktalarda Bentham'dan farklı düşünmektedir. Bunlardan ilki Mill, mutluluğu sadece nicelik bakımından değil nitelik bakımından da bir farklı bir haz ayrımı olduğunu savunmaktadır. İkinci olarak ise, Stuart Mill kendi mutluluğundan diğer insanların mutluluğuna geçişi sağlam bir zemine

³⁴ Özgen, a.g.e., s. 31

³⁵ Annemarie Pieper, **Etiğe Giriş**, Çev. Veysel Atayman, Gönül Sezer, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2012, s. 132-133

³⁶ Cevizci, a.g.e., s. 230

³⁷ Metin Aydın, John Stuart Mill'in Faydacı Ahlakı, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 15, Sayı 28, 2013, s. 144

oturtmak isteyişidir. Bunun da öncelikle psikolojik bir yolla olacağını savunmaktadır. Nuttall'a göre ise faydacı ahlak felsefesi birçok modern savunucuya sahip en etkili ahlak teorisi olarak öngörülmektedir. Faydacılığın en önemli etkisinin ahlaki eylemlerin sonuçlarının ön planda tutulması olduğunu belirtmiştir. Faydacılık hayatın hangi düzleminde olursa olsun sonuçların göz önünde bulundurularak kabul gördüğünü savunmaktadır.³⁸

Medya açısından düşünecek olursak bu kuram, bir devlet sansürü olarak açık kart niteliği olarak gözükmekte ve halkın öğrenme hakkının en üst düzeyde olması ilkesine aykırı olduğu düşünülmektedir. Faydacılık ilkesinde basın özgürlüğü demokratik olmayan devletlerde yönetilenin hükümet tarafından daha kolay kontrol edilebileceği bir öge olarak düşünülmektedir.

1.3.3 Deontolojik Etik

Kökeni ödev anlamında kullanılan 'deon' kelimesine dayanan deontolojik sözcüğü, teleolojik etiğin karşı kutbunda yer alarak sonuççuluğu reddetmektedir. Ahlaki eylemlerin sonuçlarından ziyade eylemin temelindeki niyete vurgu yapmaktadır. Akıllı ve sorumluluk sahibi bir varlık olan insanın yapması gereken bir takım ödevleri olduğuna değinerek ahlaki otoritenin temeline ödevi yerleştirmektedir. Bu kavram aynı zamanda Kant'ın etiği olarak da dile getirilebilmektedir. Kant'ın etiği, orta çağın dini etiğinin modern versiyonu olarak nitelendirilebilmektedir. Ortak bir evrensel yasanın varlığını kabul eden Emanuel Kant, herkesin ortak paydada buluşabileceği 'en yüksek iyi'nin var olmadığını dile getirmiştir.³⁹ Onun için önemli olan eylemlerin temelindeki niyettir. Kişin görevlerinin kendi çıkarları ile bağlantılı olamayacağını söylemiştir.⁴⁰

Kant etiğinde doğru eylem akılla birlikte bir ödevin gereksinimlerini yerine getirmeye yönelik olan eylemdir ve sadece insana özgüdür. Kant için etik kavramı 'doğru eylem nedir' sorusuna cevap bulma girişimidir. Eğer eylem doğru ise etikdir.⁴¹

Kant, kişinin sadece akıl ile her zaman kendine iyi ve doğruyu hedeflemesi ve buna dayalı davranışlar sonucunda tam anlamıyla ahlaki bir kimliğe sahip olabileceğini dile getirmektedir.

³⁸ Birsen, a.g.e., s. 52-53

³⁹ Cevizci, a.g.e., s. 231-233

⁴⁰ Marylyn Carrigan, Svetla Marinova, Isabelle Szmigin, Ethics and International Marketing Research Background and Challenges. *International Marketing Review*, Cilt 22, Sayı 5, 2005, s. 481

⁴¹ Doğan, a.g.e., s. 81

Kişi sadece akıl ile iyiyi hedeflemeli bunun tersinde davranışlar sergilediğinde ise davranışları ahlaki olarak kabul görmemektedir.⁴²

İyi bir irade dışında iyi hiçbir şey olmadığını dile getiren Kant, aklın ancak yerinde kullanıldığı ölçüde iyi olduğunu söylemiştir. İyi irade, ne yapmaya niyetlenirse niyetlensin, temelinde ödev olduğu için niyetlendiğini dile getirmiştir.⁴³

Yaşamı sürdürmenin bir ödev olduğunu ve herkesin bu konuda doğrudan bir eğilimi olduğunu savunan Kant, her şeye rağmen bireyin yaşamını korkudan değil de ödevden dolayı devam ettiriyorsa bu kapsamda ahlaksal bir içerikten bahsedilemeyeceğini belirtmiştir. Kant, “ödevden dolayı, ödev gereği yapılan bir eylem, ahlaksal değerini, erişilecek amaçta değil, onu yapmaya karar verdirten, yani onu belirleyen maksimde bulunur; dolayısıyla bu değer eylemin nesnesinin gerçekleşmesine değil, arzulama yetisinin bütün nesneleri ne olursa olsun, eylemi oluşturan istencin yalnızca ilkesine bağlıdır” diyerek ödevin eylemsel zorunluluğunun yasaya duyulan bir saygı gereği olduğunu savunmuştur.⁴⁴

Kant’ın ahlak düşüncesinin temelinde ‘iyiyi hissetmek iyidir’ düşüncesi bulunmaktadır. Kant eylemin sonucuna değil eylemin yapılış nedenine odaklanır. Bir eylemin doğruluğu, sonuçlarından bağımsızdır. ‘Doğru olanı yap, çünkü doğru olan budur’ sözünü medya alanına yansıtacak olursak; Kant’ın bu görüşleri çerçevesinde toplumsal sorumluluğu bulunan gazeteci sonucunda toplumu olumsuz etkileyecek bilgiyi kişi hak ve özgürlüklerini ihlal edebilecek olsa bile topluma aynı şekilde aktarmakta zorunludur. Meslek ahlakı çerçevesinde düşünecek olursak bu düşüncenin etik olmadığını söyleyebiliriz. Bu yüzden, ‘kişilere saygı’ ve merhamete dayalı ahlaklılığa yardımcı duyguları görmezden gelmiş olduğu için Kant eleştirilmiştir.

1.3.4 Erdem Etiği

Bu kavramdan önce bahsettiğimiz Faydacılık ve Kantçılık etik anlayışlarında karakter kavramına değinilmemiştir. Erdem etiği bu eksiklik doğrultusunda birbirinden farklı karakter özelliklerinin ahlaka üzerindeki etkilerini araştırmayı hedef olarak belirlemiştir. Diğer normatif etik teorilerinden farklı bir şekilde erdem etiğinin merkezindeki soru ‘nasıl biri olmalıyım’dır. Bu nedenle bu kavram kişinin karakter özelliklerinin önemli olduğuna vurgu yaparak ahlaki

⁴² Özgen, a.g.e., s. 40

⁴³ Alasdair MacIntyre, *Ethik’in Kısa Tarihi*, Çev. Hakkı Hünler, Zelyut Hünler, İstanbul, Paradigma yayınları, 2001, s. 219

⁴⁴ Birsell, a.g.e.,

ilke ve kuralların çok önem olmadığını savunmaktadır. Erdem etiği kavramının kökeni Aristoteles'e dayanırken bu kavramı 20. yüzyılda tekrar dile getiren kişi Alasdair MacIntyre'dir. Bir insanın karakterinin mükemmelliğine dayanan bu teori bir eylem, bir erdemi yansıttığı ölçüde iyidir diyerek nihai amacını erdemli ve ahlaklı bir birey olmaya dayandırmaktadır.⁴⁵

Erdemli olmak, Aristo'ya göre aşırılıklar arasında eşitliği sağlamak yani denge kurmaktır. Bu aşırılıklar arasında denge kurmak 'altın oran' adıyla anılmaktadır. Örneğin; Çok tembel olmak ile sürekli bir işi yapmaya takıntılı olmanın ortası gayretli olmaktır. Başka bir örnek verecek olursak tutumsuzluk ve cimri olmanın erdemli davranışı yani ortası cömert olmaktır. Davranışlarımızı nasıl yönlendirebileceğimiz ve burada nasıl doğruyu seçeceğimiz Aristo'ya göre yalnızca doğru bir karaktere sahip olmakla gerçekleşir.⁴⁶

Aristoteles'in erdem etiğine dayalı bu düşünceden yola çıkarak MacIntyre'nin kendisine ait olan erdem yorumuna geçer. Erdem anlayışında MacIntyre'nin üç aşaması mevcuttur. Bunlar; pratik, gelenek ve anlatı kavramlarıdır.⁴⁷ Pratik; içsel iyileri başarmak adına toplumsal olarak işbirliğine dayalı insan faaliyetleridir. Gelenek; erdemleri bütün bir hayat için iyi olana katkıda bulunan nitelikler olarak gören aşamadır. Anlatı kavramı ise yaşamı bir bütün olarak algılayabildiğimiz durumda anlamlı olabileceğine vurgu yapmaktadır.⁴⁸

1.3.5 Metaetik

Bu kavram, ahlaka dayalı sorumluluklarımızın neler olduğu ya da neler olması gerektiği sorularının aksine, gerçekte nesnel olarak adlandırabileceğimiz bu ahlaki olgular var mıdır, eğer ki varsa bu olgular nasıl açıklanabilir ya da "iyi" kelimesi tam olarak nedir" sorularına cevap aramaktadır. Başka bir deyişle metaetik ahlakın tam olarak ne olduğu, onun kökenini ve yapısını araştırmaktadır. Öte yandan metaetik, ahlak kavramının nedenselliğini de incelemektedir.⁴⁹ Meta etik, normatif etiği eleştirdiği için eleştirel bir etik türüdür.⁵⁰

⁴⁵ Filiz Bayoğlu, MacIntyre'in Klasik Aristotelesçi Erdem Geleneğine İlişkin Yorumu, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2010, s. 74

⁴⁶ <https://alont.com/forum/viewtopic.php?t=696> (çevrimiçi), 01.03.2020

⁴⁷ Cevizci, a.g.e., s. 238

⁴⁸ Bayoğlu, a.g.e., s. 76

⁴⁹ Ersin Diker, **Sosyal Medya Reklamcılığı ve Etik: Facebook Reklamları ve Etik Değerlerdeki Değişim Üzerine Bir Araştırma**, Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016, s. 25

⁵⁰ Cevizci, a.g.e., s. 243

Metaetiğe dahi ilk ipuçları 20. yüzyılda olmasına rağmen olgu ve değer gibi temel konuları Thomas Hobbes'dan süregelen geleneğin başarısıdır. Hobbes, etikteki terimlerin anlam ve kullanımlarına dilsel bir çözüm bulma çabası göstermiştir. O, analitik dil çözümlemesine yönelerek erdemlerin temeline eğilmiştir. Bunu Leviathan'da "İradi Hareketlerin, Genellikle Duygular Denilen, İçsel Başlangıçları ve Bunların İfade Edildiği Sözler Üzerine"de, sevgi, nefret, iyi, kötü, cesaret, cömertlik ve mutluluk gibi bireyin dışa vurumlarının temellerini saptamış ve aynı zamanda da bu tür erdemlerin veya kendi görüşüyle duygulanımların dilsel kipler vasıtasıyla anlatım biçimlerini irdelemiştir.⁵¹

Değerler ve değersel yargıların doğası üzerine sorular yönelten ve bunlara cevaplar arayan ve aynı zamanda bir felsefe disiplini olarak adlandırılan metaetik, ahlaksal doğrular olup olmadığı ve ahlaki açıdan doğru veya yanlış olanla ilgili inançlarımızı akla dayalı bir şekilde nasıl savunarak dile getirebileceğimizi ele alır.⁵²

Bu kavram medya alanına da geniş bir açılım kazandırmaktadır. Tekelleşen medyada ve yeni akım medya çerçevesinde yaşanan etik problemlere indirgenip, etiğe dair üst bir bakış açısının bulunmaması medya üzerindeki etik tartışmalarını da kısıtlamaktadır. Nitekim bu alanda oluşan problemlerin temelinde medyada daha derinlere kök salmış sorunlar bulunmaktadır. Hiç şüphesiz medya alanında yaşanan etik problemlere dair normatif kurallar koymak kaçınılmaz ve tartışılmaz bir gereksinimdir. Ama etik prensiplerin her durumda işlemesi mümkün olmadığı için günümüzde, daha karışık bir şekilde yapının tümünü kapsayan yapısal problemler bulunmaktadır. Bu yapısal problemler için yaklaşımlar arası öngörüler gerekirken, bu karışık ortamda metaetiğin akla dayalı bakış açısı işe yarayabileceği kaçınılmaz bir gerçek olarak düşünülmektedir.⁵³

1.3.6 Uygulamalı Etik

Bu etik türü, 1970'lerin ortalarında ortaya çıkmış ve bazı mesleklerde verilen hizmetlerin belirli durumlarda ortaya çıkan etik çıkmazların, seçimlerin, standartların ve ahlak teorileri ile

⁵¹ Filiz Bayoğlu, **William David Ross'un Deontolojik Sezgici Ahlak Kuramı**, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013, s. 14-15

⁵² Orhun D. Yılmaz, Ötenazi Kavramının Teleolojik, Deontolojik ve Meta-Etik Teoriler Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, 2019, s. 136

⁵³ Alahattin Kanlıoğlu, Ömer Alanka, Meta etik bağlamında medyayı düşünmek, **Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E- Dergisi**, Sayı 7, 2013, s. 121-122

kavramlarının belirli bir konuya uygulanmasını ele alır. Farklı uygulamaların sahip olması, çeşitli meslek gruplarının kendine has değer ve ilkelerinden kaynaklanmaktadır.⁵⁴

Uygulamalı etik sahip olduğu özellikler ile teorik etikten ayrılmaktadır. Bu ayrımlardan en önemlisi bu kavramda bağlama ve ayrıntıya gösterilmesi gereken dikkat ve ilgidir. Ayrıca teorik etiğe göre her zaman daha bütüncü bir yaklaşım söz konusudur. Bu etik kavramı ile uğraşan bir araştırmacı, kamu alanında ya da bireysel alanda karşılaştığı ahlak problemleri çözümü için yalnızca felsefi birikiminden yararlanmaz. Çünkü psikoloji, sosyoloji, kültür ve tarih bilgisini kullanmasının gerekli olduğuna inanmaktadır. Ayrıca bu etik türünü esas karakterize eden şey, odak noktasında bireysel vaka araştırmaları bulunmaktadır.⁵⁵

1.4 Medya Etiği ve Gazetecilik İlkeleri

Medya kelimesi tarihte ilk kez Antik Çağ'da kullanılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasını baz alırsak bu olaydan tam 1000 yıl önce Antik Çağ'da Hazar Denizi etrafında bir bölgede kullanıldığı belirtilmektedir. The Oxford English, Merriam –Webster ve Encarta sözlüklerinde, medya sırasıyla 'kitle iletişim aracı', herhangi bir iletişim ajans veya aracı', 'televizyonların, gazetelerin dergi ve radyoların da dahil olduğu çeşitli kitle iletişim araçları' olarak tanımlanmıştır.⁵⁶

Medya günümüzde ise karmaşık olan dünyamızda bilgilendirme görevi üstlenen görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel kitle iletişim araçlarının tümü olarak ifade edilmektedir. Medya üstlendiği toplumu bilgilendirme görevini gerçekleştirirken aynı zamanda bireylerin hangi konular üzerinde yoğunlaşacağına ve hangi konunun gündemde ne kadar kalacağına karar verir. Bu konular üzerinde yoğunlaşırken göz ardı etmemesi gereken en önemli gerçek objektiflik ilkesidir.

Medya etiği; devletin baskısından ve mutlak otoritesinden uzak olarak ticarileştirilmeye çalışılan sektöre karşı sergilenen karşıt bir duruştur.⁵⁷

⁵⁴S. Mustafa Önen, Ali Yıldırım, Kamu Yönetiminde Etik Denetimi: OECD Ülkeleri Örneği, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, Cilt 5, sayı 1, 2014, s. 110

⁵⁵ Cevizci, **a.g.e.**, s. 251

⁵⁶ M. Murat Yeşil, Gazeteciliğin Etik Kuralları, ihlaller ve Olası Önlemler: Gazetecilerin Etik Algılaması; Görüş ve Önerileri-Nitel Bir Araştırma, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Cilt 9/2, 2014, s. 1668

⁵⁷ Birsen, **a.g.e.**, s. 41

Diğer mesleklerde olduğu gibi medya alanında çalışanlar için uyulması gereken mesleki etik ve ahlak kuralları vardır. Etik, sözlü ve yazılı olan bir güven mesajıdır. Dördüncü kuvvet olarak adlandırdığımız medya kendi içerisinde gereken özdenetimi sağlamalıdır çünkü bu kuvvet tüm dünyayı etkileyebilecek bir güç haline gelmiştir. Güvenilir olmak adına medyanın etik kimliğini koruması gerekmektedir.⁵⁸

Gazetecilik mesleğinin olmazsa olmaz koşulu, gazetecinin toplumun bireylerine olan karşı sorumluluklarını unutmaması ve elinde bulundurdukları gücü kullanmalarıdır.⁵⁹

Bu gücü kullanırken meslek adına özgür ve ahlaklı olmak gerekmektedir. Özgür basın ve ahlaklı basın birbirinden farklı iki olgudur. Medya etiği, oldukça geniş bir kavramdır. Bu kavram çatısı altında mesleklerini icra ederken profesyonel alanı gazetecilik olmayan kişilerin yeni medyadaki gücü kullanarak yurttaş gazeteciliği çatısı altında haber üretmeleri var olan gazetecilik ilkelerinin geniş bir bölümünü ihlal etmektedir.

Mesleki alanda yeterli tecrübeye sahip olmayan ve eksiklikleri bulunan çalışanlara gazetecil ünvanıyla kadrolarda yer verilmesi, sahada meydana gelen olaylar için tecrübesiz muhabirlerin görevlendirilmesi, etik kurallar ve toplumun değer yargıları üzerine gazetecilerin eğitilmemesi ve yeni medya araçları üzerinden yapılan haberlerdeki özdenetim eksikliği, medya tarafından toplum üzerine yansıyan olumsuzlukların temel nedenleri olarak söylenebilir.⁶⁰

Günümüz medyasında yoğunlaşma, donanımlı bir gazetecilik eğitimi olmaması, yalan habercilik, haber metnindeki ahlaki değerlere aykırı görüntülerin öne çıkartılması ve dilin çarpıtılması etik erozyona sebebiyet veren temel nedenlerdir. Gazetecilik insanların hem çok takdir ettikleri hem de eleştirdikleri bir meslek grubudur. Gazeteci kimliğine sahip kişilerin zaman zaman yaptıkları yalan ve yanıltıcı haberler, tüm toplumları gazetecilik ile ilgili uyulması gereken etik kurallar ortaya koyulmasına itmiştir.

Türkiye’de de gazeteciliğin etik kuralları olması gerektiği ilk kez 1935’de Türk Basın Kongresi’nde dile getirilmiştir. Bu kongrenin toplanmasına yol açan gelişme ise 1930’larda tek siyasi parti olan Cumhuriyet Halk Partisi’nin ‘Türk reformu’ ilkelerini anayasaya dahil etme amacına uygun olarak bir ‘Basın Birliği’ kurma planıdır. Türkiye’de yaşanan etik adına diğer tarihsel gelişmeleri şu şekilde özetleyebiliriz; 24 Temmuz 1960 tarihinde toplanan gazeteciler

⁵⁸ Yeşil, a.g.e., s. 1667

⁵⁹ Özgen, a.g.e., s.58

⁶⁰ Birsen, a.g.e., s. 73

ve gazete patronları Basın Etik Kuralları adlı belgeyi ve Basın Onur Kurulu kurulmasını kabul ettiler. 1972 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, International Press Institute tarafından uyarlanan Gazeteciliğin Etik Kuralları'nı onaylandı. Profesyonel Etik Kuralları Bildirisi 1980'li yıllarda kurulan Türk Basın Konseyi tarafından yayınlandı. Ancak bu bildiri tüm gazetecileri temsil etmediği düşüncesiyle Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından 1998 yılındaki 'Türk Gazetecilerin Hakları ve Sorumlulukları' bildirisi yayımlanarak karşı tavır almıştır. Yapılan bu değişiklikler ya da düşünceler çerçevesinde günümüzde hala etik ihlaller önlemek adına istenilen denetim tam anlamıyla gerçekleşmemiştir.⁶¹

Türk basınında gazeteciliğin temelindeki meslek ilkeleri genel olarak basın örgütleri ve basın kuruluşları tarafından oluşturulmuştur. Basın Konseyi'nin 'Basın Meslek İlkeleri', Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin 'Hak ve Sorumluluklar Bildirgesi', Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin 'Etik İlkeleri', Medya Etik Konseyi'nin 'Etik İlkeleri' başlıca basın etik ilkeleridir. Bu meslek kuruluşlarının genel olarak benimsediği ilkeler;

*Gazete çalışanları, halka gerçekleri olduğu gibi aktarmalı ve doğru haber vermeli

*Haberin içerisinde bulunan doğrular ne olursa olsun değiştirilmemeli

*Gazeteci kamu yararına hizmet etmenin bilincinde olmalı

*Gazeteci asla kişisel çıkar gözetmemeli

*Kışkırtıcı yayın yapılmamalı

*Objektiflik ilkesi esas alınmalı ve tarafsız olunmalı

*Kişileri din, dil, ırk, cinsiyet, ve milliyeti nedeniyle ayırtmamalı

*Cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmalı

*Tüm toplumun onur ve haysiyetine saygılı olmalı

*Gazeteci 18 yaşından küçüklerin asla isimlerini açık bir şekilde vermemeli ve fotoğraflarının yayınlanmamalı

*Bilgi alma, yorum yapma ve eleştiri özgürlüklerini savunmalı

⁶¹ Yeşil, a.g.e., s. 1672-1673

olarak kabul edilmektedir.⁶²

Etik ilkeler genel olarak gazeteciliğin halka karşı olan sorumluluğunu doğru şekilde yerine getirmesini sağlayan ve gazetecilik kimliğinin imajını iyileştirme çabası içerisinde olan meslek ilkeleridir. Gazeteciler toplumun gözünde güvenirliliğini ve saygınlığını kaybetmemek adına etik kurallara azami ölçüde uymak zorundadırlar. Fakat bu etik çalışmalar ve meslek ilkeleri asla basın özgürlüğüne zarar vermemelidir. Unutulmamalıdır ki basının özgür olmadığı yerde etik kavramı aranmaz.

1.5 Yeni Medya Kavramı, özellikleri ve bu bağlamda yaşanan etik ihlaller

Yeni medya kavramının toplum içerisinde hızlı bir şekilde yer edinmesi onu toplumsal dönüşümün öncülerinden biri haline getirmiştir. McLuhan, medyanın gücünü vurgularken teknolojik gelişmelerle iletişimin gücünün birleşeceğini öngörerek insanlar arasındaki etkileşimi kökten değiştireceğini belirtmiş ve medyaya çağın ötesinde anlamlar yüklemiştir. Araç mesajdır sözü ile hedef kitleye olan aktarımda ne söylendiği değil nasıl söylendiğinin önemini vurgulamıştır ve aynı içeriğin farklı mecralarda yayınlanarak birbirinden farklı anlamlar aktarabileceğini dile getirmiştir.

Lev Manovich, 1990'lı yılların sonuna gelirken, teknolojik çalışmalardaki alanın değiştiğine vurgu yaparak tamamı sanal yapıda olan sistemlerin yerine fiziksel mekan ile bütünleşmiş ve artık bedeni dışlamayan yeni bir sistemin ve ortamın yükselişine dikkat çekmiştir. Manovich sayısal bilgilerle dayalı bu olguyu öncelikle Artırılmış Mekan diye belirtmiş, ardından bu terime açıklık getirmiş ve 'yeni medya' olarak isimlendirmiştir. Medyada yaşanan evrim sonrası tüm medyanın büyük bir etki yaratabilecek güce sahip olmasına rağmen gelişen teknolojinin büyüü buradaki etkinin anlaşılmasını zora sokmaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ve yeni medya arasındaki benzerlik zaman zaman ikisinin de aynı platform olarak algılanmasına yol açmaktadır. Dijk yeni medya kavramının, tek bir bütün olarak meydana gelmiş olan kitle iletişim araçları, telekomünikasyon ve medya özelliği ile yöndeşme kavramını ortaya çıkardığını belirtmektedir. Bundan dolayı yeni medya, sık sık "multimedya" olarak da dile getirilmektedir.⁶³

⁶² Büşra Erimli, Gazetecilik Meslek İlkelerinin Uygulanmasını Engelleyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri, **İnsan ve İnsan**, Cilt 1, Sayı 1, 2014, s.23-24-27-28

⁶³ Akan Yanık, Yeni Medya Nedir Ne Değildir?, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 9, Sayı 45, 2016, s. 898-899-902

Steel ise ‘dijitallik’ kavramını yeni medya ile ilişkilendirmiştir. Dijital evrende yeni medya ile anaakım medya arasında farklar karşılaştırıldığında, değişim özelliği, bilgileri toplayarak bir bütünlük oluşturma ve anlık olma özelliklerine vurgu yapmıştır.⁶⁴

Mutlu Binark ve Koray Löker, yeni medya ve anaakım medya arasındaki farkları şu şekilde belirtmişlerdir; Etkileşimsellik, Dijitallik, Hipermetinsellik, Multimedya Biçimselliği ve Kullanıcı Türevli İçerik Üretimi, Yayılım ve Sanallık. Bu özelliklerin katkı sağladığı belli noktaları W. Russell Neuman şu şekilde açıklamıştır; ‘Coğrafi anlamda uzaklıkların ortadan kalkması, iletişimin sağlanmasında büyük bir kolaylık sağlamıştır. İletişimin interaktif düzeyde bireylerin katılım sağladığı bir medya oluşmuştur.’⁶⁵

Yeni medyanın toplum ortaya çıkışı 1980’li yılların sonlarına denk gelmektedir, fakat bu süreç içerisinde yalnızca değişen medya değildir. Hali hazırda devam eden toplumsal ve kültürel değişimler de 1960’lardan beri bu değişimin içerisinde yer almaktadır. Bu değişimlere bağlı olarak yeni medyayla ilintili olan toplumsal, kültürel ve ekonomik değişiklikleri Doç. Dr. Haluk Birsal,

*Moderniteden postmoderniteye geçiş

*Küreselleşme sürecinin yoğunlaşması

*Batıda üretimin endüstriyel devriminden post endüstriyel bilgi çağına geçilmesi

*Belirlenmiş ve merkezileştirilmiş jeopolitik sınırların merkezileştirilmesi

olarak bu dört maddeyle açıklamıştır.⁶⁶

John Pavlik ise yeni medyanın hayatımıza girmesiyle birlikte geleneksel medya üzerinden yürütülen gazeteciliğin değiştiği dört noktayı şu şekilde belirtmiştir;

*Vicdanı sorumlulukların göz ardı edilerek haber içeriklerindeki merhametsizleşme

*Dijital dönemle birlikte gazeteciler mesleklerini revize edilmeleri

* Basın odaları ve Medya endüstrisinin yapısal bir değişikliğe maruz kalmaları

⁶⁴ Erkan Akar, **Sosyal Medya Pazarlaması**, İstanbul, Efil Yayınevi, 2010, s.6

⁶⁵ Mutlu Binark, Koray Löker, **Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi**, Ankara, 2011, s. 9-12

⁶⁶ Birsal, **a.g.e.**, s. 41

*Haber örgütleri, gazeteciler, okuyucular, kaynaklar, rakipler, reklamcılar ve hükümetlerin birbirleri arasındaki yaşanan gelişmelerine de bir takım değişiklikleri beraberinde getirmektedir.⁶⁷

Yeni medya kavramını daha iyi anlamak adına, WEB 1.0, WEB 2.0, ve WEB 3.0 teknolojilerinin gelişimini bilmek yararlı olacaktır. Web 1.0 teknolojisinde sadece erişim imkanı sunulmaktadır ve kullanıcı buradaki bilgilere müdahale etme ve bilgiler üzerinde değişiklik yapma hakkına sahip değildir. Burada kullanıcılar pasif ve tüketici konumundadır. İnteraktifliğin hayatımıza girmesi Web 2.0 teknolojisi ile mümkün olmuştur. Web 2.0, iletişim odaklı bilgilerin hızlı ve özgür bir biçimde paylaşımına gerekli ortamı sağlayan internet konseptidir. Burada kullanıcılar sadece tüketen değil, aynı zamanda üretici ve aktif bir rol üstlenmişlerdir.⁶⁸ Burada tartışma imkanı doğmakta ve etkileşim ön plana çıkmaktadır. Zaman ve mekan sınırlamasını da ortadan kaldırmıştır. Web 3.0 bütün bilgilerin depolanabildiği akıllı bir internet ortamı olarak açıklanmaktadır. İnsanların daha önce hangi konular üzerinde araştırma yaptığını sisteme kaydederek bu teknoloji onu en hızlı şekilde aradığı bilgiye ulaşmasına katkı sağlamaktadır.⁶⁹

Teknolojinin bu denli gelişmesi ve küresel boyutta bir iletişim ağı olan internetin yaygınlaşması birçok kolaylık sağladığı gibi yanında bir takım sorunlar da getirmiştir. İnternet ortamının denetlenme probleminin olması ve bunu önlemek adına yapılan düzenlemelerin yetersizliği birçok ‘etik’ ihlali ortaya çıkarmaktadır.

İnternet, dünyadaki birçok bilgisayarın ortak bir protokol çerçevesinde birbirleriyle iletişim kurmasını ve kaynak paylaşımını sağlayan büyük bir ağıdır. Bu ağın temelinde unsur ‘bağlanabilirliktir’. Bir bilgisayar diğer bilgisayarlara bağlanabildiği sürece güçlü bir iletişim aracıdır. Bu kadar geniş bir ağın düzenli bir şekilde işleyebilmesi için ‘etik’ düzenlemelere ihtiyaç vardır.⁷⁰

Yeni Medya kavramı göz önünde bulundurulduğunda bu bağlamda üzerinde durulması gereken ilk husus, geleneksel medyada etik ilkeleri ve etik ihlalleri sadece profesyonel mesleği gazetecilik olan bireyleri ilgilendirirken yeni medyada etik konusunun tüm kullanıcılar

⁶⁷ Berrin Kalsın, Müge Demir, Yeni Medya ve Gazetecilik, **Ankara Üniversitesi İlef Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2015, s. 210

⁶⁸ Yeşim Güçdemir, **Sosyal Medya**, Derin Yayınları, İstanbul, 2017, s.7

⁶⁹ Emel Demir Askeroğlu, Selva Ersöz Karakulakoğlu, Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçiş Sürecinde Değişen Gazetecilik ‘Yurttaş Gazeteciliği’: Kuşaklar Üzerine Bir Araştırma, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 2019, s. 514

⁷⁰ Ali Efe İralı, Suat Gezgın, **Yeni Medya Analizleri**, Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 319

tarafından önem arz etmesidir. Bunun sebebi ise yeni medya ortamının sadece içerik üreticileri değil internetin etkileşim özeliğinden yararlanan herkesi etkileyebilecek bir alan olmasıdır. Yeni medya alanında denetim mekanizmasının olmaması ve insanların haber alma ve haber verme kısıtlamalarının bulunmaması nedeniyle Alternatif Bilişim Derneği Yeni Medya Çalışma Grubu'nun 04.06.2011'de gerçekleştirilen çalıştayda bu husus üzerinde durmuş ve yeni medya üzerinden etik ihlalleri araştırmış ve tespit ettiği sorunlar şu şekilde sıralamıştır;⁷¹

- *Özel yaşamın gizliliği
- *Telif / patent haklarının ihlali
- *İçeriğin asıl kaynağının gösterilmemesi
- *Üretilen içeriklerin olgunlaşmadan ve doğruluğunun teyit edilmeden yayılması
- *Kişisel verilerin güvenliği
- *Yeni medya özellikleriyle kullanıcının yoğun reklama maruz bırakılması
- *Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesi
- *İçeriklerin yanıltıcı bir biçimde etiketlenmesi ve başlıklandırılması
- *Nefret Söylemi
- *Söylemsel pratiklerdeki sorun
- *Dilin özensiz kullanımı
- *Bireyin yeni medya ortamında tüketici olarak konumlandırılması⁷²

Bu ihlallerin hemen hemen hepsi birbirleriyle bağlantılıdır. Geleneksel medyada olduğu gibi yeni medyada da kamuoyunu bilgilendirme işlevi, bu maddeler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmeli 'etik' kavramı ve vicdani sorumluluklar göz ardı edilmemelidir. Tüm toplumlarda bilgiye en hızlı şekilde ulaşma isteği bireyleri yeni medya alanına bağımlı hale

⁷¹ Z. Burcu Vardal, Yeni Medya ve Etik, , **International Multilingual Academic Journal**, Cilt 2, Sayı 1, 2015, s. 96

⁷² <https://yenimedya.wordpress.com/2011/06/06/yeni-medyada-etik-ilkeler-etik-2-0/>, Erişim Tarihi: 03.03.2020

getirmiştir. Bu bağımlılıktan dolayı etik ilkelerin bilinmesi kişilerin kendilerini manipüle eden güçlerden uzak durmaları adına kritik öneme sahiptir.

İKİNCİ BÖLÜM

YURTTAŞ GAZETECİLİĞİ

Çalışmanın bu bölümünde yurttaş gazeteciliğinin ortaya çıkışı, özellikleri ve geleceği incelenecektir. Gazetecilikte farklı bir yönelim olarak öne çıkan bu hareketin, paylaşım sağladığı platformlar ve özellikleri üzerinde de durulacaktır. Bu platformlar üzerinden oluşturulmak istenen sosyal örgütlenmeler ve kamusal alan kavramı da çalışma içerisinde değerlendirilecektir. Yurttaş gazeteciliğinin toplum üzerindeki etkisi incelenerek, yaşanan sorunlar ve zaman zaman yapılan etik ihlaller üzerinde durularak son bölümde yapılacak olan genel değerlendirme adına fayda sağlamış olacaktır.

2.1 Yurttaş Gazeteciliğinin Tarihi ve Ortaya Çıkışı

Gazete sahiplerinin bütçelerinde yapılandırmaya gitme düşünceleri ve araştırmacı kadrolarını azaltmaya gitmeleri, medyanın araştırmacı görevinin kâr amacı gütmeyen örgütler ve bireyler tarafından üstlenilmesine olanak sağlamıştır. Başlıca hedefi kar elde etmek olan medyada araştırma gazeteciliğinin yeri yurttaş gazeteciliği ile doldurulacağı düşüncesi savunulmuştur. Schudson, yurttaş gazeteciliği ile birlikte insanların demokrasiye daha faydalı olabileceğini düşünmüştür. Yurttaş gazeteciliğini “kültürel bir değişim” olarak nitelendiren Lambeth ise, bazı araştırmacı gazetecilerin hala daha derinlemesine açıklamalar ve araştırmalar yaparak yurttaş gazeteciliğine katkıda bulunduğunu belirtmiştir.⁷³

Bu hareketi daha iyi anlayabilmemiz için ‘yurttaş’ kavramına değinmek faydalı olacaktır. Yurttaş kelimesi en anlaşılabilir tanımı ile Fransız devrimi sonrasında cumhuriyet rejimiyle yönetilen bir ülkede vatandaşlık görev ve haklarına sahip olduğu kabul edilen kişidir. Bu kelimenin tanımını konumuz gereği haber üretme ve iletişim alanları açısından yapmamız gerekirse, yurttaşın nerede ve nasıl fikir ürettiklerine değinmek yeterli olacaktır. Bu açıdan bakıldığında ‘yurttaş-vatandaş’ kelimesini gündem takibinde bulunan ve fikir üretebilme yetisine sahip olan birey olarak tanımlanabilmektedir. Yurttaş, hür iradesi ile fikir üretebilendir diyerek bu kavrama kısıtlı bir tanım getirilebilmektedir.⁷⁴

⁷³ Ruhdan Uzun, Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 16, 2006, s. 641

⁷⁴ Ceren Balel, **Günümüz Türk Basınında Yurttaş Gazeteciliğinin Durumu ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 80-81

Yurttaş gazeteciliği kavramı, ‘erişilebilirlikle’ birlikte haber ve kamuoyu bilgilendirme aracı olarak internet ve telefon kameraları gibi taşınabilir medya teknolojilerinin herkes tarafından kullanılabilmesiyle yaygınlaşmıştır. Bunlar taşınabilir ve son derece sayısallaştırılmış bilişim ve iletişim teknolojilerinin haber değeri taşıyan bilgilerin kolayca yayılmasıyla birlikte medya alanına sıradan vatandaşların haber üretimine aktif katılımıyla birlikte yeni bir rezonans doğurmuştur. Medya alanı dışındaki kişiler tarafından oluşturulan, haber değeri taşıyan olayların yazılması ve görüntülerinin tasvir edilmesiyle birlikte ayrıca onları yeni medya ortamında toplumla paylaşan kişiler için ‘Yurttaş gazeteciliği’ terimi kullanılmaktadır. Rosen Yurttaş gazeteciliğini şöyle açıklamaktadır; “Vakti zamanında yalnızca tek yönlü çalışan medya sisteminin alıcı unsuru olan okur kitlesi bugün hiçbir şekilde aynı konumda değildir. Okurlar, daha önce atomlarına ayrılmış bu ‘dinleyiciler’, mütevazı bir çaba ile, birbirleriyle iletişim kurabilen tıpkı eskiden olduğu gibi dünya ile tekrardan konuşma kabiliyetini geri elde etmiştir”.

Yukarıdaki tanım, halkın haberlerde üretim ve dağılımında nasıl aktif bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır. Bu açıklamaya daha fazlasını eklemek gerekirse, yurttaş gazeteciliğinin daha önce aktif olmayan kitleleri, güçlendirmeye çalıştığını ve bunu yaparken, profesyonel gazeteci olmayan kişileri yani pasif okuyucuları haber yaratıcılarına dönüştürerek topluluk tartışmasında onlara daha kritik bir rol verdiğini iddia edilmektedir. Geleneksel gazetecilikte okur pasif durumundadır, ancak vatandaş odaklı gazetecilik, vatandaş haber üretiminde söz sahibi yapabilmektedir. Bunun amacı bağımsız, güvenilir ve doğru katılımcılar ile haber üretimi sağlamaktır.⁷⁵

Yurttaş gazeteciliği kavramının tarihi, haber ve kamuoyu bilgilendirmesi olarak internetin hızlı yayılımı ile yakından ilişkilidir. Vatandaşlar kesinlikle modern haberleşmenin başlangıcından itibaren haber yapımına katkı sağlamışlardır. Fakat on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren gazetecilik marjinal bir meslek haline getirilmiştir. 1990'larda internetin hızla gelişim göstermesiyle, gazeteci ve vatandaş kavramı birleştirilmeye başlanmıştır. İnternet platformları üzerinden medya içeriği üretmek yaygın bir hale gelmeye başlamış ve haber içerikleri sadece üreticiyi değil tüketiciyi de söz sahibi konumuna getirmiştir. Bu gelişimden

⁷⁵ Hatikanganwi Mapudzi, Oluyinka Osunkunle, Citizen Journalism as a Contestant in the History of Journalism, *South African Journal for Communication Theory and Research*, Cilt 43, Sayı 1, 2017, s. 17-36

itibaren ‘katılımcı medya’, ‘ağ gazeteciliği’ ve ‘web 2.0’ gibi terimler zamanla popüler hale gelmiştir.

Vatandaş gazeteciliği, geleneksel haber kurumları ve meslekleri dışında sıradan insanların, haber ve gazetecilik yaptığı, topladığı, yorumladığı ve yaydığı küresel haber ve gazetecilik ortamındaki değişiklikleri tanımlamak için kullanılan baskın bir terim haline gelmiştir. Yurttaş gazeteciliğinin bir dizi yeni gazetecilik uygulaması için uygun bir etiket olduğu söylenebilse de, vatandaş gazeteciliğinin haber üretimine ve haber akışlarına katılan vatandaşların sonucu olarak demokrasiye katkısının tartışılmasında bazen açık ancak çoğu zaman örtük normatif bir boyut vardır.

Bilgi edinme hakkıyla birlikte iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, vatandaş gazeteciliği hareketinin tekrardan değerlendirmeye alınmasına imkan sağlamıştır. Yurttaş gazeteciliği hareketi, ilk başlarda büyük medya gruplarına yerleştirilmesi gerekli olduğu düşünülürken, bilgisayar ve ağ teknolojilerindeki gelişmeler, bu hareketin pratik uygulamalarına yeni olanaklar sunmuştur.⁷⁶

Yurttaş gazeteciliğinin başlıca amacı haber üretmektir. Bu hareketin diğer habercilik faaliyetlerinden farkı izleyici ve okuyucuya olan bakış açısıdır. Okuyucuyu bilgilendirme, eğitme, kendileriyle alakalı konularda kararlar alabilme ve güncel olaylar hakkında daha demokratik bir bakış açısı sağlayabilme hedeflerini kendinde göstermektedir. Yurttaş gazeteciliğinin en belirgin özelliği ise, okuyucu ve izleyici odaklılığıdır. Bu düşünce vatandaşın her alanda katılım gösterdiği ve birlikte yapma ve yönetme yani yönetim felsefesiyle alakalıdır.⁷⁷

Yurttaş gazeteciliğine tarihsel açıdan bakacak olursak günümüz teknolojisinden çok uzakta olmasına rağmen iki yüzyıl öncesine dayandığı düşünülmektedir. Bu düşünceyi örneklendirecek olursak; İngiltere’de gazetecilerin kendilerini aktivist olarak gördükleri ‘radikal basın’ geçmişine dayanmaktadır. Atton’ın dile getirdiği gibi, bu gazetecilerin önceliği haber üretmekten ziyade güç dengesizliğini ve eşitsizliği ortaya çıkararak bu çerçevede haberler oluşturma istekleridir. 19.yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri’nin İngiliz sömürgecilği karşısında özgürlüğü savunan yönetici kesiminin keyfi hareketlerini ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar yapan Thomas Paine gibi bu hareketlere karşı tavır alan kişiler

⁷⁶ Uzun, a.g.e., s. 642

⁷⁷ Murat Karaman, Murat Önder, Yurttaş Gazeteciliğinin Ana Akım Medyaya Etkisi, WhatsApp İhbar Hatları, **Erciyes İletişim Dergisi Akademia**, Cilt 5, Sayı, 2, 2017, s. 165-166

tarafından hazırlanan broşürlerde görülen vatandaş gazeteciliği örneklerinde, belgelerin ve haberlerin, bulunmasının ardından gün yüzüne çıkarılmasında kamunun aktif bir şekilde yer aldığı düşünülmektedir. Başlıca Village Voice olmak üzere bu gibi yayınlarla 1950'lere kadar süren yurttaş gazeteciliği, 1960'lardaki kültür karşıtı hareketlerin parçası haline gelerek, üniversitelerde eğitim gören ve başlangıç seviyesinde gazetecilik eğitimi almış gönüllü öğrencilerin katılmalarıyla birlikte hareketlenerek "yer altına" inmiştir. 'Yurttaş gazeteciliği' kavramı ilk kez 1976 yılında New York Times gazetesinde kullanılmıştır. 1970'li yıllarda 'yurttaş gazeteciliği' yapanlar, medyada farklı bir ambiyans yaratmışlardır. Yaptıkları çalışmalarla bazı tartışmalı haberleri beraberin getirmişler ve 'gazeteci kimdir', 'basın özgürlüğü nerede başlar ve nerede biter' tarzı soruların mahkemeler tarafından ele alınmasına sebep olmuşlardır.⁷⁸

Yurttaş gazeteciliği terimi, 2000' yılların başlarında gazetecilik ve diğer medya kurumlarının kamusal tartışmaları şekillendirmedeki rolüne meydan okumak adına tekrar ortaya çıkmıştır. ABD'de bu söylem, The Well gibi çevrimiçi toplulukları karakterize eden kültürlerarası, özgürlükçü ve toplumsal idealleri olan kişilerin çalışmalarından yararlanma ve gazeteciliğin yanında siber kültür modelinden de etkilenen kişiler gibi dijital medya hakkında fikir sahibi olan bireylerden de faydalanma eğilimleriyle yeniden dile getirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, gazetecilik uygulayıcıları veya akademisyenler arasında 'yurttaş gazeteciliği' topluma sağlayacağı katkısı tartışılmadan kabul edilmiştir. Bunun temelinde yatan düşünce ise vatandaşların kendi aralarında, bilgi akışının artması ve hızlanmasıyla birlikte daha demokratik bir devlet oluşumuna katkı sağlayacağını düşünülmesidir.⁷⁹

Yurttaş gazeteciliği adına en güzel örneklerden biri ise 2000 yılında Güney Kore'de faaliyet gösteren OhMyNews sitesi oluşturmaktadır. Bu site bilgisayarlı ağ teknolojilerinden yararlanarak, 'Her yurttaşı bir muhabir yapıyoruz' sloganıyla ortaya çıkmıştır. Siteye, her gün ev hanımları, öğrenciler, profesörler ve diğer yurttaş gazetecilerinden yüzlerce haber akışı sağlanmaktadır. Bu site Mart 2007 itibarıyla 50 bin kullanıcı sayısına ulaşmış ve vatandaşlar tarafından siteye gönderilen haberler "profesyonel editörler" tarafından derin bir incelemeye tabii tutulmuştur. Sitenin koordinatörü konumunda bulunan Jean Mil, haberlerin sitede paylaşılmadan önce "oldukça detaylı bir inceleme ve redaksiyon sürecinden" geçtiğini

⁷⁸ Eylem Yanardağoglu, Yeni Medya ve Kullanıcı Türevli İçerik: Dokuz8haber Sitesi Örneğinde Yurttaş Gazeteciliği Üzerine Etnografik Bir İnceleme, **Kıbrıs Üniversitesi Folklor / Edebiyat Dergisi**, Cilt 21, Sayı 83, 2015, s. 254

⁷⁹ Vincent Campbell, Theorizing Citizenship in Citizen Journalism, **Journal Digital Journalism**, Cilt 3, Sayı 5, 2015, s. 704-719

belirterek yurttaş gazetecilerini haber merkezine sık sık davet ettiklerini ve kendilerine “gazeteciliğe giriş” konusunda dersler verdiklerini açıklamıştır. J. Mil, günlük haber akışında yurttaş gazetecilerden gelen haberlerin %30’unun “yanlış yazım, bilgi hatası” içerdiği veya “haber değeri” taşımadığı için kabul görmediğini, bu yüzden sitede yurttaş gazeteciler tarafından oluşturulan haberlerin editörlerin “dokunuşlarından sonra daha okunabilir ve profesyonel bir biçimde gördüklerini” dile getirmiştir.⁸⁰

Gazetecilik açısından bakıldığında, OhmyNews sitesinin ‘Her yurttaşı bir muhabir yapıyoruz’ sloganı, oldukça önemlidir. Çünkü değişen çalışma şartları altında haber, gazete ve gazeteci tanımlarının ve işlevlerini yeniden değerlendirmeye alınmasına zorlamaktadır.

Yurttaş gazeteciliği, 2000’lerin başında özellikle kişisel bloglar üzerinden yapılan haberciliğin yeni bir gazetecilik biçimi olarak ne kadar kabul görebilir olduğuna dair tartışmalara yol açmıştır. Bu gazetecilik akımı geleneksel medyaya meydan okuyan yeni medya düzeni olarak görülmeye başlanmıştır. ABD’de zaman zaman bloggerlar haber gündemlerine şekil vererek gündem değiştirmeye ve gündem belirlemeye başlamışlardır. Bunun sonucunda ülke genelinde ses getirerek bazı kıdemli diyebileceğimiz politikacıları istifaya zorlamışlardır. Yurttaş gazeteciliğinin hayatımıza girmesiyle, medya içeriği üretmek sıradan ve radikal olmaktan uzak bir hale gelmektedir ve sosyal medya kullanımı fazlasıyla yaygınlaşmıştır. İkincisi, 2000’li yılların başlarında kurulan birçok haber kuruluşları sistematik olarak kullanıcı çekmeye başladı ve taraflarından oluşturulan içerikleri kullanıcılar belirlemiştir. 7 Temmuz 2005’te BBC haber havuzu, Londra metrosunun bombalanmasının ardından tanıkların kaydettiği görüntüler, videolar ve metinler ile dolup taşmıştır. Bu olayın ardından Haber müdürü Rischard Sambrook, gazetecilikte dönüm noktası diyebileceğimiz ‘haber bir ortaklık çalışmasıdır’ sözünü dile getirmiştir. Bu yaşanan olaya ek olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde 11 Eylül 2001’de yaşanan terör saldırıları ve 26 Aralık 2004’te Endonezya’da yaşanan tsunami felaketinin görüntülerinin büyük bir bölümünü gazeteci kimliğine sahip kişiler tarafından değil olayların yaşandığı esnada çevrede bulunan normal insanlar tarafından çekildiği görülmektedir. Teknolojinin hayatımızda geniş kapsamlı bir şekilde yer almasıyla birlikte bu ve buna benzeri olaylar ‘yurttaş gazeteciliğini’ görülebilir hale getirmiş ve meşrulaştırmıştır.⁸¹

⁸⁰ Yanardağoglu, a.g.e., s. 254

⁸¹ Donald Matheson, The International Encyclopedia of Communication, Chapter: Citizen Journalism, History Of, 2011

Vatandaş gazeteciliği her daim, yurttaşların eğitilebilmesi için gerekli olan konuların yanında güncel olaylar üzerine haberler üretmeyi, toplumla ilgili kararlar alınmasını, buna yönelik olarak aktif bir iletişim ağı sağlanmasını ve faaliyetlerde bulunulmasını ve halkın sorumluluklarını tetikleyerek demokrasi anlayışını da geliştirmeyi hedeflemektedir.⁸²

2.1.1 Türkiye’de Yurttaş Gazeteciliğinin Ortaya Çıkışı

Yurttaş gazeteciliğinde halkın sosyal medya üzerinden yaptığı haberler büyük önem taşımaktadır. Dünya geneline bakıldığında yurttaş gazeteciliğini ortaya çıkaran etkenler genel olarak yukarıda da örneklerini verdiğimiz gibi beklenmedik olaylardan oluşmaktadır. Bu olaylar genelde daha önceden planlanmamış ve dünya üzerinde ses getirebilecek düzeye sahip olduklarından vatandaşların kendi imkanlarıyla elde ettikleri fotoğraflar, videolar ve içeriklerden oluşmaktadır.

Yurttaş gazeteciliği uygulanış biçimleri her ülkede farklılık göstermektedir. Bu hareketin Türkiye’deki durumuna bakacak olursak, ‘Gezi olayları’ önemli bir yere sahiptir. 2013 yılında yaşanan Gezi Parkı protestoları, çevrimi haberciliğin ve yeni medya gelişiminin patlamasına neden olmuştur. Yaklaşık 36.5 milyon internet kullanıcısına sahip olan Türkiye oldukça hareketli bir çevrimiçi topluluğa sahiptir. Facebook, 32.354.900 kullanıcısı ve nüfusun yüzde 41.59’una oranıyla en popüler sosyal ağıdır. Ülkemizin İnternet kullanıcılarının yaklaşık yüzde 90’ı Facebook’ta aktif bulunmaktadır. Facebook’un küresel kullanımında dördüncü, Twitter’da sekizinci sırada yer almaktadır. 2012–13 arasında, Türkiye’deki Twitter kullanıcılarının sayısı artış göstererek 7,2 milyondan 9,6 milyona ulaşmıştır. Günlük gönderilen tweet sayısı da yüzde 370 oranında önemli ölçüde artış göstermiştir. Türk İnternet kullanıcıları şu anda günde yaklaşık 8 milyon tweet veya saniyede yaklaşık 92 tweet göndermektedirler. 2013’teki Mayıs ve Haziran ayların Gezi Parkı protestoları sırasında Twitter Türk halkı için geniş çapta kabul gören bir haber kaynağı haline gelmiştir. 31 Mayıs günü, Türkiye’de günlük gönderilen toplam tweet sayısı, olayların ulusal bir harekete dönüştüğü gün normalinde 9-11 milyonken 15,2 milyona yükselmiştir.⁸³

⁸² Onur Bekiroğlu, Tezcan Kutlu, Türkiye’de Yurttaş Gazeteciliği Bağlamında İnternet Haberciliği: Bianet Örneğinde Kentsel Dönüşüm Projesiyle İlgili Haberlerin Analizi, **Selçuk İletişim Dergisi**, Cilt, 6, Sayı 2, 2010, s. 255

⁸³ Aslı Tunç, Can Pomegranates Replace Penguins? Social Media and the Rise of Citizen Journalism in Turkey, <https://freedomhouse.org/> (çevrimiçi), 07.03.2020

Bu dönemde yaşanan olaylar ile birlikte Twitter'ın ne kadar güçlü bir sosyal platform olduğu kanıtlanmıştır. Bu süreç ayrıca yurttaş gazeteciliği faaliyetlerinin en çok yoğunluk gösterdiği dönem olarak bilinmektedir. Çok hızlı haber akışı sağlanması ve ana akım medyanın bu süreçte 2. planda kalması insanların gündemi Twitter üzerinden takip etmesine yol açmıştır.⁸⁴

Türkiye'de ve Gezi Parkı protestoları sırasında sosyal medyanın popülaritesi, kısmen o dönemde geleneksel medyanın önüne geçmiştir. Fakat burada sosyal medya üzerinden paylaşılan haberlerin hepsi gerçeği yansıtmamaktadır. Bazı protestocu gruplar olayları farklı siyasi boyutlara taşımaya çalışmışlardır. Vatandaş gazeteciliği kalite, doğruluk ve tarafsızlık ilkeleri nezdinde bazı sorunlar teşkil etmektedir. Çünkü katılımcılar genellikle mesleki eğitimden veya bağımsız medyanın oynadığı temel roller hakkında bilgi sahibi değildir.

Yurttaş gazetecilik platformları, henüz soruşturma veya derinlemesine raporlar üretememektedirler. Bunun temel nedeni, 5651 sayılı Kanun'da internet sitelerinin engellenmesine ilişkin son değişiklikler ve Basın Kanununun İnternet haber sitelerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi önerisi şeklinde engeller yer almaktadır. Bu kanun **23 Mayıs 2007 tarihinde 26530 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tam olarak**, internet ortamında yapılan yayınların sistematik bir düzen ve kontrol altına alınması ve aynı zamanda yapılan bu yayınlar yoluyla işlenen suçlar ile mücadele edilmesi hakkındaki kanundur.⁸⁵

Yurttaş gazeteciliğinin gelişimi açısından her türlü medya organları birbirleriyle iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Kesin, eksiksiz ve doğru bilgiye ancak bu şekilde ulaşmak mümkündür. Sosyal medyanın toplumda bilinçli ve bilinçsiz herkes tarafından kullanılması yanlış haberler üretilmesine yol açmaktadır. Gazeteciliğin temelinde yatan toplumsal sorumluluk kavramı bu durumlarda sekteye uğramaktadır. Çünkü yanlış bilginin de hızlı yayılması yurttaş gazeteciliğinden asıl beklentilerin karşılanmamasına sebep olmaktadır.

2.1.2 Yurttaş Gazeteciliğini Ortaya Çıkartan Etkenler

Sosyal olayların hiçbirisi tek bir nedene bağlı olarak ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle tüm sosyal olaylar farklı dinamiklerle beslenmektedir. Yurttaş gazeteciliği de birçok nedenin bir araya gelmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Yurttaş gazeteciliğini ortaya çıkartan başlıca

⁸⁴ Emel Arık, Yurttaş Gazeteciliğinin Günümüzdeki Görünümü: **Twitter Gazeteciliği Örneği, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 36, 2013, s. 285

⁸⁵ <https://berqnet.com/blog/5651-sayili-yasa> (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 13.03.2020

etkenlerin ekonomik, siyasal ve teknolojik faktörlerin olduğu düşünülmektedir. Dr. Öğretim Üyesi Tezcan Özkan Kutlu ve Doç. Dr. Onur Bekiroğlu, yurttaş gazeteciliğini ortaya çıkartan en önemli etkenin medyaya karşı oluşan güven kaybı olduğunu dile getirmektedir. Prof. Dr. Ruhdan Uzun ise özellikle ekonomik etkenler olmak üzere teknolojik gelişmelere de vurgu yaparak yurttaş gazeteciliğinin ortaya çıkışındaki etkilerini belirtmiştir.⁸⁶

1980'lerden sonra medyada yaşanan tekelleşmeden sonra birçok gazete, büyük ekonomik güçlere sahip olan kişilerin özel bir çalışma alanı olmuştur. Bundan dolayı gazeteler ekonomik güce sahip olan işletmelerin ve patronların sesi haline gelmiştir. Bu durum ise hedef kitlede güven kaybına yol açmış ve gazete içerikleri kalite kapsamında sekteye uğratmıştır. Yurttaş gazeteciliği medyaya olan bu güven kaybının sonrasında, kamunun sesi olma hedefiyle ortaya çıkmıştır. Bu hareketin ortaya çıkmasındaki başka bir temel faktör ise halkın medyaya olan karşı gitgide artan ilgisizliğini giderme çabasıdır.⁸⁷

Gazetecilik kimliğine sahip, medya içerisinde popülerliği olan kişilerin medya gruplarından talep ettikleri ücretlerin giderek atması ve bunun devamında gazetelerin kendi içerisinde kısıtlamalara gitmesi de yurttaş gazeteciliğini ön plana çıkartan ekonomik etmenlerin başında gelmektedir. Çünkü bu kısıtlamalar çerçevesinde özellikle muhabirlerin azaltılması ve tüm vatandaş bir muhabir nezdinde kullanma istekleri doğrultusunda 'Whatsapp ihbar hatları' oluşturulmuş ve medya grupları buradan gelen haberleri gazetelerde ve televizyonlarda yayınlarak haber üretimi gerçekleştirmişlerdir. Medya grupları vatandaştan aldıkları bu tür destekler ile tasarruf elde edebilmişlerdir ve aynı zamanda halkın ilgisini de çekmeyi başarmışlardır. Dr. Öğretim Üyesi Nuray Turan'ın da dile getirdiği gibi, bu sayede medya grupları, hem dünyanın her yerindeki amatör kişilerden gelen içerikler yayınlanarak personel giderlerinden, hem de sadece haber değeri olduğu düşünülen içeriklere ücret verilerek muhabire sürekli ödenen ücretlerden tasarruf yapmaktadırlar.⁸⁸

Medya ve siyaset kavramları birbirinden ayrı olarak düşünülememektedir. Yurttaş gazeteciliği de bu iki kavram olgusu arasında büyük önem taşımaktadır. Doğru ve tarafsız olması gereken medyada işler bazen tam olarak böyle yürümektedir. Bazı siyasi nedenlerden dolayı, yanlış ve eksik bilgi, yönlendirme, dolaylı yollardan medyatik gerçeğe dönüştürme gibi haberin kaynağından başlayarak medya gruplarının kurumsal kimliği çerçevesinde haberler

⁸⁶ Karaman, Önder, **a.g.e.**, s. 165-167

⁸⁷ Sinem Onar Çambay, Bilgi Çağında Sosyal Sorumluluk Odaklı Gazetecilik: Yurttaş Gazeteciliği, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:38, 2015, s. 911

⁸⁸ Karaman, Önder, **a.g.e.**, s. 170

şekillenerek hedef kitleye sunulmaktadır. Yurttaş gazeteciliği halkın bu noktada medya çalışanlarının siyasi görüşlerindeki insiyatiflerine bırakılmamak için toplum adına ana akım medyaya karşı alternatif oluşturmaktadır.⁸⁹

Teknolojik aletlerin kullanımının artması, fotoğraf makinesi, tabletler ve laptopların fiyatlarının giderek düşmesi ve herkes tarafından ulaşılabilir olma kolaylığı ile birlikte topluma kendi haberlerini üretme imkanı sağlamıştır. Üretilen bu içeriklere, internet erişimine sahip olan herkese ulaşabilmektedir. Bu gelişmeler, iletişim alanına katkı sağlayan yeni teknolojik aletlerin kullanımıyla birlikte her bireyi muhtemel bir muhabir haline getirmektedir.⁹⁰

İnternet'in hızla yaygınlaşmasının nedeni, farklı coğrafyalarda yaşayan insanların bilgiye en hızlı şekilde ulaşma isteğidir. Bu istekler doğrultusunda internet dünya çapında cazip bir iletişim aracı haline gelmiştir. İnternet'in, gazetecilik üzerinde de önemli etkileri vardır. İlk olarak, bilgisayara yardımcı bir araç olarak gözetilen internet aynı zamanda arşiv kaynağı olarak da katkıda bulunmuştur. İkinci olarak ise, sağladığı imkanlar doğrultusunda sosyal medya organları ve bloglar üzerinden ürettiği haberler doğrultusunda yurttaş gazeteciliği kavramını ön plana çıkarmıştır. Geleneksel medyada söz sahibi olmayan vatandaşlar bu sayede kendilerini ifade etme fırsatı bulmuşlardır.⁹¹

Yeni medya olgusunun gündelik yaşamımızda vazgeçilmez olmasıyla birlikte bilgi alış veriş ve haber üretimi çok daha kolay hale gelmiştir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerdeki bu etkinin olumlu bir yanı da bağımsız ve alternatif medyanın gelişim gösterebilmesidir. İnternet üzerinden yurttaş gazeteciliği yapılabilmesi ve ana akım medyaya karşı getirdiği farklılıklar etkili bir alternatif olarak gösterilmektedir.⁹²

Habercilik alanında yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde artık yurttaşların, parmaklarının ucunda dünyanın her yerinden ulaşabilecekleri bir yayınevine bulunmaktadır. Söz konusu internet ortamı sayesinde, gazeteciler topluma karşı sorumluluk odaklı bir üretim anlayışının gerçekleşmesinin ve temel faktör olan reklamlarla birlikte ticari kaygınları düşünerek değil toplumsal fayda kapsamında haberler üreterek halkın haber üretimine katkısını arttırmıştır. Halkın haber üretim sürecine katılması ve bilgi alma hakkının daha geniş bir ortama taşınması aynı zamanda toplumun yaşanan olaylara karşı farkındalık seviyesini de arttırmıştır.

⁸⁹ Necla Mora, **Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim**, Altıkitap, 2008, s. 33

⁹⁰ Uzun, a.g.e., s. 644

⁹¹ Erdal Dağtaş, **Yeni Medya Çalışmaları**, Yurttaşlık Haklarının İnşası Ekseninde Eskişehir Yerel Basınından Online (Çevrimiçi) Bir Örnek: Midas Gazetesi, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, s. 114

⁹² Mutlu Binark, **Yeni Medya Çalışmaları**, Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, s. 22

Halkın pasiflikten çıkıp aktif bir role bürünmesi gazeteciliğinin filizlenmesine ortam hazırlanmıştır.⁹³

2.1.3 Yurttaş gazeteciliğinin Temel İlkeleri

Yurttaş gazeteciliği yapan kişiler, haberin üretilme sürecinde özgür bir bakış açısına sahip olarak ve diğer vatandaşların da görüşlerini göz ardı etmeyerek yapılan haberleri kamusal bir bakış açısıyla ele almalıdır. Yurttaş gazeteciliğinin temel hedefi toplumla daha iyi ve daha güvenilir bir iletişim ağı oluşturarak gazeteciliğin temel ilkeleri çerçevesinde halka olan sorumluluklarını yerine getirmektir. Bu sorumluluklar kapsamında yurttaş gazeteciliğinin bazı temel ilkelerini şu şekilde sıralayabiliriz;

*Haberin 5N 1K'nın ötesine taşımak

*Haber üretiminde kaynak çeşitliliğinin arttırmak

*Haberin resmi bakış açısından ziyade vatandaşların bakış açısıyla aktarılmasını sağlamak

*İnsanlar arasında dinsel, etnik köken ve cinsiyet ayrımcılığının önüne geçmek

*Haber üretiminde köy ve kasaba gibi küçük yerleşimleri göz ardı etmemek

*Haberin merkezinde muhabir ya da profesyonel gazeteciler değil aktif olarak kendinin bulunmasını sağlamak.

*Hedefe ulaşana kadar vatandaşın yararına olan gelişmenin takibini sürdürmek ve yayınlanmasını sağlamak.⁹⁴

Bu ilkeleri değerlendirdiğimizde öncelikle haberin konusuyla ilgili olabildiğince çok kaynağa ulaşmak ve bu kaynakların düşüncelerine başvurmak esastır. Ardından toplumun bakış açısının yansıtılmasının mecburiyetine değinilmektedir. Bu doğrultuda vatandaş yapılan haberin kendi görüşünü yansıttığını bilecek ve kendine ait olduğunu hissedecektir. Yurttaş

⁹³ Uzun, a.g.e., s. 642

⁹⁴ Bekiroğlu, Kutlu, a.g.e., s. 256-257

gazeteciliğinin burada en temel görevi halkın sesi olmaktır. Kamu yararını gözeterek sonuna kadar mücadele etmeli, faaliyetlerini sürdürmeli ve asla toplum karşısında güven kaybedecek çalışmalarda bulunmamalıdır.

2.2 Yurttaş Gazeteciliğinin Paylaşım Sağladığı Platformlar

Dennis Mcquail'in Katılımcı Demokratik Medya Kuramı, vatandaşların temel hakkı olan bilgi edinme özgürlüğüne karşı oluşabilecek engellere ve tekelleşen medyaya karşı eşitlikçi ve aynı düzeyde anlayışın yerleşmesi fikrine dayandırılmıştır. Bu kuram yurttaş gazeteciliği ile paralellik göstermektedir. Kuramın temel görüşü, hedef kitle olarak okuyucu ve dinleyiciyi ön planda tutmaktır. Bundan dolayı, haber üretim sürecinde halkı haberin üretimine daha çok dahil etmeyi amaçlayan vatandaş gazeteciliğinin prensipleri gereği, tekelleşen medya topluluklarına karşı kendi medyalarına sahip olma hakları tanınmasıdır.⁹⁵

Enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile birlikte bu alanda yapılan çalışmalarda genişlemektedir. Sosyal medya ve daha hızlı iletişimin varlığını sağlayan mobil ve web uygulamaları yaygın medyanın kendi içerisinde sorgulanmasına yol açmaktadır. Ağ toplumuna dönüşen dünya için, gazeteciliğin yeniden şekillendiği ve dijital platformlar ile 'hazır muhabirler' yani tüm bireylerin bu alanda katkı sağladığı belirtilmektedir.⁹⁶

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte gelişen dijital medya araçları yurttaş gazeteciliğinin de gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır. Yapılan haberler birçok platform üzerinden halkla paylaşılabilmektedir. Başta kişisel bloglar olmak üzere, haber blogları, internet haber siteleri, sosyal medya organları ve geleneksel medyanın internet siteleri gibi yerler bunlardan bazılarıdır. Yurttaş gazeteciliğini ön plana çıkaran ve yayınlanan haberlerin en fazla etkileşim sağlamasına katkıda bulunan platformlar ise şunlardır;

⁹⁵ Petek Durgeç Aydoğan, Alternatif Bir Medya Alanı Olarak Yurttaş Gazeteciliği, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 10, sayı 50, 2017, s. 709

⁹⁶ Stuart Allan, Einar Thorsen, **Yurttaş Gazetecilik Küresel Perspektifler**, Çev. İlkey Sevgi Temizalp, Kafka Yayınları, İstanbul, 2019, s. 69

2.2.1 Bloglar

Weblog kelimesinin kısaltılması olan blog, herhangi bir teknik yeterlilik gerektirmeden, bireyin kendi düşüncelerini doğrudan paylaşabildiği ve içeriğini genelde kendi ürettiği fotoğraf, video ve sesleri kolaylıkla aktarabildiği günlüğe benzetilen web siteleridir.

Teknolojik araçlardan cep telefonları, fotoğraf makineleri ve kameraların kullanımının yaygınlaşması ile birlikte herkese haberin temelinde dağıtıcı rolünde bulunma imkanı sağlanmıştır. Bu paylaşım alanlarından biri de kişisel bloglar olmuştur. Bloggerlar bu web siteleri üzerinden, günlük haberler, kişisel hayatlar ya da birçok konu hakkında eleştiriler paylaşarak kendi imkanları doğrultusunda haber üretebilmektedirler. Hiçbir fiziksel ortama bağlı olmadan istediği alandan bilgiyi paylaşabilme olanağı medya teknolojilerinde mobilitayı de ön plana çıkarmıştır. Yayınlanan haberler üzerinden okuyucuların da yorum yapabilmesi ve diğer kullanıcıların da buna cevap verebilmesi bu web sitelerini bazen geniş bir tartışma alanı haline getirmiştir. Okuyucunun bu şekilde habere doğrudan etkide bulunabilmesi yurttaş gazeteciliğinin gelişimine doğrudan katkıda bulunmaktadır.⁹⁷

İnternet ortamında görüşlerini paylaşan bloggerlar içerisinde her sosyal sınıftan insanı bulundurmaktadır. Bu yüzden bloglarda bazen okurun dikkatini çekmek için geleneksel medyanın kullandığı sansasyonel tekniklere de başvurulmaktadır. Politik açıdan düşünüldüğünde ise birçok blog yazarı genellikle belirli bir bakış açısını temsil eder ve bunu okuyucularıyla tartışır. Bu nedenle bloglar tamamen objektif yazıları bulundurmamaktadır. Yurttaş gazeteciliği kapsamında düşünüldüğünde bloglar üzerinden yapılan tüm haberler aynı zamanda kamuoyunu kapsamamaktadır. Bu doğrultuda blogların tamamı gazetecilik çerçevesinde değerlendirilmemelidir. Bazı blog yazarları profesyonel gazeteci gibi davranmaktadır ve kendi popülaritesini arttırmaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Bu davranışlar genel olarak ‘vatandaş’ adına gazetecilik olarak kabul görmemektedir.

Yukarıda belirttiğimiz bazı olumsuzlukların yanında blogların aynı zamanda tüm dünyaya adına olumlu katkıları da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları özellikle yurttaş

⁹⁷ İ. Etem Zinderen, Yusuf Yurdigül, Yeni Medyada Haber Dili –Ayşe Paşalı Olayı Üzerinden Geleneksel Medya ve İnternet Haberciliği Karşılaştırılması-, **The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication**, Cilt 2, Sayı 3, 2012, s. 86

gazeteciliği adına büyük önem taşımaktadır. 2004 Asya tsunamisi ve 2005 yılındaki Londra metrosundaki bombalamalar bloglar üzerinden yayınlanan video ve fotoğraflar sayesinde tüm dünya ile paylaşılabilmesi imkanını sağlamıştır. Bu denli büyük olayların bloglarda paylaşılması yurttaş gazeteciliğinin büyük öneme kavuşmasını katkıda bulunmuştur.

2.2.2 Twitter

Günümüz teknolojileriyle birlikte gazetecilik normlarında büyük değişiklikler yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişiklere etki eden büyük platformlardan biri de Twitter'dır. 2006 yılında Jack Dorsey tarafından geliştirilen ve sadece şirket içinde anlık mesajlaşma ve bağlantı kurma amacıyla kullanılmaya başlanan twitter, dünya genelinde popüleritesini her geçen gün daha da arttırmıştır. 2009 yılında İran'daki seçim protestolarında vatandaşların çektikleri video ve fotoğrafları BBC ve CNN gibi büyük medya organlarıyla twitter üzerinden paylaşarak yurttaş gazeteciliği adına önemli çalışmalara imza atmışlardır. Twitter'da içerik ve gündem yalnızca kullanıcılar tarafından belirlenmektedir. Öncelikle sadece fotoğraf ve video yüklenebilen bu platform artık olay yerlerinden haberleri canlı olarak aktararak bilginin hızla yayılması adına büyük destek sağlamaktadır.⁹⁸

Medya grupları da artık gazetecilerden günlük rutinlerini Twitter üzerinden paylaşmalarını istemektedir. Daha fazla bilgi paylaşımının sağlanması açısından Twitter, kullanıcıların da dikkatinin bu medya çalışanları üzerinde toplanmasını sağlayarak daha fazla etkileşim getirmektedir. Bu etkileşimler sayesinde okuyucunun da haberin oluşturulma sürecinde aktif olması sağlanmıştır. Bu süreçte görüşlerini belirtme şansı yakalayan kullanıcıların bu platformda paylaşım yapan gazetecilere olan güvenin arttığı gözlenmiştir. Kullanıcı sayısı açısından en hızlı büyüyen sosyal ağ olan twitter'ın kullanıcılar tarafından yoğun ilgi gösterilmesinin 4 ana nedeni vardır. Bunlar;

*Herkes açık bir profil oluşturabilme imkanı

*Paylaştıkları bağlantıları istediği bir kullanıcı etiketleyerek etkileşimini artırma imkanı

*Başkaları tarafından paylaşılan gönderileri re-tweet ederek kendi takipçileri tarafından görüntülenebilmesini sağlaması

⁹⁸ Aydoğan, a.g.e., s. 709

*Hashtag kullanarak paylaşılan içeriği sınırlandırma imkanı.⁹⁹

Yerleşik gazetecilik normlarının ve değerlerine karşı yurttaş gazeteciliğinin gelişimine büyük katkı sağlayan twitter, haberin iletilmesinde konusunda bireylerin kendilerini özgür hissetmesini de beraberinde getirmiştir. Fakat burada temel sorun şudur ki; atılan tivitlerin herhangi bir editör süzgecinden geçmemesi ve haber olma yeterliliği taşımaması twitter gazeteciliğine olan güvenin tam anlamıyla sağlanamamasına yol açmıştır. Bu yüzden toplumun bazı kesimleri için bu platform sadece bir eğlence merkezi durumundadır. Önemli medya profesyonellerinden biri olan Serdar Turgut ise bu durumu şöyle dile getirmiştir; ‘Twitter bir haber mecrası değil eğlence merkezidir. Etik açıdan çok fazla tartışmayı ve beraberinde birçok problemi gözler önüne sermektedir. Dedikodu ve söylentilerin döndüğü bu mecra bir haber paylaşım platformu olmaktan çok uzaktır’ diyerek habercilik açısından mevcut potansiyelin yetersizliğinden bahsetmiştir. Prof. Dr. Aslı Tunç ise bu durumu şöyle özetlemiştir; ‘‘Haber kırıntılarının ve söylentilerin bir araya geldiği bu platform mayınlı bir tarla gibidir. Anlık heyecan ile doğruluğu kesin olmayan haberlerin bir anda dolaşıma girmesi ve hızla yayılması zaman zaman bilgi kirliliğine yol açmaktadır. Bu nedenle gazetecinin topluma karşı olan sorumluluğunu ve ‘etik’ kavramını kaygan bir zemine taşımaktadır’’. Her ne kadar profesyonel gazetecilerin de bu platformda yer almaları güvenilirliği arttırsa da doğru olmayan bilgilerin hızla yayılmasının önüne geçilebilecek bir sistem henüz bulunmamaktadır.¹⁰⁰

2.2.3 Youtube

Dünyanın en çok kullanılan video paylaşım sitesi olan Youtube, 2005 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Web 2.0’ın önemli bir parçası olan bu platformun güçlü bir alt yapıya sahip olmasının temel nedenlerinden biri Google’ın bir parçası olmasıdır. Her geçen gün daha da büyüyen ve giderek önemini arttıran Youtube, çok geniş bir içeriğe sahiptir. Youtube’un en önemli özelliklerinden biri de köprü görevi görmesidir. Özellikle çeşitli kurumlar ve reklam verenler arasında bir birleşim noktasıdır. Video paylaşım sitesi olması itibarıyla başlarda geleneksel medya ile kıyaslanan bu platform, zamanla bu medya organları tarafından da

⁹⁹ Dominic L. Lasorsa ,Seth C. Lewis &Avery E. Holton, Normalizing Twitter: Journalism Practice in an Emerging Communication Space, **Journalism Studies**, Cilt 13, Sayı 1, 2012, s. 19-36

¹⁰⁰ Arık, **a.g.e.**, s.284

kullanılmaya başlanmıştır. İçerik açısından tekdüze olmaması ve kapsamlı bir alan olma özelliği taşıyan Youtube'un günümüzde televizyonu ekarte ettiği düşünülmektedir.¹⁰¹

İnsanların ilgi odağı haline gelen ve haberin üretilmesinde ve yayılmasında merkezi bir noktada bulunan Youtube, dijital kıtlıktan dijital bolluğa geçişte önemli bir aktördür. Bu noktada youtube gazetecilerin ve medya gruplarının artık kendi içerisinde yeni beceriler kazanmalarına davetiye çıkarmış ve onları teknolojiye tamamen faydalanmaları için birçok haberin video ile desteklenmesi zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmıştır. Thurman ve Lupton'a görev, videolar için tercih edilen sürenin 40 saniye olması içerik açısından o videoyu daha çok paylaşılabılır hale getirmektedir. İçeriğin ne kadar şık ve profesyonel olması değil hedef kitli için ne kadar yararlı ve ilgi çekici olması paylaşılabılırlik açısından başka bir etmendir.¹⁰²

Demokrasinin gerektirdiği bağımsız, güvenilir, doğru, geniş kapsamlı ve ilgili bilgileri sağlamak için geleneksel medyaya alternatif olan Youtube, yurttaş gazeteciliği bazında değerlendirildiğinde de haberin raporlanması analiz edilmesi ve yayılması sürecinde de aktif rol oynayarak bağımsız medya çalışmaları adına teknolojik bir fırsat konumunda bulunmaktadır.

Özellikle ana akım medyanın ekonomik açıdan kötüye gitmesi ve daha öncede belirttiğimiz gibi dijital iletişim araçlarının daha ulaşılabilir halesi gelmesiyle birlikte bağımsız gazetecilik yapan ve vatandaşın sesi olmak adına bu çalışmaları sürdüren kişi ve kurumlar tarafından Youtube video ve içerik üretimi açısından en çok tercih edilen platform durumundadır.

2.2.4 Periscope

Bağımsız ve özgür bir şekilde hedef kitleye ulaşılabilen video destekli platformlardan biri de Periscope'dur. İranlı girişimci Kayvon Beykpour ve ortağı Joseph Bernstein'ın geliştirdiği bu sistem internet üzerinden yapılan canlı yayınlar ile kullanıcıların odak noktası haline gelmeyi başarmıştır. Geleneksel medyada görüşlerini ifade etmekte güçlük çeken birçok gazetecinin hedef kitlesine ulaşma şansı yakaladığı sosyal bir platform konumunda bulunmaktadır.¹⁰³

¹⁰¹ İbrahim Etem Zinderen, Yeni Medya Ekolojisi Ekseninde Youtube: Türkiye Örneği, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 24, Sayı, 1, 2020, s. 220

¹⁰² Limor Peer, Thomas B. Ksiazek, Youtube And Challenge to Journalism New Standards for News Videos Online, **Journalism Studies**, Cilt 12, Sayı 1, 2011, s. 45-63

¹⁰³ Aydoğan, **a.g.e.**, s.709

Binerce kişinin canlı yayınlar yaptığı yeni medya düzeninde artık medya gruplarının kişisel ve kurumsal kimliklerinin yönetilmesi oldukça zordur. Bunun başlıca nedeni toplumdan her kesim insanın her an kayıt ve yayın yapabilecek teknolojilere sahip olmasıdır. Gazetecilikte evrensel bir değer olan objektifliğin profesyoneller tarafından uygulanamamasındaki eksiklikten dolayı ona alternatif olan yurttaş gazeteciliği platformlarında da bu evrensel değer bu canlı yayınlarda gerektiği gibi kullanılamamaktadır.¹⁰⁴

2.2.5 Facebook

Sosyal medya platformları gün geçtikçe artan bir kullanıcı sayısına sahiptir. Bu platformlar arasında en çok tanınanların başında ise Facebook gelmektedir. Türkiye’de Google’dan sonra en çok erişim sağlanan site Facebook’tur. Tüm sosyal medya platformları temelinde birbirinden farklıdır. 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından kurulan bu site, özellikle kişiler arasındaki iletişimi daha kolay hale getirebilmek adına oluşturulmuş bir sosyal medya aracıdır. Bu platformun kullanıcıları yükledikleri fotoğraf, video, yazı, ilişki durumu, yaş, meslek, memleket, üye olunan gruplar vb. içeriklerle kendi kişisel hesaplarını oluşturabilmektedirler. Ayrıca oluşturdukları profilleri herkese açık ya da sadece kendi arkadaş gruplarını seçerek paylaşımlarını kimlerin göreceklərini belirleyebilmektedirler.¹⁰⁵

Facebook aynı zamanda vatandaşların yeni fikirlerini, deneyimlerini ve bulgularını paylaşmak adına gazetecilik faaliyetlerini sürdürebildiği platformlardan biridir Yurttaş gazeteciliği, sadece bloglar veya bağımsız web siteleri gibi çevrimiçi yayın organlarından değil bunun yanında vatandaşların sosyal medya hesapları üzerinden de haber oluşturma, etiketleme, yorumlama ve paylaşılan bağlantıları değerlendirebilme etkilerine sahiptir.¹⁰⁶

Bu platform, vatandaş gazeteciliği kavramına bazı noktalarda olumsuz etkilerde bulunmuştur. Bunun temel nedenlerinden biri oluşturulan ‘fake’ hesaplardır. Bu hesaplar ile kullanıcılar buradan yaptıkları paylaşımlarla toplum üzerinde olumsuz etki yaratabilecek yazılar ya da görüntüler paylaşabilmektedirler. Bu paylaşımlar ile insanların haber alma hakkını olumsuz yönde etkileyerek etik sınırları aşabilmektedirler. Her sosyal medya hesabı bulunan kişi ya da elinde görüntü kaydedebilecek teknolojiye sahip olan vatandaş yurttaş gazeteciliği çatısı altında değerlendirilmemelidir. Gazeteciliğin belli kuralları ve kendi etik çerçevesi

¹⁰⁴ Emre Özcan, Yeni Medya ve İnternet Haberciliğinde Etik Sorunlar, **AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology**, Cilt 10, Sayı 37, 2019, s. 113

¹⁰⁵ Deniz Kara, **Facebook’un Kuruluş Öyküsü**, <https://www.medyaakademi.org/2014/11/08/facebookun-kurulusu-ve-tarihi/> (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 19.03.2020

¹⁰⁶ Yeojin Kim, Wilson Lowrey, Who are Citizen Journalists in the Social Media Environment?, **Digital Journalism**, Cilt 3, Sayı 2, 2014, s. 298-314

bulunan bir meslek olmasıyla açıklayan Prof. Dr. Suat Sezgin, her birey tanık olduğu olayları teknolojik cihazlar ile kaydedebilir ve bunları sözlü olarak da dile getirebilir, çevresindeki kişilere sosyal medya aracılığı ile ulaşabilir, fakat bir gazeteci edasıyla objektif çalışmak ve haber üretmek tamamen farklı bir şey diyerek gazetecilik mesleğine dikkat çekmiş ve mesleki ilkelerin titizlik ile uygulanmasının önemini vurgulamıştır.¹⁰⁷

2.2.6 Instagram

Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından 5 Ekim 2010 tarihinde kurulan Instagram, Mobil cihazlara özel ilk sosyal medya sitesi konumunda bulunmaktadır. Halkın kısa sürede ilgisini çeken bu uygulama fotoğraf tabanlıdır. İnsanlar çektikleri fotoğraflarını anlık olarak paylaşabilmeleri bu uygulamanın popüler olmasındaki temel nedendir. Özellikle 2012 yılında o dönem Amerika Birleşik Devletleri Başbakanı olan Obama'nın da aktif olarak kullanmasıyla siyasilerin de dikkatini çeken bu uygulama zamanla hem siyasi kimliklerin düşüncelerini ve yaşantılarını paylaştıkları bir mecra hem de başta büyük markalar olmak üzere hemen hemen tüm kullanıcıların 'pazarlama merkezi' haline gelmiştir.¹⁰⁸

İnsanlar Instagram'da çoğunlukla popüler kültürün etkisi altında kalmış olarak görülmektedir. Özçekimler, yemek fotoğrafları, gezdikleri yerler ile ilgili fotoğraf ve videolar ile yüzeysel yaşamlarını an ve an takipçileri ile paylaşmaktadırlar. Kendi içerisinde etik anlamda bazı kısıtlamaları olsa bile tam anlamıyla fotoğraf ve videolar üzerinde istenen denetimin sağlanamadığı görülmektedir. Bu da zaman zaman takipçi sayısı milyonlara ulaşan fenomen olarak adlandırdığımız insanların yaptıkları paylaşımlarla bir anda tüm dünyanın dikkatini üzerlerine çekmesine fırsat sunmaktadır.

Gazetecilik açısından değerlendirdiğimizde bu platformda görsellik kullanılmasından dolayı haberin daha dikkat çekici olması ve kavranması açısından oldukça önemlidir. Paylaşılan fotoğraf ve videolar ile bu sosyal ağ, başta bağımsız gazeteciler olmak üzere medya grupları açısından da büyük önem taşımaktadır. Video ve görsel kaynakları hikaye anlatımlarını daha popüler hale getirmektedir. Yeni medyanın dijitalliği ve çoklu ortam özelliğinin kullanılmasıyla birlikte birçok sosyal medya platformunda ses, video, fotoğraf ve metinlere yer

¹⁰⁷ Elif Gugu, **Tekelleşme sonrası yeni alternatif: Yurttaş gazetecilik ve medya etiği**, <https://www.birgun.net/haber/tekellesme-sonrasi-yeni-alternatif-yurttas-gazetecilik-ve-medya-etigi-236337> (Çevrimiçi), 2018, Erişim Tarihi: 21.03.2020

¹⁰⁸ <https://www.brandingturkiye.com/instagram-tarihi-instagram-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-yarar/> (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 24.03.2020

verilmektedir.¹⁰⁹ Canlı yayın özelliğinin getirilmesi birlikte hikaye ve fotoğraf üzerinden yapılan paylaşımlardaki etiketleme özelliği ile vatandaşlar haber niteliği taşıyabilecek olaylarda istedikleri takdirde büyük medya gruplarına ya da profesyonel gazetecilere de kolayca ulaşabilmektedirler. İnsanların başarılarıyla ya da geçmişleriyle ilgilenmeden tanınma fırsatı sunan bu platformda çok fazla beğeni alan gönderilerin hedef kitle tarafından ‘kesin doğru’ olarak algılanması toplumu yanıltabilmekte ve gazetecilik adına etik ilkelerin fazlasıyla geri plana atılmasına yol açmaktadır.

2.3 Yurttaş Gazeteciliği ve Kamusal Alan Kavramı

Yurttaş gazeteciliği, kamusal alan kavramı içerisinde de bir tartışma alanı olmuştur. Gazetecilik pratikleri ve anlayışı çerçevesinde kendine has birtakım iddialar ortaya atmasıyla birlikte bu kavram, demokrasi, basın ve habercilik anlayışını benimseyen bir denklemin içerisinde yer almaktadır. Yurttaş gazeteciliğini benimseyen kişiler, kamusal alan kavramının bu çerçevede yeniden canlanıp geliştirilebileceğini düşünmektedirler. Haberin ana merkezinde yer alan kişiyle birlikte bilinçli bir birey ortaya çıkarma amacı, vatandaş gazeteciliğini kamusal alan ve demokrasi kavramları etrafında temellendirilmesine imkan sunmaktadır. Gazete çalışanlarının mesleğinin doğasındandır ki bireyler içerisindeki rolü kamusal alan ve demokrasi kavramları içerisinde tartışılmaya olanak sağlamaktadır. Yaşadığımız toplum ve devletin rolü gazetecilik mesleğinin şekillenmesindeki başlıca etkenlerdendir. Bu nedenden dolayı yurttaş gazeteciliği, demokrasi ve kamusal alan tartışmalarına olumlu yönde katkılar sağlayabilmektedir.¹¹⁰

Kamusal alan kavramı, halkın 'bilgi ve bakış açılarını iletmek için bir ağ' olarak tanımlayan Habermas ile ilişkilidir. Habermas yurttaş gazeteciliği kavramını; sanayileşme, kentleşmeyle birlikte okuryazar oranının artması ve basının söz sahibi konumuna gelmesiyle, yönetici konumunda bulunan devletin yükselişi, vatandaşın kültür ve siyaset tartışmacısından medya tüketicisine dönüşmesiyle birlikte tehlike altında bulunan kamusal alanın yeniden güç kazanması ve kamuya hakim olma şansını vererek, toplumun uzlaşmasına hizmet edecek bir yöntem olarak öngörmüştür.¹¹¹

Siyasi ve sosyal konularla ilgili farklı toplumlar arasındaki iletişim, katılımcı demokrasilerin temel bir unsurunu oluşturur ve Habermas, ifade özgürlüğünün ve fırsat

¹⁰⁹ Aysel Çetinkaya, Çevrimiçi Gazetelerin Instagram Üzerinden Haber Paylaşımı, **Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 2019, s. 14-15

¹¹⁰ Karaman, Önder, **a.g.e.**, s. 167

¹¹¹ Askeroğlu, Karakulakoğlu, **a.g.e.**, s. 516

eşitliğinin toplumdaki kamusal alanın işleyişi için temel koşullar olduğunu savunmuştur. Habermascı kamusal alan fikri tam olarak, birçok kişiye göre, günümüz kapitalizminin koşullarında var olan liberal demokrasinin eleştirisi ve radikal ya da sosyalist demokratik yaşamın tasarımı ve inşasında vazgeçilmez kavramlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle kamusal alan, halkın devleti siyasi meşruiyet ve ortak endişe meseleleri üzerine karşılıklı söylemle meşgul etmek için bir araya geldiği siyasi bir alan olarak dile getirmiştir. Habermas'ın yaklaşımını önemli kılan, kamuoyunun içinde olduğu alan olarak kamusal alanın eleştirel akıl ve rasyonel rızaya dayalı modern özyönetim ilkesiyle tarihsel bağını yeniden kurmasından; hukuk devleti ve (müzakereli) demokrasi arasındaki ilişkiyi böylece radikalleştirmesinden; ve kamusallık (eleştirel/iletişimsel akıl) ilkesinin bugünün koşulları açısından gerçekleştirebilirliğini irdelerken, analizini kapitalizmin tarihsel ve bütüncüsel mantığı içinde, çok yönlü bir şekilde kavramlaştırmasından kaynaklanmaktadır. Chouliarakı ve Fairclough ise kamuoyu tartışmasının amacının, farklılığın ortadan kaldırılması veya bastırılması değil, sürekli müzakere edilmesi ve farklı perspektiflerin kapsamlı bir şekilde takdir edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.¹¹²

Fakat, Habermas'ın kamusal alanı tanımlamasını eleştirenler olmuştur. Habermas'a ilk eleştiriler Bryant ve Jacobs tarafından yapılmıştır. Onlar, Habermas'ın biraz idealist ve aşırı rasyonel olmanın yanı sıra, çağdaş sosyal alanların çoğulluğunu veya heterojenliğini kabul etmediğini iddia etmektedirler. Jacobs ayrıca sivil toplumun sayısız kültürel ve politik meseleleri ele alan rasyonel olmayan çekişmelerin birçok kamusal alanda oluştuğunu gözlemlemiştir. Modern toplumlar nadiren de olsa homojen olarak kamu meseleleriyle bütünleştiğini belirtmiştir. Buradaki bütünleşmeden dolayı yeni iletişim teknolojilerinin medyaya olan ilgiyi arttırdığına ve halkın da medya içerisinde gittikçe söz sahibi olarak çeşitlenen bir medya ortamının yaratıldığını dile getirmektedir.¹¹³

Kamusal alan kavramı, medyanın bir gündem belirleyici olarak menfaatini ön planda tutan imtiyaz sahibi temsilcilerin oynadığı rol açısından büyük önem taşımaktadır. Fakat kitleler artık büyük ölçüde elitist ve erişilemez medya sistemleri tarafından kısıtlanamamaktadır. Etkileşimli medya seçeneklerinin özellikle internet tabanlı ve kablolu teknolojilerin - yaygınlığının artması, benzeri görülmemiş düzeyde medya içeriği oluşturulmasını ve bireylerin sanal bir ortama katılması mümkün kılınmaktadır. Pew İnternet

¹¹² Meral Özbek, **Kamusal Alan**, Hil Yayın, İstanbul, 2004, s. 24

¹¹³ Mary Grace Antony, Ryan J. Thomas, **This is citizen journalism at its Finest': YouTube and the Public Sphere in the Oscar Grant Shooting Incident**, New Media & Society Publisher, SAGE Publications, 2010, s. 1283-1284

ve Yaşam Projesi tarafından yapılan araştırmalar, katılımcı teknolojilerin internet kullanıcıları tarafından önemli ölçüde kabul edildiğini göstermektedir.

Bu araştırma kapsamında bazı örnekler vermek, yurttaş gazeteciliği kavramının daha anlaşılabilir olmasına yardımcı olacaktır. Bu çalışmaların başında, Amerikan gazeteciliğinin en bilinen yurttaş gazeteciliği çalışmalarından biri olarak kabul görmüş olan ve 1994 yılında yapılan We the People/Wisconsin olarak isimlendirilen münazara çalışmasıdır. Projenin ortakları Wisconsin Public Television, Wisconsin State Journal, Wisconsin Public Radio, WISC-TV (CBS) ve yerel bir halkla ilişkiler firması olan Wood Communications Group'tur. Halkın dikkatini seçimlerle bağlantılı haberlere yöneltmek ve onları kamusal alana çekmek için oluşturulan projede Pew Center, projenin seçimlere kamusal katılımı arttırmak konusunda bir etkiye sahip olup olmadığını ölçmeleri yardımıyla bulunmuştur. Proje kapsamında, valilik seçimleriyle ilgili olarak üç belediye binası toplantısı, vali adayları arasında bir tartışma ve senato seçimleriyle ilgili bir belediye binası toplantısı organize edilmiştir. Ayrıca, Wisconsin State Journal, kasımda yapılan seçimden önce, adayların ve kampanyalarının reklamcılık ve tartışmalarda önceden belirlenmiş soru ve yanıtlarla kamuoyunu nasıl yönlendirdiği kapsamında "Silahlı ve Tehlikeli" adında bir seçmen eğitimi dizisi yayınlamıştır. Yapılan etkinliklerle yurttaş gazeteciliği çalışmasından önce ve sonra seçmen farkındalığı ve bağlanışlığı ölçülmüştür. Ekimde, 230 yetişkinden oluşan rasgele örnekleme görüşülmüş, medya sunumundan önce ve seçimden sonra ise 141 kişilik grupla görüşülmüştür. Seçimler konusunda kamusal ilgi ve bilginin arttığı, insanların oy kullanmaya özendirilmiş hissettirildikleri ve haber örgütlerine ilişkin olarak daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Sonuçlar ise , "Civic Journalism: Does it Work?" adıyla yayınlanmıştır.¹¹⁴

Sonuç olarak, kullanıcılar ile oluşturulmuş olan içeriğin dağıtılmasını kabul eden katılımcı medya teknolojilerinin, büyük ölçüde pasif olan kitleyi kısıtlayan, ana akım haber medyasının geleneksel kavramlarını tersine çeviren yani göndereni ve alıcıyı birbirinden ayıran geleneksel güç dinamiklerini değiştirmektedir. Jacobs'un belirttiği gibi, 'birden fazla bireyden oluşan bir sivil toplum, birden fazla medyadan oluşan bir medya sistemini gerektirir' ve günümüz çok yönlü medya ortamlarının doğası bu ihtiyacı gözler önüne sermektedir. Buna ek olarak, Web 2.0 gibi teknolojik gelişmeler, geleneksel medyanın karakteristiği olan 'dikey, yukarıdan aşağıya, pasif, tek yönlü bilgi akışını' yıkararak alternatif söylemlerin ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. Bloglar, podcast'ler, sanal gerçeklik, ortak teknoloji (örnek; Wikipedia),

¹¹⁴ Uzun, a.g.e., s. 648

sosyal ağ siteleri (örnek; Facebook, Twitter) ve video paylaşım siteleri (örnek; YouTube). Böylece izleyici aynı anda bir kullanıcı ve medya içeriği üreticisi durumuna gelmektedir. Bu teknolojik gelişmelerin geleneksel haber medyası üzerine yansımaları ve toplumlar için sağladıkları fırsatlar kaçınılmazdır. Bu fırsatlardan biri de, Bowman ve Willis'nin şu şekilde tanımladığı yurttaş gazeteciliğidir: 'Bir vatandaşın veya bir grup vatandaşın, bağımsız olma, güvenilir olma ve objektif olma çerçevesinde haber toplama, raporlama, analiz etme ve yayma sürecinde aktif rol oynamasıdır.'¹¹⁵

Bloglar, video paylaşımı ve katılımcı yayıncılığın diğer biçimleri sayesinde, vatandaşlar artık gündemin kendileri belirleme potansiyeline sahiptirler. Bununla birlikte tüketici aynı zamanda üretici konumuna geçmektedir. Ayrıca yurttaş gazeteciliğinin ortaya çıkmasıyla birlikte geleneksel medyanın tek başına gündem belirleme teorileri ortadan kalkmıştır. Yeni iletişim teknolojileri, bilginin yaratılmasına ve yayılmasına kişilerin aktif olarak katkıda bulunmasına yarar sağlamıştır. Bundan dolayı yurttaş gazeteciliği, kamusal alanda geleneksel kitle iletişim araçlarının kullanımıyla gerçekleşen bilgi paylaşımında yaşanan gecikmeleri doğrudan ortadan kaldırmıştır.

2.4 Gelişen İnternet Teknolojileri Çerçevesinde Geleneksel Medya ve Alternatif Medya

World Wide Web'in artan popülaritesi, internetin geleneksel medya tüketimine büyük etkiye bulunmuştur. İnternet kullanımındaki artış radyo, televizyon ve gazete gibi geleneksel medyaya olan ilgide büyük düşüslere yol açmıştır. Ana akım medya tüketimindeki düşüşün temel nedeni, internetin gelişimiyle doğru orantılı olduğu düşünülmektedir. Bu gelişimin altında yatan temel soru şudur: İnternet kullanımı geleneksel medya tüketicilerinin okuma ve dinleme alışkanlarına doğrudan etkiye bulunuyor mu?

Medya alanındaki bazı kuramcılar başlarda bu internet kullanımının geleneksel medya üzerinde büyük değişikliklere neden olmayacağını düşünmüşlerdir. Buna karşı çıkan düşünürlere ise insanların medyayı kullanma biçiminde bir devrim yaşandığını ve bu değişimin geleneksel medyanın ölümüne yol açacağını öne sürmektedir. Yaptığı çalışmalar ile tüm dünyada bilimsel güveni kabul edilen Umberto Eco 'Bir şeyin başka bir şeyi öldüreceği fikri çok çok eski zamanlardan kalmadır, şüphesiz Hugo ve ortaçağın sonlarındaki Frolo'nun korkularından da daha önce vuku bulmuştur'' diyerek bu rekabetçi ortamda düşüncelerini dile

¹¹⁵ Antony, Thomas, **a.g.e.**, s. 1283-1284

getirmiştir.¹¹⁶ Tartışmanın kökeninde tekno - determenist bir düşünür olan McLuhan bulunmaktadır. “Medyayı anlamak” adlı eserinde günümüz teknolojisini ileri bir bakış açısıyla değerlendiren ve açıklamalar yapan McLuhan, bu teknolojik gelişmelerin sadece geleneksel medyayı değil toplumların kültürel değişimlerine de doğrudan etki edeceği görüşünü savunmuştur. Teknolojik gelişmelerin medya alanını 2 kutupa ayıracağını ileri süren McLuhan, bunu sıcak ve soğuk medya olarak kavramsallaştırmış ve sıcak medyanın yalnızca bir, soğuk medyanın ise birden fazla duyu organına hitap edeceğini dile getirmiştir.¹¹⁷

Geleneksel medya, yurttaş gazetecilik içeriğini okuyucular tarafından üretilen içerik çatısı altında gün geçtikçe daha fazla kullanılmaktadır. Fakat birçok medya kuruluşu, habercilik alanlarına hangi konuların gireceğine ve bu haberlerin ne tür şartlarda yer bulabileceğine karar verirken geleneksel editoryal kontrollerden ve eşik bekçisi otoritesinden vazgeçmemişlerdir. Yurttaş gazeteciliğinin özellikle felaket ve kriz durumlarında yaptığı haberlerin getirdiği pozitif değer bilincinde olmalarına rağmen geleneksel düşüncelerine sırt dönmemişlerdir. Büyük medya kuruluşları, kendi alanlarındaki maddi olanaklarını arttırmak adına iletişim alanını kolonileştirme çalışmaları içerisindeyken, vatandaş gazetecilik, tüm dünyada bağımsız bir şekilde eşzamanlı olarak, geleneksel haber çalışmalarının içine girmiştir. Bu hareket, insanların odak noktası haline geldiğinden dolayı ana akım medya içerisindeki hiyerarşileri ve medyatik güç ilişkilerini de sarsmış ve yeniden biçimlendirilmesine büyük etki etmiştir.¹¹⁸

Yeni medya ve geleneksel medya arasında oluşan rekabet ortamında büyük medya gruplarının harcamalarında kısıtlamalara gitmesine neden olmaktadır. Yeni medyaya harcanan zamanın geleneksel medyaya harcanan zamanı azalttığı görülmektedir. Kullanıcılar farklı hedeflere ve içeriklere ulaşmak için yeni medya araçlarını kullanmaktadırlar. Örnek verecek olursak; Dünyanın diğer bölgelerindeki güncel olaylar hakkında bilgi sahibi olma isteği, insanları uluslararası haber okuyuculuğuna yöneltmektedir. Bunun için ulaşmak istedikleri bilgileri de en hızlı şekilde gazetelerin ya da ajansların internet sitelerinde bulabilmektedirler. Ayrıca yeni medya teknolojileri, sosyal medya platformları üzerinden de yapılan canlı yayınlar ya da fotoğraf paylaşımları ile de vatandaş gazeteciliği alanında insanların hizmet edebileceği gerekli ortamı oluşturmaktadır.

¹¹⁶ Mohan J. Dutta, Bergman, Complementarity in Consumption of News Types Across Traditional and New Media, **Journal of Broadcasting & Electronic Media**, Cilt 48, Sayı 1, 2004, s. 41-60

¹¹⁷ Erdem Varol, Merve Çelik Varol, Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan’a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme, **International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)**, Cilt 5, Sayı 1, 2019, s. 147

¹¹⁸ Allan, Thorsen, **a.g.e.**, s. 12-13

Devlete muhalif olmanın suç sayıldığı bazı ülkelerde bile vatandaşların doğruları söylemek adına gayretleri dikkate değer konumdadır. Manuel Castells'in ağ toplumunun yükselişi düşüncesi çerçevesinde jeo-politik konum açısından kısıtlı güce sahip olan ülkeler bile gelişen teknolojiler sayesinde dünyaya bağlanmaktadır. Yurttaş gazeteciliğini oldukça batılı bir kavram olarak düşünen ülkeler bile bu alanda çalışmalar yapmaktadırlar. Cezayir'deki iç savaşta, Alfred Sirleaf önderliğinde yapılan yurttaş gazeteciliğine benzer çalışmalar bu alanda yukarıda bahsedilen şartlara örnek olarak gösterilebilmektedir. Bu çalışmalarda Sirleaf The Daily Talk editörü olarak haberleri not edip, Monrovia'da yaşanan olayların gerçek yüzünü anlatmıştır. Muhabir gibi hareket eden arkadaşlarından da bu alanda yardımını almış olan A. Sirleaf, yaşanan olayları anlatmak adına tüm halka hitap edebilmek adına sokak dilini kullanmıştır. The New York Times'a verdiği bir röportajında 'Sıradan insanlara ulaşmak zorundasınız' diyerek herkesin bilgi sahibi olmasındaki önemi vurgulamıştır.¹¹⁹

Demokratik toplumlarda profesyonel gazetecilik oldukça önemli bir kavramdır. Yapılan haberler demokrasinin can damarı olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden ki gazeteciler demokrasinin bekçileri olarak kabul görmektedir. Fakat dijital çağda pasif konumda bulunan okuyucuların aktif konuma geçerek haber üretmeye çalışması ve insanları doğruluk payı içermeyen bilgilere yönlendirebilme olanakları profesyonel gazeteciler ve amatörler arasındaki çizgiyi bulanıklaştırmaktadır. Doğruluğu kesin olmayan ve topluma güven kaybettiren haberler yurttaş gazeteciliği yapan kişilerin ya da kurumların da güven kaybetmesine neden olmaktadır. Dijital çağ ve gelişen teknoloji gazeteciliğin içeriğini ve rolünü büyük nebze de değiştirmiştir. İnternet sayesinde bilgi akışı hızlanırken bu değişim bilginin doğruluğunu kontrol etme aşamasında yetersizliklere yol açmaktadır. Dünyanın en izole yerlerinin bile kültürlerini etkileyen teknoloji, gazetecilikte haberi toplama ve paylaşma konusunda kolaylıklar sağlasa da mesleki standartların kısmen düşmesine de neden olmakta ve bu da etik problemlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Haberlerin yalnızca gazetecilerden aktarıldığı dönemin yeni medya platformlarının çeşitlenmesiyle tamamen sona erdiği düşünülmektedir. Bunun temelindeki neden ise alternatif medya ve ana akım medya ikilemindeki farklılıklardır.¹²⁰

Yaygın medyadan farklı olan alternatif medyanın, yapılanma şekli ve içerik özellikleri şu şekildedir;

¹¹⁹ Allan, Thorsen, a.g.e., s. 21-22

¹²⁰ Lin Chao-Chen, Convergence of New and Old Media: New Media Representation in Traditional News, *Chinese Journal of Communication*, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s. 2

- *Toplum içerisinde geri planda olduğu düşünülen özgün topluluklara yönelmek
- *Pazar ekonomisinde ve devletten bağımsız olma
- *Daha demokratik bir ortamın sağlanacağı düşüncesiyle, hiyerarşik sistemden uzak olma
- *Okuyucunun ve izleyicinin görüşlerine yer verme
- *Egemen olmayan söylemlerin temsilcisi olma¹²¹

Yukarıda maddeler halinde verdiğimiz görüşlere karşı negatif düşüncülere sahip olan bazı profesyonel gazetecilerin bu düşünceye sahip olmasındaki temel nedenler;

*Alternatif medyada haber üreten kişilerin birçoğunun yeterli derecede mesleki tecrübeye sahip olmamaları

*Kaynak gösterme konusunda yetersizlikleri ve haberin üretiminde profesyonel kişilerle olan iletişim eksikliği

*Toplumun ahlaki değerlerine yeteri kadar değer verilmemesi

*Kişisel görüşleri doğrultusunda haberi hikayeleştirme ve kendi aralarında oluşan fikir ayrılıkları.¹²²

Bu maddeler çerçevesinde geleneksel medyada yaşanan yetersizliklere karşı ortaya çıkan yurttaş gazeteciliği beraberinde bazı etik sorunları da getirmiştir. Ana akım medyanın kendi içerisinde yaşadığı bazı yetersizlikler ve tekelleşmeyle birlikte gücünü iyice hissettiren alternatif medya internet ve teknolojinin hızla gelişmesiyle kişiler arası iletişimde etkileşimi arttırmıştır. Bu alanda yaşanan tüm gelişmeler çok hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bazı geleneksel medya kuruluşları ve toplumun orta yaşlı ve yaşlı kesimi bu gelişime ayak uyduramamıştır. Nitekim hala böyle bir kesim televizyonu birincil haber alma kaynağı olarak kullanmaktadır. İyi niyetli olmayan bazı kişiler internetin bu hızla gelişmesini fırsat bilerek yeni iletişim ortamlarından fayda sağlamaya çalışmaktadırlar. Kişisel haklar ve yasal düzenlemeler konusunda bazı boşluklar bulunduğundan dolayı teknolojik gelişmeleri suistimal eden kişiler etik açıdan sıkıntılar ortaya çıkarmaktadırlar. Bu yüzden internetin getirdiği geniş özgürlük ortamına karşı kısıtlamalar bulunmadığından dolayı henüz buna engel olabilecek denge sağlanamamıştır. Etik değerlerin benimsenmesi ve bu kavram çatısı altında etkin şekilde

¹²¹ Ömer Özer, Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik, Literatürk Yayınları, İstanbul, 2012, s.11

¹²² Tony Harcup, "I'm Doing this to Change the World": Journalism in Alternative and Mainstream Media, **Journalism Studies**, Cilt 6, Sayı 3, 2005, 361-374

kullanılması oldukça geniş kitlelere ulaşan medya sektörü açısından oldukça önemlidir. Burada yaşanan ihlallerin sonucu toplumun geniş bir bölümüne doğrudan etkide bulunmaktadır. Medya çok geniş kitlelere ulaşabildiği ve insanları etkileyebilecek büyük bir güce sahip olduğundan ötürü etik değerleri benimseyerek aktif bir şekilde kullanması büyük önem taşımaktadır. Çünkü etik ihlallerden etkilenecek geniş kitleler olacağı için bu etkilerin boyutları oldukça fazla olabilmektedir. Bu sorunları en aza indirebilmek için kullanılması gereken yöntem normatif etik yöntemidir. En yüksek iyiyi amaçlayan bu yöntemde alınacak kararlar genel olarak toplumu bir arada tutan adalet, dürüstlük ve saygılı olmak gibi kavramsal ilkeleri ön plana çıkarmaktadır.¹²³

Etik alanında yaşanan olumsuzların yanında internet, getirmiş olduğu demokratikleşme, interaktif iletişimin sağlanması ve suskunluk sarmalı yıkılarak kişilerin cesur bir şekilde hak arayışında bulunmaları ve fikirlerini özgürce paylaşmaları gibi pozitif düşüncelere de zemin hazırlamıştır. Demokratikleşme adına önemli bir adım olan internet ağının gelişmesi doğru bir amaçla kullanıldığı zaman sivil toplumun güç kazanmasında da uygun ortamı sağlamıştır.¹²⁴

Yurttaş gazeteciliği çatısı altında yapılan çalışmalar genel manada manevi beklentilere dayandırılmaktadır. Bağımsız gazeteciler ya da halktan sıradan birinin yayınladığı görüntüler ya da fotoğraflar maddi odaklı değildir. Burada alternatif medyanın toplumun ne hakkında düşüneceği konusunda oldukça başarılı bir konuma gelmiştir. Fakat her zaman doğruluğunu yansıtmayan haberler zaman zaman kişiler tarafından üretilen bir kurgu haline dönüşmektedir. Bunun temelinde yatan problem ise meslek ilkeleri ve yasalar kapsamında haber ya da içerik üretenleri sınırlandıracak yasalar olmamasıdır.¹²⁵

İnternetteki haberler özellikle sosyal medya platformlarının kullanımı ile haberlerin doğruluk süreci gözetilemediği için sansasyonel paylaşımlar kendine yer edinmektedir. Paylaşımlar üzerindeki bu yanlışlar daha sonradan düzeltilmek istense ya da geri çekilmek istense bile bu negatifliğin halkın gözünde telafisi pek mümkün gözükmemektedir. Haberlerin yayınlanması teknik olarak oldukça kolay olduğundan ve saniyeler içinde halkla paylaşılabildiğinden dolayı içerisinde bulunan riskleri göz ardı etmek mümkün değildir. Fatih Özkanoglu, “Vatandaşların kendilerine ulaştırdıkları haberleri bir nimet olarak

¹²³ Samet Akveran, Ana Akım Medya Karşısında Alternatif Medya İhtiyacı ve Etik, Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası hakemli dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2018, s. 26-27-28

¹²⁴ Gül Dilek Türk, Demokrasinin Dördüncü Kuvveti Yeni Medya Teknolojileri, **İstanbul Üniversitesi İnet-Tr’13, XVIII. Türkiye’de İnternet Konferansı**, 2013, s. 55-60

¹²⁵ İpek Sucu, Althusser’in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya, **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Cilt 7, Sayı 3, 2012, s. 39

değerlendirirken bunun aslında büyük de bir risk olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü bu haberlerin ya da gelen maillerin doğruluğundan hiçbir zaman yüzde yüz olarak emin olamazsınız’’ diyerek bu paylaşılan bilgilerin art niyetli insanların tarafından toplum adına bir tehdit oluşturabileceğini dile getirmektedir. Bu konuda en hassas davranan kurum ise haberin kaynağını tespit etmeden asla paylaşım yapmayan ülkemizin en büyük haber ajansı olan Anadolu Ajansı’dır.¹²⁶

Gündem oluşturma teorisi adına, etkisini gösteren alternatif medyanın halkı yanıltabilme olasılığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu alandaki denetim genel olarak bir gözetim eşliğinde gerçekleşmediğinden dolayı büyük problemlere yol açabilecek paylaşımlar devletin ideolojik aygıtlarının devreye girmesiyle çözüme ulaştırılmaktadır. Toplum olarak bu olumsuzlukların önüne geçebilmek adına atılabilecek en önemli adım ise internet okuyucularında farkındalığın arttırılabilmesi için çalışmalar yapmak olduğu düşünülmektedir.¹²⁷

Gazetecilik eğitimi almadan aktif olarak haber üreten ve medyayı çok sesli hale getiren yurttaşlar, geleneksel medyanın ilgilenmediği ya da odak noktası olarak görmedikleri bazı meseleleri kendi bakış açılarıyla dile getirebilmektedirler. Fakat yurttaş gazeteciliği olarak adlandırdığımız bu türe yaklaşımlar zaman zaman olumsuz olabilmektedir. Çünkü profesyonel gazeteciler, bu hareketin mesleki ilkeleri göz ardı ettiğinden dolayı, kaynak ve içerik yetersizliklerinin de eksikliğini belirterek ‘nadiren’ güvenilir olduğunu söylemektedirler.

Ayrıca gazetecilik etiğinin, yapılan haberlerde tam olarak uygulanamadığını ve kişisel görüşlerin çok fazla öne çıktığını dile getirmektedirler. Çok fazla kişisel duyguların öne çıkmasını yanlış bir enformasyon olarak tanımlamaktadırlar. Bunun temel nedenini ise gazeteciliğinin sorumluluklarının farkında olmadan muhabirlik yapmaya çalışmaları olarak belirtmektedirler. Gazetecilik mesleğini yapmanın temel özelliği olarak ‘yazma becerinin iyi ve gelişmiş olmalı’ fikrini savunan profesyoneller, neyin haber olabileceği ya da olamayacağına her yurttaşın karar verebileceğini düşünmemektedirler.¹²⁸

Yurttaş gazeteciliğinin en önemli savunucularından biri olan Rosen ise bu durumu reddetmektedir. Yurttaş gazeteciliği yapan kişilerin seferberlik derecesinde bir çalışma ortaya

¹²⁶ Yusuf Devran, Ömer Faruk Özcan, Habercilikte Hegomonya Mücadelesi: Yurttaş Gazeteciliği: Fırsat mı Tehdit mi?, **Global Media Journal TR Edition**, Cilt 7, Sayı 14, 2017, s. 157-158

¹²⁷ Sucu, a.g.e., s. 30-41

¹²⁸ Barış Çoban, Bora Ataman, **Profesyonel Gazetecinin Yurttaş Gazetecilikle İmtihanı Türkiye’de Profesyonel Gazetecilerin Yurttaş Gazetecilik Algısı Araştırması**, Kafka Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 14

koyduklarını ve ayırt edici bir anlayışa sahip olduklarını dile getirmektedir. Özellikle haberlerin editör görüşüne bırakılmamasının daha demokratik bir kazanım olarak belirtmektedir. Bu düşünce kapsamında yurttaş gazeteciliği çatısı altında yapılan çalışmalar ile temsili demokrasi yerine katılımcı demokrasi idealize edildiğini savunmaktadır.¹²⁹

Ana akım medya tarafından da son yıllarda yurttaş gazeteciliğinden faydalanma eğilimleri gözükmemektedir. Gelişen iletişim teknolojileri sayesinde artık herkes gazetecilik yapabilmektedir. Potansiyel olarak herkesin gazetecilik yapabileceği bu süreci 1982 anayasasını 26. Maddesi Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ile belirtmektedir. Düşünce ve kanaatler hangi yolla ifade ediliyorsa bu hürriyeti açıkça o hakkı kapsamaktadır. Basın yoluyla ifade ediliyorsa bu basın hürriyetini kapsamaktadır. İlgili maddede şu şekilde açıklanmaktadır: Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir, bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar ibaresi ile potansiyel olarak her bireyin bir gazeteci olabilme hakkının olduğunun bir göstergesidir. Ancak bu maddede batıda olduğu gibi bazı sınırlandırmalar konulma gereği duyulmuştur ve ilgili maddenin ikinci paragrafında şu hükme yer verilmiştir: Bu hürriyetlerin kullanılması, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.¹³⁰

Belirtilen anayasa haktan da yola çıkarak insanların fotoğraf, video ve kişisel görüşlerini paylaşarak hukukun öngördüğü koşullar çerçevesinde gazetecilik yapabilme hakkına sahiptir. Yurttaş gazeteciliği bu çerçevede yaptığı çalışmalarda toplumun ahlaki yaşantısına negatif olarak etki etmemelidir. Haberin doğruluğu ve kaynak tespiti yapılmasının çok kolay olmadığı bu süreçte ‘mesleki etik kurallarına bağlılık’ bu alanda çalışma yapanlar adına büyük önem taşımaktadır.

¹²⁹ Uzun, a.g.e., s. 654

¹³⁰ Murat Özgen, İfade Özgürlüğü Bağlamında Medya ve Terör Olgusunun Değerlendirilmesi, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 12, 2002, s. 58-59

2.6 Yurttaş Gazeteciliğinin Geleceği

Demokrasinin olmadığı toplumlarda gazetecilikten bahsetmenin oldukça zor olduğu gözlemlenmiştir. Medya çalışanlarının haber üretimleri hiçbir zaman kendi kendilerini haklı çıkaramamışlardır bunun nedeni yüzleştikleri sonuçlar ile doğru ve haklı olduklarının tespit edilebilmesidir. Bu sonuç ise demokratik sosyal düzenin oluşumuna doğrudan katkı sağlamaktadır. Günümüzde kitle medyası en güçlü dönemini yaşamaktadır ve elde edilen güç ile toplumsal sorumluluk çerçevesinde bir kamusallık biçimi oluşturmaktadır. Hiyerarşiye karşıt bir çağda yaşadığımızdan dolayı yurttaş gazeteciliğinin çıkışı, medya gruplarına karşı duyulan güvensizliği arttırmış ve yaygın medyanın okuyucu sayılarına git gide doğrudan etkide bulunmuştur. İnsanlar artık gazeteci ve yurttaşın aynı kimliğe sahip tek bir kişi olduğunu kabul etmişlerdir. Devlet tabanlı politikalarda ve seçkinlerden oluşan haberlerde kişiler artık daha derinlemesine bir gözlem imkanı bulmuş ve haber üretiminde yurttaş kaynaklı bir tema benimsenmeye başlanmıştır. Buna istinaden yurttaş gazeteciliğinin ortaya çıkışına ve gelişimine etki eden sosyal kurumlara olan güvenin azalması ve anaakım medyanın hedef kitle karşısında geçmişe oranla daha etkisiz kalmış olmasıdır. İnternet haber sitelerinde çalışanlar için daha önce denenmiş rol modeller olmadığından dolayı var olan çalışanlara oldukça fazla iş yükü verilmektedir. Bu durum editörler ve muhabirler açısından pozitif karşılanmamaktadır. Medyanın ticari boyutlanması ve haberlerin piyasa fırsatı sunması çemberinde oluşturulan deneyimler yurttaş gazeteciliğini medyanın odak noktasına yerleşmesine fırsat sunmuştur.¹³¹

2005 yılında US Pew Research Center tarafından Basın ve toplum için yapılan araştırmaların sonucu aslında anaakım medyayı uyarıcı niteliktedir. Bu projen kapsamında şu sonuç ortaya çıkmıştır:

Teslim zamanında haberi yetiştirebilmek için haberlerin başında çalışmak artık geride kaldı... İnsanlar artık anaakım medya kaynaklı haberlerden uzaklaşıyor... Aynı zamanda yaygın medyaya karşı olan hoşnutsuzluk giderek artıyor. İnsanlar geçmişe oranla artık geleneksel medyayı çok daha az güvenilir buluyor. Medya gruplarının haber üretme biçimlerine çok daha eleştirel yaklaşıyor.¹³²

Bu eleştirel düşünceye rağmen medya grupları bağımsız gazetecilik yapanlar ve profesyoneller arasında hiçbir zaman eşit muamele yapmak zorunda değildir. Her ne kadar

¹³¹ Allan, Thorsen, a.g.e., s. 332

¹³² Allan, Thorsen, a.g.e., s. 336

genel anlamda ticari boyutlar ön planda olsa da gazete okuyan kitleyi geri kazanmak adına profesyonellerin sağladığı enformasyona ikna olunmuştur. Yurttaş gazeteciliği basit bir çalışma alanı değildir. Tüm haber kuruluşları bu kavramı hızlıca uygulayamamaktadır. Çok fazla değişkeni olduğundan dolayı karmaşık bir yapıya sahip olan yurttaş gazeteciliğini medya gruplarının yurttaş muhabirliğini kabullenmesi ve kucaklaması gerekmektedir.¹³³

Peter Dahlgren ise yurttaş gazeteciliğinin değerine ilişkin, yurttaş gazeteciliğine tek bir çerçeveden bakış açısının yanlış olduğunu ve nüanslı bir yaklaşım geliştirerek bakmanın bu hareketi anlamak adına çok daha fazla yardımcı olacağını savunmuştur. Vatandaş gazeteciliğinin çeşitli varyantları olduğunu öne sürmektedir ve bunları 5 madde olarak şu şekilde dile getirmektedir:

*Sıradan vatandaşların resmi haber kuruluşlarının çabalarına katkıda bulunduğu amatör yardımcı gazetecilik

*Vatandaşların ortak sorunları belirleme, kendi aralarında iletişim kurma ve çözüm önerme konusunda inisiyatif aldıklarında kendiliğinden ortaya çıkan toplum ve taban gazeteciliği

*Çıkar gruplarının sıradan vatandaşların kaygılarını siyasi partilerin çabalarıyla birleştirmenin, insanları bir topluluğu etkileyen tartışmalı konulara katılmaları için harekete geçirmenin yollarını aradığı savunuculuk gazeteciliği

*Siyasi örgütlerin “haber kolu” olan aktivist gazetecilik

*Profesyonel gazetecilik normlarına demirlenmiş ancak ana akım haberlerin baskın haber temsillerine meydan okuyacak şekilde konumlandırılmış bağımsız haber kuruluşlarına atıfta bulunan alternatif gazetecilik.¹³⁴

Bu maddeler genelinde düşünüldüğünde yurttaş gazeteciliğinin kendi içerisinde bileşenleri olduğunu gözlemlemek oldukça anlaşılır olmuştur.

Gelecekteki haber üretim sisteminde medya profesyonellerinin ve yurttaş gazetecilerin daha verimli bir biçimde rekabet edeceği düşünülmektedir. Demokratik toplumlardaki dar görüşlü medya gruplarının ve patronlarının ortadan kalkmasıyla toplumu temsil etme adına

¹³³ Allan, Thorsen, a.g.e., s. 338-339

¹³⁴ Lynn Schofield Clark, Regina Marchi, **Young People and the Future of News**, Youth Citizen Journalism: The Connective Journalism Practices of Participation and Making the Story, 2018, s. 136-162

daha organize işlerin ortaya koyulacağı düşünülmektedir. Günümüzde de maaşlı haber üretme işinin kademe kademe sonuna geldiğini ve yerine şüphecî, araştırmacı ve demokratik görüşlü yurttaşların bu alana yerleştiği gözlemlenmektedir. Fakat bu ilerlemenin sonucunda sadece pozitif sonuçlar ortaya çıkmayabilir. Vatandaşların kendini yönetmesine imkan kılan demokrasi ve gazetecilik idealleri, kişiselleştirilmiş bir kamusal alan ortaya koyarak toplum içinde parçalanmalara da sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1 Araştırmanın Önemi

Yeni iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile birlikte insanların görüşlerini ve fikirlerini doğrudan yansıtabildikleri ortamların başında internet siteleri gelmektedir. Anaakım medyanın hedef kitle karşısında zaman zaman güven kaybetmesi ve insanların ihtiyaç duydukları bilgileri alternatif medyadan temin etmesiyle birlikte bağımsız haber portallarına duyulan ilgi gitgide artmıştır. Okuyucuyu da söz sahibi yapan yeni medya ile birlikte internet haber siteleri kullanıcıların odak noktası haline gelmeyi başarmıştır. Çalışmamızın son bölümünde Türkiye’de yurttaş gazeteciliği adına önemli bir konumda bulunan Dokuz8haber ve Bianet haber portallarının, anaakım medyanın öncü isimlerinden Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin internet siteleriyle Suriyeli mülteci krizi haberleri üzerinden karşılaştırılıp içerik analizi yöntemi ile incelenecektir. Bu karşılaştırma 30 gün ile sınırlandırılacak olup Suriyeli mültecilere Avrupa kapılarının açılma tarihi olan 28 Şubat 2020 başlangıç tarihi olarak baz alınacak ve 28 Şubat 2020 – 28 Mart 2020 tarihleri arasındaki internet siteleri üzerinden yayınlanmış haberler ‘etik’ kavramı çerçevesinde değerlendirilecektir. Haberlere ilişkin bu değerlendirme yapılırken sığınmacı, mülteci ve göçmen haberlerinin nasıl haberleştirileceğine ilişkin oldukça kapsamlı bir içerik yayımlamış olan ‘Ethical Journalism Network’ün etik ihlali olarak gördüğü maddeler çerçevesinde içerik analizi yöntemi ile analiz edilecektir.

“İçerik analizi, çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik, araç ve tekniklerini bütünü olarak tanımlanabilir. İçerik analizi adı altında toplanan bu araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelde tümünden gelime dayalı bir okuma aracı olarak nitelendirilebilmektedir. Söz konusu okuma sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır.”¹³⁵

Yurttaş gazeteciliği yapan platformlar ve geleneksel medyanın yaptığı haberler üzerinden sık sık farklı söylemler gözlenmektedir. Alternatif medya bu söylemler ile zaman zaman toplum içerisindeki dengeleri bozacak görüşlerini okuyuculara aktarmaktadır. Bu düşüncelerinin genel olarak ‘etik’ olup olmadığını incelemek içerik analizi yöntemi ile

¹³⁵ Nuri Bilgin, **Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2014, s.

mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar objektif bir şekilde, yorumlardan kaçınılarak, doğru ve geçerli analizi yapmaya yardımcı olacaktır.

3.2 İçerik Analizinin Amacı, Kapsamı ve Sınırlılıkları

İnternet ortamında yaşanan gelişmeler ve haber portallarının en hızlı şekilde topluma bilgi aktarma isteğiyle yurttaş gazeteciliği sıcak haber aktarımında önemli bir konumda bulunmaktadır. Ayrıca yeni iletişim teknolojileriyle birlikte zaman ve mekan farkının ortadan kalkması dijitalleşen dünyamızda interaktif medya ortamının oluşmasına katkı sağlamıştır. İnsanların düşüncelerini rahatça paylaşabildiği ve asıl meslekleri profesyonel gazetecilik olmayan kişilerin kendi düşüncelerini yazılı ve görsel olarak topluma aktarma isteği yurttaş gazeteciliğinin yapılabildiği platformlara ilgiyi arttırmıştır. Fakat internet gazeteciliğinin etik kodları düşünüldüğünde bu platformların topluma sağladığı katkının yanında yanlış yönlendirmeler de yaşanmaktadır. Olay örgülerinin doğru analiz edilememesi ve haber aktarımı sonrasında yaşanabilecek negatif durumun düşünülmemesi farklı noktalarda kamuya zarar verebilmektedir. Bu çalışmanın amacı yurttaş gazeteciliği yapan Dokuz8haber ve Bianet haber portallarının Türkiye'nin mültecilere Avrupa kapılarını açmasıyla birlikte bu süreci kendi platformları üzerinden nasıl dile getirdikleri değerlendirilerek Hürriyet.com ve Yenısafak.com haber siteleri ile 'etik' ihlaller çerçevesinde karşılaştırılacaktır.

Yapılacak olan analiz sadece internet siteleri ile sınırlandırılacaktır. Yurttaş gazeteciliği adına Dokuz8haber ve Bianet haber portallarının internet gazeteciliğini aktif kullanmaları ve bu süreci takip etmelerindeki süreklilik bu tercihte etkili olmuştur. Dokuz8haber ve Bianet'in Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin internet siteleri ile karşılaştırılmasındaki seçimin temel sebebi ise Hürriyet.com.tr'nin anaakım medyanın öncü isimlerinden olması ve tarafsızlık ilkesi benimsemesi yer alırken, Yenısafak.com.tr'nin seçilmesindeki temel sebep ise sağ görüşü benimsemesi ve var olan sürece farklı perspektiflerden bakılmasına katkı sağlayacaktır.

3.3 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Bianet, Dokuz8haber, Hürriyet ve Yenısafak haber portallarının internet gazeteleri üzerinden yapılan mülteci haberlerindeki etik ihlallerin olup olmadığını 'Ethical Journalism Network' tarafından yayınlanmış olan mülteci haberlerindeki etik ihlaller kapsamında haberlerin içeriklerini incelemektedir. Bu çalışmada örneklem olarak, 28 Şubat ve 28 Mart 2020 tarihleri arasında belirtilen dört haber sitesin yayımlamış olduğu mülteci haberleridir. Verilen tarihler arasında anahtar kelime olarak mülteci, sığınmacı, göçmen, Suriyeli, Edirne Sınır Kapısı üzerinden tarama yapılmıştır. Nitel içerik analizi yöntemiyle

incelenen bu haberler görsel ya da metinsel olarak o dönemde insanların haberler içerisinde nasıl ön plana çıkartıldıklarını ve temsil edildiklerini açıklamaktadır.

İçerik analizi yoluyla tanımlanan veriler üzerinden içinde gizlenmiş gerçekleri ortaya çıkarmak hedeflenmektedir. Nitel araştırma verilerinin işlenmesinde burada dört aşama kullanılmaktadır.

*Verileri kodlama

*Temaları bulma

*Bulunan kodlar ve temaların düzenlenmesi

* Bulguları tanımlama ve yorumlama¹³⁶

Bu çalışmada ilk aşamada belirlenen kriterler üzerinden araştırma yapılmış ve veriler elde edilmiştir. Bu veriler hem metinsel hem görsel olarak değerlendirilmiş ve etik ihlale maruz kalan haberler tespit edilerek yorumlanmıştır. Haberler içerisinde sadece etik ihlal bulunan haberlere değerlendirmede bulunulmuş ve yorumlanmıştır.

3.4 Araştırmanın Birimleri: Bianet, Dokuz8haber, Milliyet ve Yenişafak Haber Portallarına Genel Bir Bakış

3.4.1 Bianet

Bianet, BİA (Bağımsız İletişim ağı) projesi kapsamında alternatif medya adına bulunan boşluğu doldurmak için yapılan en önemli girişimlerden biri sayılmaktadır. BİA, 1997 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. 56 yerel radyo, 12 yerel gazete ve 6 yerel televizyonun imzalamış olduğu bir bildiri ile kurulmuştur.¹³⁷ Bu projenin temelini, geleneksel medyanın tüm topluma seslerini duyurmada yetersiz olarak gören ve bundan kaygı duyan sivil toplum kuruluşları ve meslek odaları oluşturmaktadır.¹³⁸

Yerel medyanın sesi olmak adına yola çıkan BİA, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda yaşanan zorluklardan dolayı onları ayakta tutabilme ve mücadelelerine destek olabilmek adına doğmuştur. Medyanın tekelleşmesine karşı, yerel medyanın güçlenerek bu teksesliliğe karşı

¹³⁶ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2008, s. 40

¹³⁷ Bekiroğlu, Kutlu, **a.g.e.**, s. 254-269

¹³⁸ Ahmet Taylan, **Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye’de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Çalışma**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012, s. 208

karşıt bir duruş sergilemeyi temel hedefleri olarak belirlemiştir. Temelinde ise medyada demokratikleşmeyi hedefleyen projenin bir adı olarak tanımlanmaktadır.¹³⁹

BİA, yapılanması içerisinde dört ana etkinlik alanını tanımlamıştır. Bunlar:

*BİA Editoryal Masası

*BİA Hukuksal Destek Birimi

*BİA Eğitim Programları

*Program Üretim Merkezi

Bu dört maddede içerisinde Bia Editoryal Masası yurttaş gazeteciliği adına önemli bir konumda bulunmaktadır. Türkiye’de gündeme daima yurttaş perspektifiyle yaklaşılması gerektiğini savunan bu alan, sesi duyulamayanların ya da geri planda bırakılan haberleri ortaya çıkarmak adına önem taşımaktadır. Bağımsız gazeteciler ve sıradan vatandaşlardan oluşan bir ağ oluşturarak haber üretimi gerçekleştirmekte ve çalışmanın ana birimlerinden olan Bianet.org’un yayını sürdürmesini hedeflemektedir.¹⁴⁰

İnternetin tüm dünyada oldukça yaygın kullanılmaya başlaması ve getirmiş olduğu etkileşimlilik özelliği ile birlikte internet haber sitelerine olan ilgi artmıştır. BİA’nın internet yayıncılığındaki haber portalı olan Bianet.org 2000 yılında Avrupa Birliği tarafından desteklenmiş olan projeye birlikte yayın hayatına başlamıştır.¹⁴¹

Bianet.org IPS İletişim Vakfınca İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı (SIDA) desteğiyle yürütülen, "Haklar İçin Habercilik, Haberciler İçin Özgürlük" projesi kapsamında yayınlanmaktadır.¹⁴² Bu internet sitesi sayesinde geleneksel medyada söz sahibi bulamayan insanlar Bianet.org’a kendi düşünce ve fikirlerini ulaştırarak haberlerinin yayınlanmasını sağlamışlardır.

Bia koordinatörü Ertuğrul Kürkçü, Bianet.org’u açıklarken, siyasal bağlantılarının olmaması ve tamamen bağımsız bir platform olmasından dolayı ‘bağımsız medya’ kavramını kullanmayı doğru bulmaktadır. Bianet eğitim danışmanı Sevda Alankuş ise Bianet’in etik kavramı çerçevesinde şekillenen bir alternatif medyanın bir örneği olarak gösterilebileceğini

¹³⁹ Özer, a.g.e., s. 257-258

¹⁴⁰ Özer, a.g.e., s. 257-258

¹⁴¹ Bekiroğlu, Kutlu, a.g.e., s. 254-269

¹⁴² <http://bianet.org/bianet/sayfa/ips-iletisim-vakfi>, Erişim Tarihi: 20.04.2020

dile getirmiştir. Alankuş ayrıca Bianet'i alternatif medya adına bir gazetecilik okulu olarak yorumlamaktadır.¹⁴³

Bianet.org, genel olarak gazetecilik alanında profesyonel olmayan kişilerin haber yapmalarına ve haber içeriği oluşturmalarına izin vermektedir. Fakat oluşturulan her içerik yayınlanmamaktadır. Bunun nedeni ise sistemin izin verdiği yapıya haberlerin uygun olması gerekmektedir. Ayrıca her haberde mahreç verilmesine özen gösteren Bianet.org bu sayede 'haberlin kaynağını ortadan kaldırma' eğilimine de karşıt bir duruş sergilemektedir.¹⁴⁴

3.4.2 Dokuz8haber

Dokuz8haber.net

Alternatif medyanın Türkiye'de öne çıkmaya başladığı tarih, genel olarak Gezi Park'ı olaylarının başlangıcıyla örtüşmektedir. Gelişen iletişim teknolojileri ile birlikte insanların yaşanan olayları toplumla paylaşmaya çalışması, sonrasında yurttaş gazeteciliği adına yapılan çalışmaların artışına doğrudan etkide bulunmuştur. Bu alanda çalışmalara imza atan kuruluşlardan biri de Dokuz8haber.net olmuştur.

Dokuz8haber, ülkemizin her yerinden 500'ü aşkın yurttaş habercisinin Twitter tabanlı anlık haber akışıyla öne çıkan bir haber portalı konumunda bulunmaktadır. Haberlerini dokuz8haber.net üzerinden okuyucularıyla paylaşmaktadır.¹⁴⁵

Kendisini 'yurttaş haberciliğinin dinamizmiyle gazeteciliğin birikimini buluşturan' bir giriş olarak tanımlayan Dokuz8haber, topluma medya iletişim özgürlüğünün genişlemesi için yeni imkanlar sunduğunu dile getirmektedir. İlk yayınlarını Twitter aracılığıyla gerçekleştirmiş olan Dokuz8haber, test yayınlarında ise İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde profesyonel mesleği gazetecilik olanlar ve öğrencilerin alternatif medya platformları yer almıştır.¹⁴⁶

Dokuz8haber platformunu kendi yayın ilkelerini benimsemiştir. Bu ilkeler:

*Daima toplum yararını gözetmek ve halkın sesi olmak

*Kamu otoritelerini ve görevlilerini sansürlsüz bir şekilde tartışmaya açabilmek

¹⁴³ Bekiroğlu, Kutlu, a.g.e., s. 254-269

¹⁴⁴ Özer, a.g.e., s. 261

¹⁴⁵ <https://dokuz8haber.net/hakimizda/>, Erişim Tarihi: 22.04.2020

¹⁴⁶ Yanardağolu, a.g.e., s. 254

*Her türlü düşünce ve fikirleri dile getirme ve özgür bir şekilde eleştirme yapabilme hakkını savunmak

*Hiç kimse; din, dil, ırk, cinsiyet ve felsefi inançları ile yargılamamak

*Nefret söylemine yer vermemek

*Toplumu uluslararası nefrete sürükleyecek yayınlardan kaçınmak

*Barış gazeteciliği ve hak haberciliği ilkelerini esas almak

* Bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanmamak

*Kaynağı olmayan haberlerden ve manipülasyondan uzak durmak

*Editoryal bağımsızlık saygı duymak¹⁴⁷

Genel olarak bu yayın ilkelerini ve platformun inanmış olduğu görüşleri değerlendirecek olursak, geleneksel medyanın dile getirmediği ya da toplum bütünlüğüne zarar gelmemesi adına halka aktarmadığı haberleri dokuz8haber.net çatısı altında hedef kitleye aktararak anaakım medya karşısı bir haber portalı olduğunu söyleyebiliriz.

3.4.3 Hürriyet.com.tr

1 Mayıs 1948 tarihinde Sedat Simavi tarafından kurulan gazete İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır. Siyasi partiler ve taraflar arasında yandaş olmayan gazete dikkat çekici ve göz alıcı bir sayfa tasarımıyla okura sunulmuştur.

Sedat Simavi Hürriyet gazetesi için müstakil bir siyasi gazete tanım yaparak herhangi bir siyasi partiye yakınlık duymayacağını belirterek ilk günkü sayısında İsmet İnönü ve Celal Bayar'ın makalelerine yer vererek bu gazetenin demokrasinin gelişmesinde etkili olacağına dair bir duruş sergilemiştir. Ayrıca bu gazetenin yayınlandığı gün biçim ve içerikte yeniliklerin başladığı gün olarak da değerlendirilmektedir. Sedat Simavi'nin ölümünün ardından Haldun Simavi ve Erol Simavi zamanında da gazete eski çizgisini sürdürmeye devam etmiştir. 1997'den itibaren yayın yapan Hürriyet gazetesinin internet haber sitesi Hürriyet.com.tr Türkiye

¹⁴⁷ <https://dokuz8haber.net/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 25.04.2020

genelinde Mayıs 2020 istatistiklerine göre en çok ziyaret edilen siteler sıralamasında 9. Sıradadır hurriyet.com.tr, Haziran 2011'de 9,5 milyon ziyaretçisiyle Avrupa'da en çok ziyaret edilen dördüncü haber sitesi olmuştur. 1994 yılında Doğan Holding tarafından satın alınan gazete, Haziran 2018 itibariyle Demirören Medya grubuna satılmıştır. Hürriyet gazetesi Türkiye adına anaakım medyanın öncü isimlerinden biri konumunda bulunmaktadır.¹⁴⁸

3.4.4 Yenişafak.com.tr

19 Eylül 1994 yılında Hekimler Birliği Vakfı Başkanı Dr. Yakup Yönten ve Tufan Mengi'nin öncülüğünde kurulan gazete daha sonra 23 Ocak 1995 tarihinde Ahmet Şişman tarafından satın alınmıştır. Gazetenin kuruluş tarihi olarak satın alındığı tarih kabul edilmektedir. Şu anki sahibi ise Albayrak Medya Grubu'dur. Milli irade ve değerlerin hakim olması için çalıştıklarını dile getiren bu medya platformu aynı zamanda ülkenin geleceğinin derin sularda boğulmaması için büyük çaba sarf ettiklerini belirtmektedirler.¹⁴⁹

Genel olarak muhafazakar kesimin desteklediği bir gazete olarak değerlendirilen Yeni Şafak, İnternet haber sitesi olan Yenişafak.com.tr ise Türkiye sıralamasında yükselen bir ivmeye sahip olmasıyla birlikte Alexa verilerine göre mayıs 2020 itibariyle 31. sırada yer almaktadır.

3.5 Bianet.org, Dokuz8haber, Hürriyet.com ve Yenişafak.com Sitelerinin

Mülteci Krizi İçerikli Yayınlanmış Olduğu Haberler

Gazeteciler haber yazımında sığınmacı, mülteci ve göçmen haberleri yazarken terminolojik sorunlar yaşamaktadır. Bu konu üzerine yapılan haberlerde zaman zaman gazetecilik mesleği adına etik ihlaller yaşanmaktadır. Bu yaşanan etik ihlalleri önlemek amacıyla 'Ethical Journalism Network' mülteci haberleri üzerinden yaptığı araştırmalarla

¹⁴⁸ Merve Telli Daşkın, **Hürriyet Gazetesinin Söz Varlığına Yönelik Bir İnceleme**, İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 17

¹⁴⁹ <https://www.yenisafak.com/kurumsal/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 01.05.2020

alışmalarını sürdürmektedir. Bu alışmalar kapsamında ‘Ethical Journalism Network’ün tespit etmiş olduğu etik ihlaller şunlardır:

- * Mültecilerin ‘yasadışı’ ya da kaçak gibi sıfatlarla tanımlanması
- *Haberlerde kullanılan fotoğrafların kişinin onayına sunulmadan paylaşılması
- *Mahremiyete saygı göstermeme
- *Olumsuz içerikli haberlerde mülteci, sığınmacı ve göçmen sıfatlarının eklenerek kamuoyu önünde olumsuz imaj oluşturulması
- *İnsan haklarını ihlal edebilecek söylemlerde bulunmak ve dengeli ve duyarlı habercilik anlayışından uzak olmak
- *Barışçıl bir dil yerine çatışmacı bir dil kullanmak
- *Medya şeffaflığından uzak yalan haber yapmak
- *Suçlama ve iftirada bulunmak
- *Mültecileri yaşanmış ya da yaşanabilecek olan işsizlik, yolsuzluk ya da yoksulluk gibi sorunların temel nedeni olarak gösterilmesi
- *Mültecilere yönelik nefret söylemi
- *Yanlış yönlendirme yapılarak bu haberler içerisinde kaynak yetersizliği ve eksik bilgi verilmesi
- *Mülteciler ile yerel toplum arasındaki dengeleri bozabilecek kışkırtıcı söylemlerde bulunmak
- *Kadınların ve çocukların savunmasız fotoğraflarının kullanılması

TABLO 1.**Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi**

Haberin Tarihi	28.02.2020
Haberin Başlığı	Mülteciler Sınır Kapılarında Kaldı
Haberin Spotu	Avrupa'ya karayoluyla geçmek isteyen mülteciler, Edirne'ye kadar gidebildi; Yunanistan sınır kapılarında güvenliği artırdı. Deniz yoluyla geçebilenler ise koşulların çok kötü olduğu Moria kampına götürüldü.
Haberin Ara Başlıkları	-Midilli'ye geçenler kampa götürüldü -AB'den 'mülteci anlaşması' hatırlatması
Haberin tamamı	Türkiye'nin geçiş güvenliği uygulamasını sonlandırdığı yönündeki haberler üzerine Avrupa'ya geçmek isteyen mülteciler Edirne ve İzmir başta olmak üzere birçok noktadan kara ve deniz yoluyla tehlikeli yolculuklara çıkmaya başladı. Ancak karayoluyla Avrupa Birliği ülkelerine gitmek isteyen mülteciler, Edirne'de sınır kapısına kadar gidebildi. Pazarkule Sınır Kapısına kadar giden mülteciler burada beklerken, bazıları da Yunanistan-Türkiye arasındaki tampon bölgeye geçebildi ancak daha ileri gidemediler. Yunanistan güvenlik güçleri sınırdaki önlemleri artırdı. Midilli'ye geçenler kampa götürüldü Yunanistan adalarına yakın konumdaki Ege sahillerinden de mülteciler botlarla karşı yakaya geçmeye çalışıyor. Çanakkale'nin Ayvacık ilçesindeki Yeşil Liman, Babakale ve Kadirga koylarından, Aydın'ın Kuşadası ilçesinden, Muğla'nın Bodrum ilçesinden, İzmir'in Dikili ilçesinden mülteciler botlara binip Midilli başta olmak üzere adalara doğru yola çıktı.

AB'den "mülteci anlaşması" hatırlatması

Avrupa Birliği (AB), Türkiye ile imzalanan mülteci anlaşmasının hala geçerliği olduğuna dair hatırlatmada bulundu. AB Komisyonu Sözcüsü Peter Stano, “Bizim için Türkiye-AB göçmen mutabakatı geçerliliğini koruyor ve Türkiye'nin bu mutabakattan doğan taahhütlerini yerine getirmesini bekliyoruz. Durumu yakından takip ediyoruz ve gerekli olması halinde harekete geçeceğiz” dedi.

Haberin fotoğrafları:

Kaynak: Bianet.org, <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/220734-multeciler-sinir-kapilarinda-kaldi>, Erişim Tarihi: 01.03.2020

Değerlendirme

Haber başlığından itibaren okuyuculara karamsar bir izlenim bırakmaktadır. Özellikle spotta belirtilen ‘Moria kampı’ ve bölgenin kötü koşulları belirtilerek o bölgeye gönderilebilecek insanlarda daha geçiş sağlanmadan endişe ve paniğe yol açmaktadır. Fakat bu durumu etik bir ihlal olarak yargılamak tam manasıyla doğru olmayacaktır. Ama haberde kullanılan fotoğrafların her ikisi de etik ilkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Fotoğraf 1’de insanların dumanlar altında olması ve kaos ortamının görülmesi oraya giden mültecilerin geride bırakmış oldukları aileleri adına büyük tedirginlik ve korku yaratabilir. Fotoğraf 2’de ise zor durumda bulunan 2 kadının savunmasız bir şekilde fotoğraflarının çekilmesi ‘Ethical Journalis Network’un doğrudan belirtmiş olduğu etik ihlaller çerçevesinde değerlendirilebilir.

TABLO 2.

Bianet.net’in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi

Haberin tarihi	07.03.2020
Haberin Başlığı	“Buralar Hep Hak İhlali”
Haberin Spotu	Yaşaması gereken ile vazgeçilebilen arasındaki ayrım tel örgülerden daha keskin, duvarlardan daha kalın, sınırlardan daha az geçişken
Haberin Ara Başlıkları	-
Haberin Tamamı	Gece yarısı Doyran köyünden dönerken konuştuğumuz ambulans şoförünün tanıştıktan sonra bize söylediği ilk cümle: “Buralar hep hak ihlali!” Öyle basit bir cümle muamelesi yapmak haksızlık olur. Uzun uzadıya düşünmek, önünü ardını, sağını solunu eşelemek icap eder. Cümle bir utanç vesikası.

	Zira tam o sırada Yunanistan askeri nehrin içindeki beş göçmeni kurşunlarla geri püskürtmekle meşgul. Türkiye tarafı sessiz. Yaralı olur diye bekleyen ambulans, kurşunlardan kıyıya yanaşamayan AFAD görevlileri, sabaha kadar ne olacakları belli olmayan nehrin ortasında beş göçmen. Zulümden kaçıp zalimden kaçamayanlar. Zalim evrensel, hak değil. Edirne çarşısından Meriç kıyılarına kadar her yer jandarma, her yer polis, her yerde her yerden gelen ama hiçbir yerin umursamadığı ‘kenardaki’ insanlar. Türkçe bilenler bilmeyenlerin derdini tercüme ediyor, Türkçe bilmeyenler savrulan azarlarla baş etmeye çalışırken... Zalimin dili evrensel, mazlumun değil. Genç bir Suriyeli grupla karşılaşıyoruz Pınarkule sınırının dışında. Tam düzen oturtmaya başlamışken -ikisi çalışıyormuş- ücretsiz olduğu iddia edilen ancak bilet kesilen otobüslerle toplanıp sınıra getirilmişler. Alışverişten geliyorlar, son paralarını harcamışlar temel gıda ihtiyacına. İçerde yemek olmadığından, temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarından şikayet ediyorlar. Biraz sonra bir Afgan aile gelip sohbete katılıyor, Türkiye tarafından ileri, Yunanistan tarafından geri itilenlerden. Sırtında Yunanistan askerinin kötü muamelesinin izleri var, açıp göstermek istiyor. Dinlemek isteyen hikâye, görmek isteyen yara çok. Zalimin izi sınır-ulus tanımıyor. Hastanelere doğru yol alıyoruz. Ölen bir Pakistanlı, yakınlarına üstünde bir etiketle siyah poşette eşyaları verilmiş: Kimliği Belirsiz. Kimliği belirsizin kimliği belirsiz yakınları yası sessiz tutuyor. Belirsizlik mıntıkasında gürültü çıkarılamıyor, göze batmamak için orası. Ama zalimin kulağı delik, gözleri keskin, tahammülü yok: belirsiz olanın yası tutulamaz. Bir an önce hastaneyi siyah poşetle terk etmeleri isteniyor. Zalimin buyruğu kat’i. İhlal mayınları döşeli sınırda mültecinin her adımı tehdit. Dili farklı, dini farklı, üniforması farklı, duygusu aynı insanlar: Her ikisi de itiyor, biri ileri, biri geri. Biri için göçmenler silah, öbürü için tehdit. Sınırlar silaha karşı kalkan. Kimse için iltica hak değil: hak insanlığı ulus-devletler tarafından tanınanlar için, ‘devletinden kaçanlar’ için değil. Hak egemenliğe bir kere daha yeniliyor: egemenlik beynelmilel zalimindir. Gece iniyor. Köylere doğru gidiyoruz, yollarda turizm işiyle uğraşanlar. Mülteciler bir anlık turist. Öyle ya, döviz bırakıyorlar.
--	--

	Piyanın yasası yok, zulüm derhal tedavüldeki para birimine çevrilebiliyor. Yönlendiriliyorlar: buradan değil şuradan geçin, öteden değil beriden geçin, ama yeter ki geçin. Başlarına ne geleceğinin ne önemi var buraları terk ettikten sonra, tecavüz edilebilirler, çıplak soyulup işkence görebilirler, paraları ve telefonlarına el konulabilir, yüzleri maskeli plakasız araçlar kaçırabilir: kayıtsıza kayıt düşülmez. Silinme ve sömürüyle yapılandırılmış, korunmaya ve değer verilmeye layık addedilmeyen hayatın hakkı ihlal edilemez zira... Çünkü yararlı ve uysal kılınamayan öldürülmezse ölüme bırakılır, ahlak ve yasa o bedeni/bedenleri terk eder. Yaşamayı gereken ile vazgeçilebilen arasındaki ayrım tel örgülerden daha keskin, duvarlardan daha kalın, sınırlardan daha az geçişken. Sabah dönüyor. Gözden çıkarılabilir ve kurban edilebilir olanlar geri itilmiş. Hakka sahip olma hakkına erişmek için her türlü mayına basmış şekilde hak ihlalleri diyarına dönmüşler. Çıplak ve çoğu kez yaralı. Artık bir kamptayız. (LP/TP)
Haberin Fotoğrafi:	

Kaynak: Bianet.org, Levent Pişkin, <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221068-buralar-hep-hak-ihlali>, Erişim Tarihi: 09.03.2020

Değerlendirme

İnternet haberciliğinde ‘haberın tıklanma’ kaygısı zaman zaman okuyucuların duygularını sömürmek kadar ileri gidebilmektedir. Levent Pişkin tarafından kaleme alınan bu haber içeriği itibariyle haber dilinden oldukça uzaklaştığı kolaylıkla söylenebilmektedir.

Haberin geneli itibariyle okuyucularına bir savaş ortamını yansıtan Pişkin, duyarlılıktan tamamen uzak cümleler dile getirmiş ve aynı zamanda kendi kanaatine yaşanan olaylara karşın Türkiye’nin sessiz kaldığını belirterek haberin güvenilirliğini zayıflatmıştır. Çünkü başta Başkan Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere ülke adına Yunanistan’a çok sert tepkiler veren Türkiye, tarihten verilen örneklerle Yunanistan’ın insanlık dışı davranışlarına karşı çıkmıştır.

Örneğin; 04.03.2020 tarihinde yapılan AK Parti Grup Toplantısı’nda Başkan Erdoğan, 1942’de Nazi zulmünden kaçıp Suriye’ye sığınan Yunanlıların fotoğrafını göstererek, "1942 tarihli gazetede Nazi saldırılarından kaçarak Suriye’ye sığınan Yunanlılara yapılan yardımı gösteren şu fotoğrafı özellikle hatırlatmak istiyorum. Bu fotoğrafta yemek ve kıyafet dağıtılan çocuklardan birisi de belki Miçotakis’in büyükbabası ya da büyükannesidir" diyerek Yunanistan’ın geçmişini unutmaması adına sınırda yaşanan olaylara karşı karşıt duruşunu göstermiştir. (<https://www.sabah.com.tr/dunya/2020/03/04/baskan-erdogan-yunanistana-o-fotografi-hatirlatti-be>) Erişim tarihi: 10.03.2020.

Duyarlı ve dengeli habercilik anlayışından oldukça uzak olan bu haber hem etik ihlallerini beraberinde getirmiş hem de yazarın bireysel vicdani sorumluluklarını geri planda bıraktığı gözlemlenmiştir. Ayrıca sınırdan yapılan gözlemlerle yazıldığı belirtilen bu haber, yazarın kendi çekmiş olduğu bir fotoğraf yerine Anadolu Ajansı’nın çekmiş olduğu fotoğrafı kullanması da habere olan güveni azaltabilecek başka bir nokta olarak değerlendirilebilmektedir.

TABLO 3.

Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi

Haberin Tarihi:	04.03.2020
Haberin Başlığı:	Geri Kabul Anlaşması Neydi? Bugünkü Tablo Ne?
Haberin Spotu:	Türkiye ile AB'nin geri kabul anlaşması şartları ne içeriyordu? Bugünkü tablo ne söylüyor?
Haberin Ara Başlıkları:	-Anlaşma maddeleri ne diyordu? -Bir kampanya unsuru olarak mülteciler -İrkçilik yeni bir deterjan mı? -Ve o sınırlar açıldı -Türkiye hariç değil
Haberin tamamı:	Aslında sadece güvenlik, çocuklarının iyi koşullarda yetişmesi, en basitinden ölmemesi, daha sonra mümkünse önceki hayat koşullarının devamlığı (mümkün olamıyordu) Türkiye ve AB arasındaki mülteci anlaşmasından başlarsak... AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi diyalogu aslında peşpeşe gelişmişti. Türkiye'de o dönem geri kabul anlaşması ayrıntılarından çok "vize serbestisi" gündemdeydi ki şu an sözü bile edilmeyen bir ayrıntı olarak kaldı. Anlaşma, "bu topraklarda kalan hem AB üye ülkeleri ile Türk vatandaşlarının geri kabulüne hem de üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız kişiler dâhil olmak üzere diğer tüm kişilere ilişkin hükümleri kapsıyordu." Anlaşma maddeleri ne diyordu? Maddeleri özetlersek anlaşma şöyle bir tabloya sahipti:

	20 Mart 2016'dan itibaren Yunanistan adalarına geçen yeni "düzensiz göçmenler" Türkiye'ye iade edilecek. Adalara ulaşan göçmenler, uluslararası hukuk kurallarına göre kayıt altına alınıp sığınma talepleri bireysel işleme konulacak. Talepleri dayanaksız bulunanlar Türkiye'ye iade edilecek. Birleşmiş Milletler'in belirlediği kriterler uyarınca, Yunanistan adalarından Türkiye'ye iade edilen her bir Suriyeli için Türkiye'den bir başka Suriyeli AB ülkelerinden birine yerleştirilecek. Türkiye deniz ve kara güzergahlarını önlemek için ve Avrupa Birliği'ne yönelik yeni "yasadışı göçmen" akışını önlemek için her türlü önlemi alacak. AB ve komşu ülkelerle işbirliği yapacak. "Düzensiz geçişler" bittiğinde (bitmeyecekti) ya da büyük ölçüde azaldığında AB'ye üye ülkelerin gönüllük esası devreye girecek. Türkiye lehine vize kolaylığı ve vize muafiyeti hususları ise 2016 yılı Haziran sonuna kadar tüm kriterlerin yerine getirilmesi karşılığında gündeme alınacak vize muafiyeti kısmına hız verilecek. Türkiye'ye mültecilere sağlanan ödenek dahilinde ayrılan 3 milyon Euro'luk bütçenin ödenme süreci hızlanıp, 2018 sonuna kadar 3 Milyar Euro ek fon sağlanacak. Bir kampanya unsuru olarak mülteciler Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye teşekkür ettiği çok sayıda açıklamanın yanı sıra Türkiye yönetimi paranın tam olarak ödenmediğini savundu. Resmi hükümet dilinin "sığınmacı" olarak tanımladığı mülteciler dış ve iç politika krizlerinin de odak noktası oldu. Seçim kampanyalarında hem iktidar hem muhalefet tarafından farklı açılardan gündem olan Suriyeliler sosyal medya dahil pekçok mecrada Türkiyelilerin de hedefi haline geldi. 2019'a girdiğimiz yılbaşını Taksim'de kutlayan Suriyeliler sosyal medyada uzun süre gündem oldu. Hatta #ÜlkemdeSuriyeliİstemiyorum hashtag'i Twitter'da trendtopic'ler arasında birinci sıraya yükseldi. Irkçılık yeni bir deterjan mı? Mesajlar arasında Macaristan-Sırbistan sınırında ülkeye girmeye çalışan bir baba ve oğlu tekmeleyen Macaristanlı gazeteci Petra Laszlo için "Haklıymış" diyenler bile vardı.
--	---

	Oysa, Prof. Dr. Melek Göregenli konuyla ilgili şunları söylemişti: "Bir toplumsal bağlamda herkes için koşullar ağırlaştıkça, eşitsizlik adaletsizlik yoksulluk artıkça, günah keçilerine ihtiyaç oluşur, gerçek sebeplerden toplumu uzaklaştıran ve hatta öfkesini yönelterek bir tür adaletin gerçekleştiği duygusu yaşayacağı 'bizden olmayan tehlikeli yabancılar'a yönelecek güçlü bir nefret, esas vatandaşı bir arada tutmak için kullanışlıdır. "İrkçiliğin, ayrımcılığın bu kadar yaygınlaşabilmesi kuşkusuz, doğru bilgilerin paylaşılmasında üzerine düşeni yeterince yapmayan, kendisi de bu dili ve yaklaşımı toplumu oluşturan farklı kesimlere karşı neredeyse mutad bir siyaset dili haline getirmiş olan iktidarın da sorumluluğu." Ve o sınırlar açıldı 27 Şubat'ta İdlib'de Türk askerlerine yönelik saldırının ertesi sabahı hükümetin sık sık sözünü ettiği şey gerçekleşti, mülteciler akın akın sınırlara yollanmaya başlandı. Edirne Sınır Kapısı, o günden beri soğukta bekleyen hatta bugün itibarıyla öldürülen insanları ağırılıyor. Türkiye hariç değil Çeşitli ülkelerde "Hiçbir insan yasadışı değildir" mottosunu savunan bir grup aktivistin yanı sıra mülteciler politik koz olarak kullanılmaya devam ederken, 2020 dünyası aslında tarihe kazınacak olaylar zinciri yaşıyor. Geri kabul anlaşmasına dönersek, çoğu uygulama kağıt üzerinde kaldı. Vebali savaş koşullarını ülkesinde yaşamayan tüm ülke yönetimlerinin-Türkiye hariç değil...

Haberin Fotoğrafi:

Kaynak: Bianet.org, Pınar Tarcan, <http://bianet.org/bianet/goc/220938-geri-kabul-anlasmasi-neydi-bugunku-tablo-ne>, Erişim Tarihi: 06.03.2020

Değerlendirme

Haberin içerisinde ‘Ve o sınırlar açıldı’ ara başlığı altında yazan, mülteciler akın akın sınırlara yollanmaya başladı cümlesi ve devamında getirilen ‘Edirne Sınır Kapısı, o günden beri soğukta bekleyen hatta bugün itibarıyla öldürülen insanları ağırlıyor’ yazısı ile haber içerisinde bir suçlama söz konusudur. Burada ‘yollandı’ kelimesi ile ve devamında getirilen ‘öldürülen insanlar’ kelimeleri okuyucuya Türkiye’nin bu insanları zorla yolladığına dair bir algı oluşturmaktadır. Fakat süreç itibarıyla mültecilere karşı yöneltilen herhangi bir zorlama yoktur. Sınır kapısına giden mültecilerin kendi özgür iradesiyle orada bulundukları herkes tarafından bilinmektedir. Bu anlamda değerlendirildiğinde Bianet.net editörlerinden Pınar Tarcan’ın burada dile getirdikleri suçlama içermektedir ve bu suçlamaların asılsızlığı gerçeklerin topluma ‘çarpıtılarak’ aktarılmasından dolayı ‘Ethical Journalism Network’un yayımlanmış olduğu etik ihlaller çerçevesinde değerlendirilebilmektedir.

TABLO 4.

Bianet.net’in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi

Haberin Tarihi:	19.03.2020
Haberin Başlığı:	İnsan Hakları İzleme Örgütü: AB, Yunanistan’ın Arkasına Saklanıyor
Haberin Spotu:	Edirne sınırındaki mültecilerin geri itmeye ve bu sırada birçok hak ihlaline maruz kaldığını açıklayan HRW, AB ülkelerinin, Yunanistan’a bu uygulamaları için destek vermekten vazgeçmesi gerektiğini açıkladı.
Haberin Ara Başlıkları:	- “AB’nin yardıma muhtaçları koruması gerekir - “AB’nin yardıma muhtaçları koruması gerekir - Elektrik şokuyla taciz iddiası - FRONTEX “Bilgimiz yok” dedi
Haberin tamamı:	İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), bugün yaptığı yazılı açıklamada Türkiye-Yunanistan sınırındaki Yunanistan güvenlik güçleriyle kim oldukları belirlenemeyen silahlı kişilerin, mültecilere şiddet uyguladığını ifade etti. Açıklamada, mültecileri zorla alıkoydukları, cinsel veya başka şekillerde tacize maruz bıraktıkları, eşyalarını gasp ettikleri ve giysilerini çıkarttıktan sonra Türkiye’ye zorla geri döndürdükleri belirtildi. HRW, Yunanistan tarafından uygulanan sınır güvenliği önlemlerinin Avrupa Birliği’nin üst düzey yetkililerince övgüyle karşılandığını, Avrupa Sınır ve Sahil Güvenliği Kurumu (FRONTEX) aracılığıyla da desteklendiğini açıkladı. Yunanistan, 1 Mart’ta, ülkeye düzensiz yollarla giren insanların iltica başvurusunda bulunmasını bir aylığına askıya almış ve mültecilerin mümkünse geldikleri, değilse transit geçtikleri ülkeye sınır dışı etmeye karar vermişti. Edirne, Pazarkule Sınır Kapısı önünde mültecilerin zor koşullar altında bekleyişi ise sürüyor. “AB’nin yardıma muhtaçları koruması gerekir”

	İnsan Hakları İzleme Örgütü mülteci hakları araştırmacısı ve savunucusu Nadia Hardman, “Avrupa Birliği, Yunanistan’a, mültecileri koruması ve güvenli bir şekilde Avrupa Birliği ülkelerine yerleşmelerinin sağlanması için yardımcı olmak yerine, Yunanistan güvenlik güçleri tarafından yürütülen hak ihlallerinin sunduğu kalkanın arkasına saklanıyor” dedi. “Avrupa Birliği’nin mültecileri ve göçmenleri dövüp, soyup, elbiselerini çıkartıp, gerisin geriye nehre atan güçleri desteklemek yerine, yardıma muhtaç insanları koruması gerekir.” Darp, taciz, hakaret... HRW’den temsilciler, mültecilerin sınıra gitmeye başladığı 27 Şubat’tan sonra kara sınırından Yunanistan’a girmeye çalışmış 17’si erkek, 4’ü kadın, 21 mülteci ve göçmenle, 7-9 Mart tarihleri arasında, Türkiye’de görüştü. Mülteciler, Türkiye-Yunanistan sınırındaki Pazarkule sınır kapısıyla, Pazarkule’nin güneyinde yer alan ve Türkiye ile Yunanistan arasında doğal bir sınır oluşturan Meriç nehrine gittiklerini anlattı. Görüşülenlerden sekizi sınır köylerine Türkiyeli polisler tarafından taşındıklarını, Yunanistan’a nereden geçebileceklerinin onlara yine polisler tarafından gösterildiğini ifade ettiler. Yunanistan polisi ise mültecilere biber gazı ve plastik mermiyle müdahale etti. İnsan Hakları İzleme Örgütü ile konuşan iki mülteci, Yunanistan güvenlik güçlerinin insanları geri itmek için gerçek mermiler kullandıklarını da belirttiler. Hastanede tedavi gördüğü sırada konuşan bu kişilerden biri, bacağından vurulmuş olduğunu söyledi. Türkiye de açılan ateşle en az üç mültecinin öldürüldüğünü açıklamıştı. Görüşülenlerin tamamı, nehri botlarla veya yürüyerek geçtikten sonraki birkaç saat içinde gruptaki herkesin yollarının, farklı güvenlik birimlerinin resmî üniformalarını giymiş veya sivil giyimli silahlı kişilerce kesildiğini, sivil giyimliler arasında baştan aşağı siyah elbise, kar maskeli erkeklerin de bulunduğunu anlattılar. Bu kişilerce resmî veya gayri resmî gözaltı merkezlerinde veya yol kenarlarında alıkonulduklarını ve Türkiye’ye geri itilmeden önce paralarının, cep telefonlarının ve bavullarının çalındığını söylediler. Elektrik şokuyla taciz iddiası Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 17 kişi söz konusu erkeklerin onları elektrik şoku ile taciz ettiğini, ayaklarının tabanlarına metal veya tahta sopalarla vurduklarını, yumruk ve tekme attıklarını veya ayaklarıyla ezdiklerini anlattı.
--	---

	HRW, sınır köylerinde yaşayan beş Türkiyeli ile de görüştü. Bu kişiler 28 Şubat ile 6 Mart tarihleri arasında, Yunanistan'dan yaralı ve yarı çıplak halde dönen büyük insan gruplarına yardım ettiklerini söylediler. Eşi ve çocuklarıyla seyahat eden Suriyeli erkek, “[Yunanistan güvenlik güçleri] aramak bahanesiyle karımın göğüslerini ellediler” dedi ve devam etti: “Sonra da eşimin başörtüsünü açıp, pantolonunu çıkartmaya çalıştılar. Onları durdurmaya çalıştığımda beni yumruklarıyla, kalın plastik bir çubuk ve metal bir sopayla feci şekilde darp ettiler. 2 yaşındaki kızımın kafasına kalın plastik bir çubukla vurdular. Kızımın kafasındaki morluk hala duruyor.” FRONTEX “Bilgimiz yok” dedi HRW'nin bu uygulamalarla ilgili bilgi istediği FRONTEX 16 Mart'taki yanıtında talep edilen konuda bilgisinin bulunmadığını, bu bilgi öğrenildiği noktada sorulan soruya cevap verileceğini belirtti. HRW açıklamasında, Yunanistan güvenlik güçlerinin faili oldukları her türlü hak ihlali ile mültecilerin sorgusuz sualsiz sınır dışı edilmeleri uygulamasının, Yunan Parlamentosunca soruşturulması gerektiği ifade edildi. “Uygulama FRONTEX tarafından izlenmelidir. AB üyesi devletler, mültecileri acilen Yunanistan'dan AB üyesi diğer ülkelere yerleştirmeli ve iltica taleplerini adil bir şekilde değerlendirmelidirler. “Yunanistan, iltica hakkını tanıyan ve insanları, zulme uğrayabilecekleri veya zarar görebilecekleri bir yere zorla geri gönderilmeye karşı koruyan geri göndermeme (non-refoulment) ilkesine yönelik teminatlar içeren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uymakla yükümlü.” “Avrupa Komisyonu, Yunanistan'ın Türkiye'den Yunanistan'a düzensiz yollardan giren insanlar için iltica prosedürlerini yeniden başlatmasını, mültecileri Türkiye'ye sorgusuz sualsiz geri döndürmeye son vermesini ısrarla talep etmelidir ve hak ihlallerinin faili olan görevlilerin yargılanması için yetkilileri sıkıştırmalıdır. “Türkiye hiç kimseyi Yunanistan sınırını düzensiz yollardan geçmeleri için zorlamamalıdır.”
--	---

**Haberin
Fotoğrafı:**

Kaynak: Bianet.org, <https://bianet.org/1/13/221613-insan-haklari-izleme-orgutu-ab-yunanistan-in-arkasina-saklaniyor>, Erişim Tarihi: 20.03.2020

Değerlendirme

Mültecilerin sınırda yaşadıkları ve insan haklarının ihlal edildiği kaos ortamında okuyuculara aktarılan içerik, kadınların savunmasız kaldıkları olayları dile getirirken verilen ayrıntılar ile orada bulunan insanların, geride bıraktıkları ailelerini paniğe sürükleyecek şekilde anlatılmıştır. Özellikle ‘Elektrik şokuyla taciz iddiası’ ara başlığı altında yazılanlar yersiz detaylar içermesiyle birlikte sert bir dil kullanılmıştır. Bu detayların içerisinde gerçekleşen cinsel taciz olayının açık bir şekilde anlatılması etik çerçevede doğru bir anlatım tarzı değildir. Ayrıca olaya maruz kalan kadın yerine eşinin bu olayı anlatması sonucu detayların haberde yer bulması hak odaklı habercilik perspektifinden bakıldığında doğru bir kullanım olmamıştır.

TABLO 5.

Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi

Haberin Tarihi:	01.03.2020
Haberin Başlığı:	Türkiye’de Mülteci Kadın Olmak
Haberin Spotu:	Mülteci hareketlenmeleri düşünüldüğünde Türkiye gibi ataerkinin ve patriyarkanın güçlü olduğu ülkelerde kadın olmak ne kadar zorsa mülteci-göçmen bir kadın olmanın çoklu sorunlarına değinmeden olmaz.
Haberin Ara Başlıkları:	-Herkes her an göçmen olabilir
Haberin tamamı:	Bu haftanın yazısına önce cinsel şiddet konusunda çözümçül ve çok önemli bir haberle başlamak istiyorum. İstiyorum ki cinsel şiddetle karşılaşan tek bir kadın dahi kendisini yalnız hissetmesin; kendisine yardımcı olabilecek destek birimi olduğunu duysun. Bir erkek size cinsel şiddette bulunursa arama motorlarının herhangi birine “destek birimi” yazdığınızda karşınıza konuyla alakasız on binlerce sayfa çıkar. Araç destek biriminden tutun binaların projelerine ilişkin destek birimlerine kadar. Fakat, “cinsel şiddet destek birimi” yazarsanız biraz daha ileri adım atmış olursunuz ve Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği’nin hazırladığı csdestek.org adresine ulaşırsınız. İstanbul Sözleşmesi’nin de önemli maddelerinden olan “cinsel saldırı kriz merkezleri”, “cinsel saldırı sonrası destek birimleri” şu an ne yerel yönetimlerce ne de merkezi hükümet tarafından hayata geçirilmiş değil. Bu sebeple Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği ihtiyacı gidermeye yönelik neredeyse bir rehber ve ilk adım niteliğindeki bu web sayfasını hazırladı. Üstelik web sayfası sadece Türkiyeli kadınların değil, Türkiye’ye göç etmek zorunda bırakılmış, Türkçe bilmeyen göçmen kadınlar için de bir kaynak.

	Şunu vurgulamakta fayda var. Site cinsel saldırıya/şiddete uğradığınızda “ihbar” veya “şikayet”te bulunacağınız bir alan değil. Sitenin amacı, cinsel saldırıya uğradığınızda size yardımcı olabilecek kaynakları sunmak. Bunun ilk adımı da bir yardım almayı isteyip istemediğiniz sorusuna cevap vermek olabilir. Site, İngilizce, Kürtçe, Arapça Farsça dillerinde hizmet veriyor. Son dönemdeki mülteci hareketlerini düşündüğünüzde bu çok dilli yayının önemine değinmeye gerek yok elbette fakat; Türkiye gibi ataerkinin ve patriyarkanın güçlü olduğu ülkelerde kadın olmak ne kadar zorsa mülteci-göçmen bir kadın olmanın çoklu sorunlarına değinmeden olmaz. Herkes her an göçmen olabilir Mülteci bir kadınsanız mesela Doğu Karadeniz’de biraz sarışınsanız arkadanızdan “Oy Nataşa Nataşa”, “Madam kaç lira?” diye seslenebilme hakkını kendilerinde görürler. Aynı bölgede Gürcü bir kadınsanız herkesin çalıştığı ücretin biraz daha altında ücrete razı olmak zorundasınız. Mülteci bir kadınsanız Ankara’nın göbeğinde “şüpheli” bir şekilde yaşamınızı kaybettiğinizde “adli tıp raporu”nuz bile aylar sonra hazırlanır. Dosyanız kapatılır. Trans ve mülteci bir kadınsanız darp edilme ihtimaliniz çok daha yüksektir, muhtemelen polise başvurduğunuzda transfobik söylemlere maruz kalırsınız. Mülteci bir kadınsanız geri gönderme merkezlerinde şiddet görebilirsiniz; cinsel saldırıya uğrayabilirsiniz. Urfa’da Suriyeli bir mülteci kadınsanız “Ülkesinde savaş var gelmiş buraya bizim erkeklerimizi ayartmaya çalışıyor” damgası yersiniz. İstanbul’da mülteci Çinli bir kadınsanız sizi seks işçiliğine zorlayıp evinizi yakabilirler. İstanbul’da Suriyeli bir çocuksanız defalarca cinsel saldırıya uğrayabilirsiniz. Antep’te Suriyeli 13 yaşında göçmen bir çocuksanız kendinizden 20 yaş büyük bir erkekle evlendirilebilirsiniz. Sakarya’da Suriyeli mülteci ve “güzel” bir kadınsanız eşinizle aynı fabrikada çalışan iki erkek eşinizin fabrikada olduğu zaman dilimini bilerek size cinsel saldırıda bulunabilir ve sizi, yanınızdaki bebeği ve karnınızdaki bebeği öldürme hakkını kendinde görür. Medya da cinsel şiddete uğramanızı "Suriyeli
--	--

	kadın güzelliği ile dikkat çekiyordu" diye haberleştirebilir; utanmadan. İstanbul'da Bağcılar'da mülteci bir çocuksanız tekstilde herkes günlük 100-120 TL arası çalışırken siz 50-70 TL'ye çalışırsınız. Mülteci bir ev işçisi kadınsanız sigortasız çalıştırılırsınız. Mülteci bir kadınsanız "satılabilirsiniz", "kuma" olarak verilebilirsiniz. Mülteci bir kadınsanız cinsel saldırıya uğradığınızda kimseye başvuramazsınız. Türkçe'yi iyi konuşamadığınızdan kendinizi ifade edemeyebilirsiniz. Mülteci bir kadınsanız bir geri gönderme merkezinde işkence görme ihtimaliniz yüksektir. Zengin bir ailenin evinde ev işlerine yardımcı olarak çalışıyorsanız patron sizi saatlerce darp edebilir sonra da pasaportunuzu alıp sizi başka başka şeylerle tehdit edebilir. Mülteciyseniz hiç kimsenin oturmayacağı evlerde çok yüksek ücretlerle oturabilirsiniz. Ev sahibiniz de bu "iyiliğini" anlata anlata bitiremez. Sonra bir gün bu ülkede "mültecilere sınırlara açmışlar" gibi bir duyum alan göçmen bir kadınsanız çocuklarınızı alıp bu ülkeden gitmek istersiniz...
Haberin Fotoğrafı:	

Kaynak: Bianet.org, Evrim Kepenek, <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/220771-turkiye-de-multeci-kadin-olmak>, Erişim tarihi: 02.03.2020

Değerlendirme

Haberini içerisinde mülteci kadınların yaşadığı zorlukları ifade eden Evrim Kepenek, bu anlatım sırasında coğrafi olarak o bölgede yaşayan insanlara yaptığı genellemeler ile yersiz suçlamalarda bulunmuştur. Yaşanan bir olay üzerinden oradaki tüm toplumu ‘suçlu’ olarak göstermek doğru perspektiften yazılmış bir haber olmadığının kanıtıdır.

Örneğin; Mülteci bir kadınsanız mesela Doğu Karadeniz’de biraz sarışınısınız arkanızdan “Oy Nataşa Nataşa”, “Madam kaç lira?” diye seslenebilme hakkını kendilerinde görürler. Editörün burada kullandığı haber dili Doğu Karadeniz halkının tamamına yönelik bir suçlama içermektedir. Bu şekilde genel bir ithamda bulunulması genel olarak mesleki etik kurallarının göz ardı edildiğinin göstergesidir.

‘Herkes her an göçmen olabilir’ alt başlığı altında kaleme alınan ithamlar genel olarak hem iftira hem de suçlama içermektedir. Bir suçun bir kişi tarafından işlenmesi coğrafi konum olarak o bölgede yaşayan tüm insanları suçlu olarak gösterme hakkını vermez. Türkiye’deki insanlara bölge bölge yapılan olumsuz analizler ve genellemeler, haberin içerik olarak hem duyarsız hem de dengesiz bir dil ile kaleme alınmasını beraberinde getirmiş ve etik ihlallere yol açmıştır.

TABLO 6.

Bianet.net’in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi

Haberin Tarihi:	01.03.2020
Haberin Başlığı:	İçişleri Bakanı Soylu Açıkladı: 76 Bin 358 Mülteci Türkiye’den Ayrıldı
Haberin Spotu:	İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada 76 bin 358 mültecinin Edirne üzerinden Avrupa geçtiğini söyledi.
Haberin Ara Başlıkları:	-Ne olmuştu? -Türkiye’deki mülteci sayısı

Haberin tamamı:	İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Türkiye'den ayrılan mültecilere ilişkin açıklama yaptı. Soylu, sosyal medya hesabından bugün saat 09.55 itibarıyla Edirne üzerinden 76 bin 358 mültecinin ayrıldığını söyledi Ne olmuştu? Perşembe akşamı İdlib'de 33 askerin yaşamını yitirmesinin ardından AKP Ömer Çelik, Türkiye'nin artık mültecilerin Avrupa'ya geçişine engel olmayacağını açıkladı. Açıklamanın ardından cuma günü sabah saatlerinden itibaren İstanbul, İzmir, Aydın, Edirne ve Çanakkale'de hareketlilik yaşanmaya başlandı. Birçok ilden mülteciler Avrupa'ya geçmek için sınır kapılarına akın etti. Mültecilerin en çok yaşadığı ilçelerden İstanbul Kazlıçeşme'den otobüsler mültecileri sınır kapılarına götürdü. Ege'de botlarla yola çıkan kimi mülteciler Midilli Adası'na geçti. Türkiye'deki mülteci sayısı Mülteciler Derneği'nin verilerine göre, Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sayısı 25 Aralık 2019 itibarıyla bir önceki aya göre 116 bin 214 kişi azalarak toplam 3 milyon 571 bin 30 kişi oldu. Bu sayının 1 milyon 926 bin 630'u (yüzde 53,9) erkeklerden, 1 milyon 644 bin 400'ü (yüzde 46,1) kadınlardan oluşuyor. İçişleri Bakanlığı ise; 4 Aralık 2019'da yaptığı açıklamada, ülkesine dönen Suriyeli sayısını 369 bin 690 olarak açıklamıştı. İstanbul Valisi Ali Yerlikaya 4 Ocak'ta; 2019'da toplam 118 bin 432 mültecinin yakalandığını ve 37 bin 582'sinin sınır dışı edildiğini söylemişti. Yerlikaya, 2019 yılı boyunca toplam 78 bin 243 kişi azaldığını ifade etmişti. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 24 Temmuz'da yaptığı açıklamaya göre de 11 Temmuz 2019 tarihi itibarıyla Türkiye'deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 3 milyon 630 bin 575. Fakat temmuz ve ağustos ayından çok sayıda Suriyeli zorla ülkelerine geri gönderilmişti.
------------------------	---

Haberin Fotoğrafi:

Kaynak: Bianet.org, <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/220777-icisleri-bakani-soylu-acikladi-76-bin-358-multeci-turkiye-den-ayrildi>, Erişim Tarihi: 02.03.2020

Değerlendirme

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun Twitter üzerinden yaptığı paylaşımın kaynak olarak kullanılmasıyla oluşturulan haber, yazım içeriği olarak etik ihlal içermemektedir. Haberin içerisinde mültecilerin Türkiye'den ayrılmasına yönelik genel veriler bulunmaktadır. Fakat bu tür bir haberin 'kaos' içeren bir fotoğrafla verilmesi ve bu tarafta aynı zamanda çocukların bulunması etik ihlal çerçevesinde değerlendirilebilir. Çünkü çocukların yüzlerinin fotoğrafta net bir şekilde verilmesi ve bu tür fotoğrafların çocukların ruhsal bütünlüğüne doğrudan zarar verebilecek olması nedeniyle 'Ethical Journalism Network'un belirtmiş olduğu çocukların savunmasız fotoğraflarının kullanılmaması gerektiği ilkesiyle ters düşmektedir.

TABLO 7.

Bianet.net'in Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi

Haberin Tarihi:	05.03.2020
Haberin Başlığı:	Suriyeli Sığınmacıların Trajedisi
Haberin Spotu:	Bu sorunun ne denli bir insanlık sorunu olduğunu anlamak için, sularla boğuşan sığınmacı çocukların gözlerine, kıyıya vurmuş cesetlerine bakmak bile yeterlidir. Ne hissettiğimiz, insan olabilmenin basit bir testidir!
Haberin Ara Başlıkları :	- Suriye Felaketine Dair Birkaç İstatistik - Nasıl Çözülebilir (mi?) - Dön Kendine Bak
Haberin tamamı:	Suriye’de 9 yıldır devam eden iç savaşın yol açtığı sığınmacı sorunu, İdlip’teki çatışmalar nedeniyle yeniden tırmandı. İdlip’den yeni bir göç dalgası var. Bunun boyutları hakkında bir kesinlik yok, ama Türkiye daha fazla göçü kaldıramaz. Türkiye, İdlip’deki müdahil tutumunun bir devamı olarak kendi içindeki sığınmacıların Avrupa’ya gitmesi için kapılarını açtı. Böylece yeni bir fiili durum oluştu. Önce rastgele kullanılan, birbirine karıştırılan mülteci, sığınmacı ve göçmenlik tanımlarını açıklığa kavuşturalım. “Mülteci nedir, kimdir? Mülteci diye tanımlanan kişi; ülkesinde ırk, din, sosyal konum, siyasal düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissederek kendi devletine olan güvenini kaybeden, kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağını düşüncesi ile ülkesini terk edip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından 'kabul' edilen kişidir. Sığınmacı nedir, kimdir? Sığınmacı ise; Yukarıdaki nedenlerden dolayı ülkesini terk eden ve henüz sığınma talebi, kaçtığı ülkenin yetkilileri tarafından 'soruşturma' safhasında olan kişidir.

	Göçmen nedir kimdir? Göçmen; mülteci tanımında bulunan nedenlerin dışında, çoğu zaman ekonomik gerekçelerle, ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye, o ülke yetkililerinin bilgi ve izni ile yerleşen kişidir.” Bu sorunun ne denli bir insanlık sorunu olduğunu anlamak için, sularla boğuşan sığınmacı çocukların gözlerine, kıyıya vurmuş cesetlerine bakmak bile yeterlidir. Ne hissettiğimiz, insan olabilmenin basit bir testidir! Suriye Felaketine Dair Birkaç İstatistik Suriye’nin 2011 yılındaki nüfusu 22 milyon. 2019 yılında Suriye’nin nüfusu 18 milyon. İç savaş nedeniyle ülkeden kaçan nüfus, takribi 6 milyon. Demek ki, 8 yılda Suriye’nin içeride kalan nüfusu takribi 2 milyon artmış. Suriye iç savaşı boyunca ülke içinde yer değiştiren nüfus, takribi 6 milyon. 2016 yılına göre Suriye iç savaşında 500 bin insanın hayatını kaybetmiş, 1 milyon 800 bin insan ise yaralanmış. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 20 Aralık 2018 tarihinde yaptığı açıklamaya göre Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı 3 milyon 618 bin 624. 21 Haziran 2019 tarihli TRT Haber sitesindeki verilere göre; "... Suriyeliler 6 kıtada 127 ülkeye dağıldı. Ancak yüzde 85'i halen Ortadoğu bölgesinde. 2018 sonu itibarıyla Türkiye’deki Suriyeli sayısı 3 milyon 622 bine ulaştı. Lübnan’da 944 bin 200, Ürdün’de 676 bin 300, Irak’ta 252 bin 500, Mısır’da 132 bin 900 Suriyeli yaşıyor. "Almanya’da 532 bin, İsveç’te 109 bin 300, Sudan’da 93 bin 500, Avusturya’da 49 bin, Hollanda’da 32 bin, Yunanistan’da 23 bin 900, Danimarka’da 19 bin 700, Bulgaristan’da 17 bin 200, İsviçre’de 16 bin 600, Fransa’da 15 bin 800, Ermenistan’da 14 bin 700, Norveç’te 13 bin 900 ve İspanya’da 13 bin 800." bilgisi verilmekte Gerçek rakamların resmi verilerden daha fazla olduğu hususunda ortak bir görüş var. Ölüm, yaralanma ve sığınmacı sayıları birbirlerini tutmuyor. Veriler sağlıklı değil. Yine de fotoğrafın büyük bir kısmını gösteriyor. Rakamlar kurudur, ama bunu muhayyilemizde canlandırmaya çalıştığımızda dahi, sonucun bir felaket olduğu görülür. Bunu asıl yaşayanlar bilir! Nasıl Çözülebilir (mi?) Felakete uğramış insanlara el uzatmak, gerekli ve insani. Türkiye’nin ya da başka ülkelerin Suriyeli sığınmacıları alması kalıcı bir çözüm değil. Kaldı ki,
--	--

	hem sığınanlar hem de sığındıkları yerler için uyum ve ekonomik anlamda sorunlar yaşanıyor. Öncelikle belirtmeliyim ki, BM'nin tanıdığı Esad yönetimiyle görüşmeden sığınmacılar sorunun çözümü mümkün değil! Sorunun esası burada yatıyor. Fakat bunun olabilmesi de Suriye'deki iç savaşın bitmesine ve Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanmasına bağlı. Bu durumda can ve mal güvenliğinin garantisi kaydıyla sığınmacıların BM gözetiminde Suriye'ye dönmesi sağlanabilir. Ancak savaşın bitmediği bugünlerde dahi, yine BM'nin denetiminde Suriye'de güvenli bölgeler oluşturularak ve asgari yerleşim koşulları sağlanarak sığınmacılar buralara gönderilebilir. Kaldı ki Esad yönetimi 2018 ve 2019 yılında kapsamaları farklı aflar çıkardı. Bu aflar güvenilir bulunabilir, ama 8 Kasım 2019 tarihli NTV habere göre "Suriyeli mülteciler Nisan 2018'den bu yana Beşşar Esad rejimi ile Lübnan emniyetinin koordinasyonunda kabileler halinde ülkelerine dönüyor. Ülkelerine dönen mültecilerin sayısı 390 bin" deniliyor. Dış İşleri Bakanlığı da 2019 yılına kadar Türkiye'den de 371 bin Suriyeli sığınmacının döndüğünü açıkladı. Suriyeli sığınmacılar hususunda atılması gerek adımlar için geç kalınmış değil. Asıl bundan sonrası önemli. Türkiye, sınır kapılarını açarak Avrupa'yı sorunun çözümüne ortak edemez. Veya taşıma suyla değirmen dönmez örneği, AB'den fonlar alma yoluyla bu işi sürdüremez. Bunda bile çelişkiler yaşanıyor. Dön Kendine Bak Dünyaya İslam dini ve kültürü (böyle bütüncül bir olgu da yok!) gözlüğüyle bakarak politik analizler yapanlar, şu sıralar Suriyeli sığınmacıları almıyor diye Avrupa'ya veryansın ediyorlar. Sıkça bahsettikleri İslam dünyasına dönüp de bir baksınlar! Suriyeli sığınmacıları kendi ülkelerine davet eden bir Müslüman ülke var mı? Davet etseler de (Bu mümkün değil ama) sığınmacılar, örneğin Suudi Arabistan'a, Katar'a, BAE'ye Irak'a, Pakistan'a, Malezya'ya mı gidecekler? Gitmezler. Peki, 56 ülkeden oluşan İslam İşbirliği Teşkilatı, Müslüman sığınmacılar için neden bir fon oluşturmuyor? Müslümanlar böyle bir günde Ensar olmayacaksa, ekmeğini paylaşmayacak, acısına ortak olmayacaksa ne zaman olacak? Merkel ile Euro tartışması yapan Erdoğan, geçen dönem başkanlığını yaptığı İslam İşbirliği Teşkilatı'nı hiç değilse mültecilere yardım konusunda neden toplantıya çağırıyor? Onların bir kısmı petrol dolarlarını radikal İslamcılarının finansında, silahlanmasında kullanıyor ve Müslüman eliyle Müslüman kanı akıttırıyorlar! Tabi ki İslam İşbirliği Teşkilatı'nda Müslüman mülteciler sorununun bırakın çözümünü, ele alınmasının bile mümkün olmadığını biliyorum!
--	---

	Bunu bilerek yazıyorum ki, böylesi insanlık trajedilerinde bile üzerlerine düşen sorumlulukların küçük bir kısmını dahi yapmayan İslam dünyasından Avrupa'ya riyakâr suçlamaları yapmanın ne denli bir tutarsızlık olduğu görülsün. Elbette İslam dünyası derken söylem düzeyinde kategorize ettim, yoksa böyle bileşenli bir dünya yok, olamaz da!
Haberin Fotoğrafi:	

Kaynak: Bianet.org, Hüseyin Şengül, <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220948-suriyeli-siginmacilarin-trajedisi?fbclid=IwAR2AKOuLQ8pFFGAgjx-E9FcTfoCBkh-As1BshNWzo6TBGV4zGXwpidvfAek> , Erişim Tarihi: 07.03.2020

Değerlendirme

Haberde bulunan 'Dön kendine bak' alt başlığına kadar Suriyeli vatandaşların 2011 yılından başlayarak yaşadığı sorunlar ve buna dayalı istatistikler verilmiştir. Fakat 'Dön kendine bak' alt başlığıyla birlikte haberin yazarı Hüseyin Şengül, oklarını İslam dünyasına çevirerek ağır eleştirilerde bulunmuştur.

Örneğin; İslam Birliği Teşkilatı'nın fondaki parasını belirterek, 'Onların bir kısmı petrol dolarlarını radikal İslamcılarının finansında, silahlanmasında kullanıyor ve Müslüman eliyle

Müslüman kanı akıttırıyorlar! cümlesiyle İslam Birliği Teşkilatı'na karşı bildirilen bu görüşün kaynağı yoktur. Böyle bir itham kaynak belirtmeden kullanmak suçlama içerdiği gibi aynı zamanda nefrete dayalı bir söylem de içermektedir. Suriyeli mültecilere yönelik yardım yapılmadığını belirterek Müslüman ülkelere, İslam Birliği Teşkilatı'na ve Başkan Erdoğan'a suçlamalarda bulunan Şengül, 2012 yılında Suriye'nin üyeliğinin bu birlikte askıya alındığını belirtmeyerek kamuoyuna eksik bilgi ve yanlış yönlendirmeye açık bir yazı kaleme almıştır.

Yukarıda belirtilmiş olan olan haberler Bianet.org sitesinde 28 Şubat 2020 ve 28 Mart 2020 tarihleri arasında 'Ethical Journalism Network'un yayımlamış olduğu mülteci haberlerindeki etik ihlalleri içeren haberlerdir. Bu portalda bulunan ve belirlenen tarihler arasındaki yapılan haberlerde etik ihlale rastlanılmayan haberler ise aşağıdaki tablolarda haber başlıkları ile belirtilmiştir.

TABLO 8.

Bianet.net üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalde bulunulmayan haberler ve linkleri

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
AKP Sözcüsü Çelik: NATO Gerekeni Yerine Getirmeli	http://bianet.org/bianet/siyaset/220678-akp-sozcusu-celik-nato-gerekeni-yerine-getirmeli	02.03.2020
"Avrupa Kapılarını Açmalı"	http://bianet.org/bianet/militarizm/220735-avrupa-kapilarini-acmali?	02.03.2020
"Çocuklarım Güvende Olsun Neresi Olursa Olsun"	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220744-cocuklarim-guvende-olsun-neresi-olursa-olsun	02.03.2020
Erdoğan: Kapıları Bundan Sonraki Süreçte de Kapatmayacağız	http://bianet.org/bianet/siyaset/220760-erdogan-kapilari-bundan-sonraki-surecte-de-kapatmayacagiz	03.03.2020

İstanbul Barosu Raporu: Mülteciler Açık Arazide, Yağmurun Altında	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220797-istanbul-barosu-raporu-multeciler-acik-arazide-yagmurun-altinda	03.03.2020
İstanbul Barosu Raporu: Mülteciler Açık Arazide, Yağmurun Altında	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220797-istanbul-barosu-raporu-multeciler-acik-arazide-yagmurun-altinda	03.03.2020
Midilli Adasına Kaos ve Gerginlik Hakim	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220814-midilli-adasina-kaos-ve-gerginlik-hakim	04.03.2020
Erdoğan:Kapıları Kapatın Diyorlar, O İş Bitti	http://bianet.org/bianet/siyaset/220824-erdogan-kapilari-kapatin-diyorlar-o-is-bitti	04.03.2020
Avrupa'dan Mülteciler ve İdlib Açıklamaları	http://bianet.org/bianet/goc/220833-avrupa-dan-multeciler-ve-idlib-aciklamalari	04.03.2020
Midilli'de Mülteciler Sahilde Sabahlıyor	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220842-midilli-de-multeciler-sahilde-sabahliyor	05.03.2020
Af Örgütü: Yunanistan İnsan Haklarına İhanet Ediyor	http://bianet.org/bianet/goc/220869-af-orgutu-yunanistan-insan-haklarina-ihanet-ediyor	05.03.2020
Sınırdaki Mülteci Kadınlar Yardım Bekliyor	http://bianet.org/bianet/goc/220930-sinirdaki-multeci-kadinlar-yardim-bekliyor	06.03.2020

Sorun Karşıya Geçmek Değil, Karşıda Kalmak	http://bianet.org/bianet/kriz/220965-sorun-karsiya-gecmek-degil-karsida-kalmak	06.03.2020
"Herkesin Etik Sorumluluğu, Gerçeklik Kontrolü Yapmak"	http://bianet.org/bianet/toplum/220866-herkesin-etik-sorumlulugu-gerceklik-kontrolu-yapmak	06.03.2020
UNICEF: Yollara Düşen Çocuklar Acil Korunma İhtiyacı İçindeler	http://bianet.org/bianet/militarizm/220919-unicef-yollara-dusen-cocuklar-acil-korunma-ihciyaci-icindeler	06.03.2020
AB Bakanlarından Ortak Açıklama: Sınırları Korumakta Kararlıyız	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220982-ab-bakanlarindan-ortak-aciklama-sinirlari-korumakta-kararliyiz	08.03.2020
"Paramızı Alıp, Dövüp Türkiye'ye Yolluyorlar"	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220999-paramizi-alip-dovup-turkiye-ye-yolluyorlar	08.03.2020
"Bu Kadar Alışmışken Her Şeye Yeniden Başlayamam"	http://bianet.org/bianet/goc/221040-bu-kadar-alismisken-her-seye-yeniden-baslayamam	09.03.2020
Yunanistan Gaz Bombası ve Tazyikli Suyla "Geri İtıyor"	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221125-yunanistan-gaz-bombasi-ve-tazyikli-suyla-geri-itiyor	12.03.2020
Avukatlardan "Savaşırsız ve Sınırsız Bir Dünya" Çağrısı	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221151-avukatlardan-savassiz-ve-sinirsiz-bir-dunya-cagrisi	12.03.2020

TTB'den Kadın ve Mülteciler İçin Covid – 19 Uyarısı	http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/221266-ttb-den-kadin-ve-multeciler-icin-covid-19-uyarisi	15.03.2020
Sınırdaki Mülteciler için Hükümete Önlem Alma Çağrısı	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221412-sinirdaki-multeciler-icin-hukumete-onlem-alma-cagrisi	20.03.2020
Yunanistan'ın Saldırdığı Mülteciler AİHM'e Başvuruyor	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221444-yunanistan-in-saldirigi-multeciler-aihm-e-basvuruyor	20.03.2020
BM Özel Raportörü'nden Yunanistan'a Mülteciler İçin Çağrı	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221859-bm-ozel-raportoru-nden-yunanistan-a-multeciler-icin-cagri	27.03.2020
Sınırdaki Bekleyiş 19. Gününde: 147 Bin 132 Mülteci Geçiş Yaptı	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221490-sinirdaki-bekleyis-19-gununde-147-bin-132-multeci-gecis-yapti	27.03.2020
İnsanlığın Bittiği Sınırın Tam Ortasındaydım	http://bianet.org/biamag/insan-haklari/221323-insanligin-bittigi-sinirin-tam-ortasindaydim	27.03.2020

TABLO 9.**Dokuz8haber'in mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi**

Haberin Tarihi:	13.03.2020
Haberin Başlığı:	Aylan Kurdi'nin ölümünün sorumlusu olarak suçlanan 3 kişi yakalandı
Haberin Spotu:	Muğla'da yaşanan göçmen faciasında hayatını kaybeden Aylan Kurdi'nin ölümüne neden olmakla suçlanan 3 kişi Adana'nın Karataş ilçesinde yakalandı.
Haberin Ara Başlıkları :	-Aylan Kurdi
Haberin tamamı:	Yunanistan'ın İstanköy (Kos) Adası'na geçmek isterken Muğla'da bindikleri botun Akyarlar Mahallesi Alihoca Burnu açıklarında alabora olması sonucu 3 yaşındaki Aylan Kurdi, abisi 5 yaşındaki Galip Kurdi ve annesi Rihan Kurdi'nin de aralarında bulunduğu 5 kişi yaşamını yitirmişti. Göçmenleri kaçak olarak Yunanistan'a geçirmeye çalışan kişilerin yakalanması için başlatılan soruşturmada, göçmenleri Yunanistan'a gönderen şahısların Cebirail Enkadur, Ecevit Bülünt Gökalt ve Ali Can Şaş olduğu tespit edildi. Bunun üzerine Muğla'da şahıslar hakkında "insan kaçakçılığı ve birden fazla kişinin ölümüne sebebiyet vermekten" dava açıldı. Mahkeme, suçu işledikleri sabit olan şahıslar hakkında her birine 182'şer yıl olmak üzere toplam 546 yıl hapis cezası verdi. Emniyette işlemlerinin ardından adliyeye sevk edilen hükümlüler cezaevine gönderildi. AYLAN KURDİ Ailesi ile Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmeye çalışırken Ege Denizi'nde boğularak hayatını kaybeden Kobanili Aylan Kurdi 3 yaşındaydı.

	Aylan Kurdi'nin ölümünden sorumlu tutulan Suriyeli 2 kişiye Bodrum Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 4'er yıl 2'şer ay hapis cezası verilmişti. Aylan Kurdi'nin Nilüfer Demir tarafından çekilen fotoğrafı, Time dergisinin Yılın 100 Fotoğrafı listesine alındı.
Haberin Fotoğrafı:	 A photograph showing a young child, Aylan Kurdi, lying face down on a wet, pebbly beach. The child is wearing a red shirt and dark shorts. In the background, the sea is visible with gentle waves breaking onto the shore. The image is a well-known photograph from the 2015 migrant crisis.

Kaynak: dokuz8haber.net, <https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/alan-kurdinin-olumunun-sorumlusu-olarak-suclanan-3-kisi-yakalandi/>, Erişim Tarihi: 17.03.2020

Değerlendirme

2015 yılında gerçekleşen Aylan Kurdi'nin ölümünün üstünden 5 yıl gibi bir süre geçmesinin ardından ölümüne neden olduğu düşünülen 3 suçlunun yakalandığı üzerine yapılan haberde kullanılan fotoğraf etik açıdan doğru değildir. BM Gazeteciler Derneği tarafından ödül alan bu fotoğrafın üzerinden, geçmiş olan 5 yıl süreden sonra geride bıraktığı ailesinin yaşadığı acılar düşünülmeden fotoğraf tekrar gündeme getirilmiştir. İnternet gazeteciliğinde 'tıklanma' kaygısı zaman zaman 'duyarsız ve dengesiz' habercilik anlayışını beraberinde getirerek bu tarz etik ihlallere yol açabilmektedir.

TABLO 10.

Dokuz8haber.net üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalinde bulunulmayan haberler ve linkleri

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
Erdoğan: blöf yaptığımızı zannettiler	https://dokuz8haber.net/gundem/erdogan-blof-yaptigimizi-zannettiler/	06.03.2020
Dünyanın gözü İdlip üzerinde; Türkiye’den ‘mülteci’ hamlesi	https://dokuz8haber.net/gundem/idlibte-tskya-hava-saldirisi-son-gelismeler-neler/	02.03.2020
“Son 3 ayda 800 bin kişi göç etti”	https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/son-3-ayda-800-bin-kisi-goc-etti/	04.03.2020
DİSK: Mültecileri pazarlık konusu yapmaktan vazgeçin	https://dokuz8haber.net/gundem/disk-multecileri-pazarlik-konusu-yapmaktan-vazgecin/	07.03.2020

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
Soylu: 1000 özel hareket polisini Meriç sınırına getiriyoruz	https://dokuz8haber.net/gundem/soylu-1000-ozel-harekat-polisini-meric-sinirina-getiriyoruz/	08.03.2020
Avusturya: Türkiye'nin göçmen hamlesi AB'ye saldırıdır	https://dokuz8haber.net/dunya/avusturya-turkiyenin-gocmen-hamlesi-abye-saldiridir/	08.03.2020
52 örgütten mülteci çocuklar için çağrı: "Yüzünüzü çocuklara dönün"	https://dokuz8haber.net/gundem/52-orgutten-multeci-cocuklar-icin-cagri-yuzunuzu-cocuklara-donun/	25.03.2020
Edirne Valiliği: 147 bin sığınmacı Yunanistan'a geçti	https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/edirne-valiligi-147-bin-siginmaci-yunanistana-gecti/	19.03.2020
Çavuşoğlu: Ülkemizden gidenleri zorla tutma yükümlülüğümüz yok	https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/cavusoglu-ulkemizden-gidenleri-zorla-tutma-yukumlulugumuz-yok/	01.03.2020

TABLO 11.

Hürriyet.com.tr'nin mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi

Haberin Tarihi:	04.03.2020
Haberin Başlığı:	Göçmen tarifesi: Aksaray - Edirne 1500 TL
Haberin Spotu:	Sınır kapılarının açılmasıyla Türkiye'nin dört bir yanındaki göçmenler Edirne'ye ulaşabilmek için ilk durakları olan İstanbul'a geldi. Göçmen akını fırsatçılara gün doğurdu. Minibüs, otobüs ve taksi sahipleri fahiş fiyatlarla göçmenleri Edirne'ye götürmeye çalışıyor. Şoförlerin "Avrupa, Avrupa" diye bağırıp müşteri beklediği Vatan Caddesi'nde, Edirne'ye kadar 4 bin dolar alan da var, 100 liraya yolcu bekleyen de.
Haberin Ara Başlıkları:	-AVRUPA'YA GİDER -İLK GECE 4 BİN DOLARA EDİRNE'YE GÖTÜRDÜM -GİTSİNLER DÖNMESİNLER -ALTI SAATTİR BEKLİYORUZ -YOL TARİFİ BİLE 100 TL
Haberin tamamı:	İstanbul'dan Edirne'ye gitmek isteyen mültecilerin ilk adresleri Vatan Caddesi'ndeki İl Göç İdaresi Müdürlüğü önü oluyor. Vatan Caddesi her zamankinden daha kalabalık. Otobüsler, minibüsler, taksiler, hatta özel araçlar bile müşteri kapma telaşında. Mülteciler ceplerindeki paraya göre bir ulaşım aracı seçmek zorunda. Kim neye parası yetiyorsa ya da en hızlı nasıl gideceğini düşünüyorsa onu tercih ediyor. Ancak mülteciler bu durumdan şikâyetçi. Kendilerine fırsatçılık yapıldığını anlatıyorlar. AVRUPA'YA GİDER Vatan Caddesi kenarına park edilmiş araçların şoförleri "Avrupa, Avrupa" diye bağırıp müşteri arıyor. Minibüs ve otobüslere istenen fiyat kişi başı 100 TL ile 200 TL arasında değişiyor. Normalde otobüs ücretleri 75 TL civarında ancak hiçbir turizm şirketinde yer yok.

İLK GECE 4 BİN DOLARA EDİRNE'YE GÖTÜRDÜM

Bir taksici sınırların açıldığı ilk gece bir aileyi 4 bin dolara Edirne'ye götürdüğünü anlatıyor. Bir diğer taksi sahibi, "Allah'ından da korkun yok mu senin? O kadar paraya götürülür mü?" diye tepki gösteriyor. Tepki gösteren taksici kendi tarifesi sorunca, "Abla ben 1500 TL'ye götürüyorum. Sonuç olarak 250 kilometre yol gideceğiz. Dün denk geldi, bugün de bekliyorum, mutlaka birileri denk gelecek diye umut ediyorum" diyor.

GİTSİNLER DÖNMESİNLER

Minibüsüyle yolcu bekleyen Ahmet Şinasi ise durumdan hem memnun, hem şikâyetçi. Uykusuz olduğunu, dün sabahtan bu yana 15 kez Edirne-İstanbul arası git-gel yaptığını anlatan Ahmet Şinasi, "Pazarlık yapmak isteyenler oluyor ama mümkün değil. Normal otobüsle gidemezler, yer yok. Buradan gitmek zorundalar. Ama bu insanlar gitsin, ülkemize bir daha da dönmesinler istiyorum. Bu yüzden götürüyorum" diye konuşuyor. Şinasi'nin sözleri etrafta bizi dinleyen diğer şoförler tarafından da destekleniyor.

ALTI SAATTİR BEKLİYORUZ

Göçmenler ise çaresiz bir bekleyiş içinde. 25 yaşındaki Suriyeli Abdülislam, üç senedir kaldığı Türkiye'nin artık çok pahalı olduğunu anlatıyor. Daha iyi bir yaşam için Avrupa'ya gitmek istediğini belirten Abdülislam, parkta beklemekten de şikâyetçi: "Altı saattir parkta bekliyoruz. Otobüs fiyatları çok yüksek. Pazarlık yapmak istiyoruz ama kimse daha ucuza götürmeyi kabul etmiyor."

YOL TARİFİ BİLE 100 TL

Türkiye'nin Avrupa'ya geçişleri serbest bırakma kararının ardından Edirne'nin Pazarkule sınır kapısında toplanan mültecilerin sayısı hızla artıyor. Tarihi Meriç Köprüsü, Selimiye Camisi silueti eşliğinde Yunanistan sınırına hareket eden mülteci gruplarıyla dolup taşıyor. Meriç Köprüsü'nü geçtikten hemen sonra, yolda yürüme engelli Haydar ile karşılaşıyoruz. 23 yaşındaki Haydar, tam 2 gündür yolda olduğunu söylüyor. Ailesiyle birlikte 3 yıl önce Irak'tan Türkiye'ye gelen genç adam, Türkiye'nin çıkışları serbest bıraktığını duyunca bir başına yollara düşmüş. Haydar'ın tekerlekli sandalyesini Suriyeli ve Afgan arkadaşları sırayla itiyor. Almanya'ya gitmek istediğini söyleyen Haydar, en büyük hayalinin Almanca öğrenip orada eğitim almak olduğunu belirtiyor. Vakit kaybetmemek adına önce bizimle konuşmak istemeyen Iraklı genç, geceleri dinlenip gündüz yürümeye başladıklarından bahsediyor. Yolculuk sürecinde birçok kişinin kendilerinden para koparmaya çalıştığından bahseden Haydar, 1.5 litrelik su için 6 lira ödediğini söylüyor. Konuşma fırsatı bulduğumuz birçok mültecinin de en büyük şikâyeti, bu noktaya gelene kadar 'fırsatçıların' kendilerinden faydalanmaya çalışması. 'Mülteci tarifi' o kadar acımasız ki, bundan biz de nasibimizi alıyoruz. Mültecilerin hangi yöne gittiklerini sorduğumuz bir özel otomobil şoförü, bizi 100 TL'ye sözkonusu yerlere götürebileceğini söylüyor. Bu mesafe ise ortalama 2-3 kilometreye

	tekabül ediyor. Öte yandan dün Edirne otogarı, sınırı geçmeyi başaramayıp İstanbul'a geri dönenlerle doldu. Çoğunluğu yabancı uyruklu yolculardan oluşan İstanbul seferlerinde boş yer kalmaması dikkat çekti.
Haberin Fotoğrafi:	

Kaynak: Hürriyet.com.tr, Seda Türkoğlu-Murat Şaka,

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gocmen-tarifesi-4-bin-dolara-edirne-41458715>, Erişim

Tarihi: 18.05.2020

Değerlendirme

Mültecilerin sınır kapısına giderken yaşadığı zorlukları dile getiren haberde, bu gidişten faydalanmak isteyen insanların da düşüncelerine yer verilmiştir. 'Gitsinler Dönmesinler' alt başlığı içeriğinde dile getirilenlerin haberde kullanılması etik bir kullanım olmamıştır. Minibüs şoförlerinin buradaki söylemleri göçmenlere karşı nefret içermektedir. Aynı zamanda bu söylemler barışçıl bir dil yerine çatışmacı bir söylem de içermektedir. Bu perspektiften bakıldığında haberin bu bölümünde yer alan düşüncelerin belirtilmesi toplum içi dengeleri de doğrudan etkileyebilecek sözler olduğundan dolayı etik ihlal çerçevesinde değerlendirilebilir.

TABLO 12.**Hürriyet.com.tr'nin mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi**

Haberin Tarihi:	25.03.2020
Haberin Başlığı:	Acımasızca saldırdılar! Yunanistan sınırında son durum
Haberin Spotu:	Edirne'de, göçmenlerin Yunanistan'a geçmek için Pazarkule Sınır Kapısı'ndaki bekleyişleri 27'nci gününde devam ederken, Yunan güvenlik güçlerinin geçişleri engellemek için düzenlediği saldırılarda bugüne kadar 3 kişi yaşamını yitirdi, 236 göçmen de yaralandı. Edirne Sağlık Müdürü Ali Cengiz Kalkan, Yunan güvenlik güçlerinin çok acımasız davrandığını belirterek, "Halen hastanemizde tedavisi süren 7 yaralı mevcut olup müdahale sonrasında 236 yaralının bakımı yapıldı hastanemizde. Pazarkule'de kurulu sahra çadır hastanemizde 7 bin 800 hastaya bakıldı bugüne kadar. O atılan gazlar sonrası çadırlardaki göçmenler çocuklarını bulamıyorlar. O çocukları bulan sağlık görevlileri müdahale edip oksijen veriyorlar. Daha sonra aileleriyle eşleştirmeler yapıyoruz. O çocukların anne ve babalarını gördüklerindeki tablo çok duygusal oluyor" dedi.
Haberin Ara Başlıkları:	-GÖZÜNDEN YARALANDI -SAĞLIK ÖNLEMLERİ -GAZDAN ÇOCUKLARINI BULAMIYORLAR
Haberin tamamı:	Türkiye'nin sınırlarında 'serbest geçiş' uygulamasının ardından Avrupa ülkelerine gitmek isteyen göçmenler, Edirne'ye akın etti. Yunan güvenlik güçleri de göçmenlerin ülkelerine geçişlerini engellemek için Pazarkule Sınır Kapısı'nın karşısında bulunan Kastanies Sınır Kapısı'nı kapattı. Pazarkule'nin kapatılması üzerine 140 binin üzerinde göçmen Meriç Nehri üzerinden lastik botlarla Yunanistan'a geçerken, binlerce göçmenin Pazarkule Sınır Kapısı tampon bölge ve çevresinde bekleyişleri bugün 27'nci gününe girdi. Kurdukları çadırlarda kalan ve tüm ihtiyaçları devlet tarafından

	karşılanan göçmenler, kapıların açılacağı umuduyla bekleyişlerini sürdürüyor. Pazarkule çevresindeki göçmenlere, Yunan güven güçleri zaman zaman geçişlerini engellemek için gerçek mermi, gaz bombası, plastik mermi ve biber gazı ile müdahale ediyor. Bu zamana kadar yapılan saldırılar sırasında 3 göçmen vurularak öldürüldü, 236 göçmen yaralandı, yüzlercesi de atılan gazlardan olumsuz etkilendi. İl Sağlık Müdürü Ali Cengiz Kalkan, göçmen hareketlenmesinin başladığı andan bugüne kadar 9 bin 200 hastaya sağlık ekiplerinin müdahale ettiğini belirterek, şunları söyledi: "Yunan kuvvetlerinin müdahalesi sonucu 236 yaralanma oldu, 3'ü ateşli silah yaralanmasıydı ve hayatlarını kaybetti. Halen hastanemizde tedavisi süren 7 yaralı mevcut olup müdahale sonrasında 236 yaralının bakımı yapıldı hastanemizde. Pazarkule'de kurulu sahra çadır hastanemizde 7 bin 800 hastaya bakıldı bugüne kadar. Ambulanslarımız ilk günden itibaren ilk basamak sağlık hizmetleri gibi çalışıyor. Aynı zamanda ikinci basamak sağlık hizmetleri gibi kullanıldı. Ambulansların içinde gözleri gazdan etkilenmiş çocuklara, annelere ve her türlü göçmene müdahale ve tedavi hizmeti yapıldı. O bölgede her türlü alan, göçmenlerin yerleşik olduğu alan sağlık hizmetlerinin tüm aşamasından geçen bir hizmet almakta. Aşılama hizmetleri yapmakta. 1584 çocuk bugüne kadar aşılandı. 44 hamile bayana tetanos aşısı uygulandı. Yine oradaki birinci basamak hizmetlerinde halk sağlığı uzmanlarımız ilgili brani uzmanlarımızca her türlü tedaviler yapıldı." ‘GÖZÜNDEN YARALANDI’ İl Sağlık Müdürü Kalkan, Yunan güvenlik güçlerinin çok acımasız davrandığına dikkat çekerek, "Gelişi güzel acımasızca atılan plastik mermiler sonrası yaralanmalara, hatta en son bir tanesi dün gerçekleşti, bir Suriyeli mülteci Vasıf Abrashi, sağ gözünden yaralandı.
--	--

Orbita tavan kemiğinde ve nazal kemiğinde kırığı mevcut olan bu hasta tedavi altında" dedi.

SAĞLIK ÖNLEMLERİ

Pazarkule çevresinde bekleyen göçmenlerin bulunduğu alanların ilaçlandığını ve sürekli temizlik çalışması yapıldığını ifade eden Kalkan, şunları söyledi:

"Sahadaki insanlar sabah akşam termal kamera eşliğinde ateş kontrolüne maruz olmakta.

Her türlü tedavisi, hekimlerimiz tarafından da gerçekleştirilmekte. Şunu da söylemeliyiz ki, olayların başladığı ilk günden bu yana zaman zaman hız keser gibi gözükse de, gerçekten insanlık onuruna yakışmayan müdahalelere bu masum ve savunmasız insanlar maruz bırakıldı Yunan kuvvetlerince.

Çok sık göz yaşartıcı, ses bombaları atıldı ve gaz fişekleri atıldı.

Sağlık ekiplerimiz gaz maskeleri takarak bu hastalara yardımcı oldular, güvenlik kuvvetlerimiz aynı şekilde gaz maskeleri takarak aynı alanın güvenliğini sağladılar.

Sadece insanca bir yaşamın peşinde olan bu insanlara karşı bu kadar gaddarca yapılan muameleleri her zaman olduğu gibi insanlığın merhamet adası olan bu ülkenin değerli insanları, vatandaşları, milletimiz ve onların değerli evlatları olan sağlıkçılar olarak karşılamaya çalışıyoruz."

'GAZDAN ÇOCUKLARINI BULAMIYORLAR'

Kalkan, Yunan güvenlik güçlerinin saldırılarında dramatik anların da yaşandığını belirterek, "O atılan gazlar sonrası çadırlardaki göçmenler çocuklarını bulamıyorlar. O çocukları bulan sağlık görevlileri ambulanslara getirip gözlerine müdahale edip oksijen veriyorlar.

	Daha sonra aileleri gelip onları eşleştirmeler yapıyoruz. O anda da o çocukların anne ve babalarını gördüklerindeki tablolar çok duygusal oluyor. Gerçekten de inanılmaz sahnelere tanıklık ediyor insanlık vicdanı Pazarkule'de. Sağlık Bakanlığı ilk günden beri, inanılmaz pro aktif adımlarla sürekli bizleri her açıdan hem bilgilendiriyor, her türlü ekipman desteğinde de bulunuyor. Bakanlığımızın tüm birimleri sahamızda aktif olarak bizlere destek veriyorlar. Burası diyebilirim ki paradoks bir şekilde en güvenli bölgelerden birisi. Çünkü günde 3 kez o bölgenin dezenfeksiyonu yapılıyor, sahada termal kameralarla ateş ölçümleri yapılıyor ve olayların başladığından beri neredeyse 24-25 gündür izole bir bölge. Bu sebeple o bölgede hem sanitasyon çalışmamız, hem birinci basamak hizmeti çalışmalarımız hem de aşılama çalışmalarımızla o bölgenin paradoks bir şekilde muhafaza altında olduğunu söylemek mümkün" diye konuştu.
Haberin Fotoğrafı:	

Kaynak: Hürriyet.com.tr, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/acimasizca-saldirdilar-yunanistan-sinirinda-son-durum-41477269>, Erişim Tarihi: 27.03.2020

Değerlendirme

Yunanistan'ın güvenlik güçleri tarafından mültecilere yönelik yapılan saldırıları içeren haberde, kullanılan fotoğrafın haberin içeriğini çelişkiye sürüklemektedir. Karşı tarafı kışkırtmaya yönelik olarak kullanılan hareketin genel gazetecilik anlayışı içerisinde kullanılması da doğru değildir. Ethical Journalism Network'un etik ihlaller olarak belirttiği kışkırtma ve çatışmaya yönlendirme neticesinde değerlendirilebilecek bu fotoğrafın kullanımı belirtilen etik ihlallere örnek olarak gösterilebilmektedir.

TABLO 13.

Hürriyet.com.tr'nin mülteci krizine yönelik haberlerinin içerik analizi

Haberin Tarihi:	15.03.2020
Haberin Başlığı:	Avrupa'nın Çirkin Yüzü
Haberin Spotu:	Yunanistan sınırından gelen görüntüler yürek yakıyor.
Haberin Ara Başlıkları:	-

Haberin tamamı:	2015'te Avrupa'nın güzel yüzü Başbakan Angela Merkel şimdi susuyor. Sınırdaki görüntüler hakkında sesi çıkmıyor. Sanki 2015'te sergilediği insani yüzün zarar göreceğinden korkuyor. Ağır bir yükü taşımak zorunda bırakılan Türkiye'yi, mültecilerin geçişine izin verdiği için, "Kendi sorunlarının acısını mültecilerden çıkarıyor" diye eleştiriyor. Ancak mültecilere ateş açan, göz yaşartıcı gaz kullanan, coplayan Yunanistan'ı ise destekliyor. Sınırdaki Spiegel Online muhabirlerine konuşan 16 yaşındaki Afganistanlı Zehra anlatıyor: "Botla Meriç Nehri'nden Yunanistan'a geçtik. Saatlerce Yunanistan'da yürüdük. Önümüze çıkan bir büfeden bir şeyler almak istedik. Ama büfe sahibi hemen polisleri haber verdi. Polisler geldi. Bizi copla döverek Türkiye sınırına geri götürüp attılar." Sınırı geçen mülteciler, bir daha geri gelmemeleri için cep telefonları, paraları, varları yokları alındıktan sonra plakasız araçlarla Türkiye sınırına getirilip geri atılıyor. Olayların yaşandığı bölgede Almanya'ya ait resmi polis araçlarına da rastlanıyor. Yunanistan'a gönderilen AB polisleri, Yunan yasaları ve polisinin yetkisi altında görev yapıyor. Alman hükümet yetkilileri, "Yunan polisinin zorla sınır dışı eylemlerine Alman polisleri de katılıyor mu?" sorusuna net bir cevap veremiyor. 2015'te kapıya dayanan mültecileri içeriye bırakmayan, bu yüzden de Avrupa'da sert eleştiri ve tepkilere hedef olan Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın sert mülteci politikası, bugün Avrupa'nın ortak politikası oldu. Bu politika, 2015'teki insani hava karşısında sesini çıkaramayan neonazileri, aşırı sağ partileri de cesaretlendirmiş görünüyor. Almanya'dan, Fransa'dan neonaziler, aşırı sağ milletvekilleri, mültecilerin AB'ye girmesini engellemek için Yunanistan sınırına ve adalara gidiyor. 1951 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Cenevre Mülteci Sözleşmesi, vatanında takibe uğrayan, hayatı tehlikede olan yeryüzündeki her insana başka bir ülkeye sığınma hakkı tanıyor. Bu sözleşmenin altında Avrupa Birliği'nin imzası var. Ancak Yunanistan, hem bu sözleşmeyi, hem de Avrupa insan hakları ve anayasalarının güvence altına aldığı iltica yasasını en az bir aylık süreyle yürürlükten kaldırdı. Yunanistan, bir ay boyunca sığınma başvurusu almayacak. Sınırdan yasa dışı girenlere hapis cezası verecek ve sınır dışı edecek.
------------------------	---

Karar, uluslararası sözleşmelere, Avrupa'nın kendi anayasalarına ve değerlerine aykırı. Bu gelişmeler Avrupa'nın imajını, Avrupa değerlerine duyulan saygıyı, güveni ve inancı sarsıyor. Daha olayların yaşandığı ilk gün Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel ve Avrupa Parlamentosu Başkanı David Sassoli ile birlikte uçağa atlayıp Yunanistan sınırına gitti. Avrupa olarak Türkiye'nin karşısında Yunanistan'ın yanında yer aldı. Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis'le birlikte Meriç Nehri kenarında helikopterden sınırı denetleyen AB Komisyonu Başkanı von der Leyen, bir başkomutan gibi konuştu. "Mevzileri tutacağız. Birlik ve beraberliğimizi ispat edeceğiz. Avrupa'nın birliğini sınava kalkanlar, düş kırıklığına uğrayacaktır" dedi. Mültecilere şiddet uygulayan Yunan hükümetini, "Bizim koruma kalkanımız" diye niteledi ve 700 milyon Euro yardım sözü verdi.

AB Komisyonu Başkanı von der Leyen, Yunanistan'ın en az bir aylığına iltica yasasını yürürlükten kaldıran tartışmalı kararına hiç değinmedi. Sınırdaki kimsesiz çocukların durumuyla ilgili soruya cevap bile vermedi. Ursula von der Leyen, 2015-2016 mülteci krizi döneminde Almanya Savunma Bakanı'ydı. O zaman Avrupa'nın etrafına duvar örülmesi tartışmalarına, "Bizim temel değerlerimize ihanet olur" diyerek karşı çıkmıştı. Hatta 20 yaşındaki bir Suriyeli mülteciyi evine alarak, örnek bir tutum sergilemişti.

27 Avrupa Birliği (AB) üyesi içişleri bakanları Yunanistan sınırında mülteci krizi üzerine 4 Mart tarihinde Brüksel'de yaptığı olağanüstü toplantıda 'yasa dışı sınır ihlallerine izin verilmemesi' kararı aldı. Ortak açıklamada, "Bunun için AB ve üyeleri, Avrupa ve uluslararası hukuka uygun olarak tüm gerekli önlemleri alacak" denildi. Almanya İnsan Hakları Enstitüsü (DIMR), Avrupa'nın Yunanistan sınırını şiddetle koruma politikasına destek vermesinin uluslararası hukukun ihlali anlamına geleceği uyarısında bulundu. Göç uzmanı Gerald Knaus, "Trump'ın Meksika sınırında iltica hakkını kaldırma ve sınırı askerileştirme rüyasını bugün AB, Yunanistan sınırında yapıyor" dedi.

AB, 2020 yılına kadar Yunanistan ve İtalya'ya mültecilerin bakımı için 2.4 milyar Euro ayırdı. Yunanistan'da mültecilerin bakımı ve yerleştirilmesinden Yunan Savunma Bakanlığı yetkili ve AB'den bunun için öngörülen paralar doğrudan bakanlığa ödeniyor. Avrupa Birliği Sayıştay raporu göre iki ülkede de mülteciler için maddi yardımlar etkili kullanılmıyor. Göç uzmanı Gerald Knaus, AB'nin, Türkiye'deki mülteciler için ödediği paraların akışının tamamen şeffaf olduğu, ama Yunanistan'da bir gün bu konuda büyük yolsuzluk olaylarının ortaya çıkabileceği görüşünde.

Uluslararası mülteci hukukunun temelini, 1951'de imzalanan Cenevre Mülteci Sözleşmesi oluşturuyor. Sözleşme, mülteci kavramını şöyle tanımlıyor: Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı olarak korkup memleketini ya da yaşadığı yeri geçici veya devamlı olarak

	terkeden kişi. Cenevre Mülteci Sözleşmesi, Evrensel İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa'nın kendi yasaları, iltica hakkını güvence altına alıyor. Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin 33'üncü maddesi sığınma isteyen hiç kimsenin sınırdan geri çevrilemeyeceğini güvence altına alıyor ve takibe uğrama tehlikesi bulunan bir başka ülkeye gönderilmesini yasaklıyor. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi "Reşit olmayan refakatsiz çocuklar sınırdan geri çevrilemez" diyor. Cenevre Mülteci Sözleşmesi, "Taraf devletler, hayatlarının ve özgürlüklerinin tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğrudan gelerek, izinsizce kendi topraklarına giren mültecilere yasa dışı girişlerinden veya bulunuşlarından dolayı ceza veremezler" diye yazıyor. Ama Yunanistan bu maddeleri 'kriz' gerekçesiyle en az bir aylığına yürürlükten kaldırdı. Bu süre boyunca kimse sığınma başvurusunda bulunamayacak. Sınırı ihlal ederek içeri girenler hapis cezasına çarptırılacak ve sınır dışı edilecek. Almanya'da 2015-2016 mülteci göçünde binlerce insan seferber oldu. Almanlar tren garlarında bu umudun yolcusu mültecileri alkışlarla, çikolatalarla, şefkatle karşıladı. Dünya basını o zaman, "Almanya mültecileri hoş geldin diye karşılıyor" başlıkları attı. Almanya, dünyada unutulmaz bir insani yüz sergiledi. Doktorlar mesai saatleri dışında kamplara giderek, hasta mültecilere baktı. Sanatçılar evlerine mülteci yerleştirdi. İnsanlar gönüllü olarak mülteci kamplarında çalıştı. Ama bu hava uzun sürmedi. 2016'da 800 bin civarında mülteci alan Almanya'da aşırı sağ hortladı. Aşırı sağ AfD, tüm eyalet meclislerine girdi ve yüzde 14 oyla Federal Meclis'te ana muhalefet partisi oldu. AfD liderlerinden Alexander Gauland, "Mülteci göçü partimiz için bir hediye oldu" dedi. Başbakan Merkel, mültecilere kapıları açtı diye koltuğunu kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Başlangıçta, "Bugüne kadar çok şey başardık. Bunu da başaracağız" diyen Merkel, eleştiriler üzerine, "Çok samimi olarak söyleyeyim. Eğer zor durumdaki insanlara dostane bir yüz gösterdik diye özür dilemeye kalkışacak olursak, o zaman burası benim ülkem olamaz" karşılığını verdi. 'Mülteci Başbakanı' olarak nitelenen Merkel, daha sonra mülteci politikasında devamlı geri adımlar atmak zorunda kaldı ve "2015 yazında yaşanan durum, bir daha tekrar edemez ve etmeyecek" sözü verdi. 'Dostane yüz', mültecilerle selfie fotoğraflarında kaldı. Eylül 2015'te Avrupa'ya başlayan mülteci akını, Ege Denizi üzerinden geldi. O tarihten Mart 2016'ya kadar iki milyonu aşkın mülteci Avrupa'ya girdi. Ağır bir mülteci kriziyle birbirine düşen Avrupa, Türkiye ve Ege Denizi üzerinden mülteci göçünü durdurmak için Türkiye'yi çıkış yolu olarak gördü. O zamana kadar Türkiye'nin aldığı 2 milyon Suriyeli mülteciye yardım çağrısını, "Türkiye büyük bir ülke, siz başaracaksınız" diye geri çeviren Avrupalı liderler, "Türkiye'nin yükünü nasıl hafifletiriz?" sorusunu tartışmaya başladı. Uzun süredir Türkiye-AB arasında esen soğuk
--	---

	rüzgârlar yerini bahar havasına bıraktı. Başbakan Merkel, 16 Ekim 2015'ten Mayıs 2016'ya kadar Türkiye'yi beş kez ziyaret etti. Gümrük Birliği'nin güncellenmesi talebini çekmeceye kilitleyen dönemin Avrupa Parlamentosu Başkanı Martin Schulz, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ı Brüksel'de Türkçe, "Hoş geldiniz" diye karşıladı. Mülteci krizi karşısında sıkışan Avrupa'nın kaybedecek zamanı yoktu. Mülteci akınını bir an evvel durdurmak için Türkiye-AB arasında 18 Mart 2016'da bir mülteci mutabakatı imzalandı. Mutabakat, 4 Nisan 2016'da yürürlüğe girdi. Mutabakat öncesi Türkiye'den Yunanistan'a günde ortalama bin 700 mülteci girerken, mutabakattan sonra bu sayı günde 40'a düştü. Avrupa rahatladı. Gümrük Birliği'nin güncellenmesi talebini çekmeceye kilitleyen dönemin Avrupa Parlamentosu Başkanı Martin Schulz, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ı Brüksel'de Türkçe, "Hoş geldiniz" diye karşıladı. Mülteci krizi karşısında sıkışan Avrupa'nın kaybedecek zamanı yoktu. Mülteci akınını bir an evvel durdurmak için Türkiye-AB arasında 18 Mart 2016'da bir mülteci mutabakatı imzalandı. Mutabakat, 4 Nisan 2016'da yürürlüğe girdi. Mutabakat öncesi Türkiye'den Yunanistan'a günde ortalama bin 700 mülteci girerken, mutabakattan sonra bu sayı günde 40'a düştü. Avrupa rahatladı. Bu tutum, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 9 Mart pazartesi akşamı Brüksel'deki AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ile AB Konseyi Başkanı Charles Michel'le görüşmesine yansıdı. Görüşmede, 18 Mart mutabakatına ilişkin çalışma yürütülmesi kararı çıktı. İki taraf da mutabakatın yenilenmesinden yana. AB, Yunanistan sınırındaki durumun çözülmesini ön koşul olarak görüyor. İki tarafın yeni bir mutabakatta anlaşma sağlaması bekleniyor. Salı günü ise Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Başbakanı Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı Macron, İstanbul'da üçlü mülteci zirvesi yapacak. Zirveye büyük bir ihtimalle İngiltere Başbakanı Johnson'ın da katılması bekleniyor. AB ve Türkiye'nin yeni bir mülteci mutabakatında anlaşması tek başına sorunun çözümüne yetmez. Mülteci sorunun başında Suriye iç savaşı ve acil olarak İdlib geliyor. Bölgede 1 milyonu aşkın Suriyeli çok zor koşullar altında yaşıyor. AB'nin Suriye'de iç savaşın durması için daha aktif bir politika izlemesi, Rusya'ya karşı Türkiye'ye destek çıkması gerekiyor. Eğer AB, İdlib'te Rusya'yı müzakere masasına zorlamazsa, rejim Rusya'yla birlikte İdlib'te insanları Türkiye sınırına bombalayacaktır. Bu durumda Türkiye ve Avrupa yeni bir milyonlarca göç dalgasıyla karşı karşıya kalacaktır. Avrupa'nın, Suriye savaşının sonuçlarını birkaç milyar Euro'yla Avrupa sınırlarından uzak tutabileceği hayalinden uzaklaşması gerekiyor.
--	---

Haberin

Fotoğrafi:

Kaynak: Hürriyet.com.tr, <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-avrupanin-cirkin-yuzu-41469435/20>, Erişim Tarihi: 20.03.2020

Değerlendirme

Çok zor koşullar altında Yunanistan sınır kapısında Avrupa'ya geçme mücadelesi veren göçmenlerin yolculuk sırasında Yunanistan tarafından gördükleri sert tepkiler bakıldığında gazeteci bir fotoğraf ile bu durumu özetleyebilmektedir. Genel olarak mülteci haberinde yapılan en büyük ihlallerin başında yanlış fotoğraf kullanımı gelmektedir. Gazeteciler fotoğraf kullanımında buradaki insanlardan izin almalı ve fotoğraflarını bu doğrultuda seçmelidir. Bu fotoğrafta bulunan 'mahremiyete saygı göstermeme' etik ihlali olarak doğrudan örnek gösterilebilir.

TABLO 14.

Hürriyet.com.tr üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalinde bulunulmayan haberler ve linkleri

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
Yunan hükümeti geri adım attı	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunan-hukumeti-geri-adim-atti-41457285	01.03.2020
Brüksel’de sığınmacı krizi paneli	https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/brukselde-siginmaci-krizi-paneli-41468122	15.03.2020
Yunanistan’da büyük telaş! Harekete geçtiler...	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-haberi-avrupanin-uykusu-kacti-atina-yardim-istedi-almanya-nihayet-anladi-41458714	05.03.2020
Son dakika haberler: BM’den, Yunanistan’a tepki	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-haberler-bmden-yunanistana-tepki-41462829	09.03.2020
‘Türkiye’ye desteğe hazırız’	https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/turkiyeye-destege-haziriz-41471708	20.03.2020
‘Almanya’yı hiç samimi bulmuyorum’	https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/almanyayi-hic-samimi-bulmuyorum-41467068	15.03.2020
AIHM Yunan polisinin öldürdüğü ilk mültecinin	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/aihm-yunan-polisinin-oldurdugu-ilk-multecinin-dosyasini-isleme-aldi-41465914	16.03.2020

dosyasını işleme aldı		
Avusturya Yunanistan için harekete geçti! Mültecileri durdurmak için...	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/avusturya-yunanistan-icin-harekete-gecti-multecileri-durdurmak-icin-41465936	13.03.2020
'Rusya'yı müzakere masasına oturtalım'	https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/rusyayi-muzakereye-masasına-oturtalım-41465509	13.03.2020
CDU/CSU içinde mülteci kavgası	https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/cdu-csu-icinde-multeci-kavgasi-41463895	11.03.2020
Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Yunanistan'a: Sen de kapılarını aç	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunanistana-sen-de-kapilarini-ac-41464062	12.03.2020
'Sınırları açın ırkçılığa hayır'	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/sinirlari-acin-irkciliga-hayir-41463134	12.03.2020
Tarihi zirveden AB'ye kötü haber! Mülteci politikasından geri adım yok	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tarihi-zirveden-abye-kotu-haber-multeci-politikasindan-geri-adim-yok-41462386	09.03.2020
Türkiye'nin haklı beklentileri var!	https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/turkiyenin-hakli-beklentileri-var-41463009	09.03.2020
Sahil Güvenlik Komutanlığı: Yunanistan tarafından botları patlatılan 97	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sahil-guvenlik-komutanligi-yunanistan-tarafından-botlari-patlatılan-97-siginmaci-kurtarıldı-41463084	09.03.2020

sığınmacı kurtarıldı		
‘Alalım’, ‘Almayalım’! Almanya’da mülteci kavgası...	https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/alalim-almayalim-almanyada-multeci-kavgasi-41461295	07.03.2020

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
Sınırdan Yunan Ateşi	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sinirda-yunan-atesi-41461494	08.03.2020
'AB, Türkiye ile acilen yeni sözleşme yapmalı'	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-haberleri-ab-turkiye-ile-acilen-yeni-sozlesme-yapmalı-41462187	08.03.2020
İletişim Başkanı Fahrettin Altun: Göçmenlere biber gazı sıkılan ülke, ahlaktan bahsedemez	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iletisim-baskani-fahrettin-altun-gocmenlere-biber-gazi-sikan-ulke-ahlaktan-bahsedemez-41460661	07.03.2020
İstanbul'dan göçmenler Edirne'ye gitmeye devam ediyor	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbuldan-gocmenler-edirne-ye-gitmeye-devam-ediyor-41459536	07.03.2020

Türkiye'nin hamlesi panik yarattı! Yunanistan sınıra asker yığıyor	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-haberi-yunanistanda-sinir-hareketlilik-41457498	01.03.2020
Türkiye'ye hak verdi, Yunanistan'ı eleştirdi: 'Utanç verici'	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-haberi-atina-hukümetinin-multeci-skandallari-hiz-kesmiyor-41461170	07.03.2020
Türkiye'nin kararının ardından mülteciler yola çıktı! Akın akın sınıra gidiyorlar	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiyeden-son-dakika-karari-multecilere-avrupa-kapilar-acildi-41457236	01.03.2020

TABLO 15.

Yenişafak.com.tr'nin Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi

Haberin Tarihi:	04.03.2020
Haberin Başlığı:	İnsanlık dramına Avrupa sessiz: Yunanistan bir göçmeni daha öldürdü
Haberin Spotu:	Türkiye'nin çeşitli illerinden Avrupa'ya gitmek için Yunanistan sınır kapısına giden göçmenlere uygulanan insanlık dışı muamele had safhaya ulaştı. Edirne Valiliği, Yunanistan polis ve sınır birliklerince ses, sis, gaz bombaları, plastik mermi ve gerçek mermiler kullanılarak açılan ateş sonucu bir göçmenin öldüğünü, 5'inin yaralandığı duyurdu. Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı olayla ilgili soruşturma başlattı. İçinleri Bakanı Soylu ise Yunanistan'ı Avrupa'nın şımarttığını belirterek, "Yunanistan uluslararası kuralları çiğneyip insan hakları ihlallerine devam ediyor çünkü Avrupa şımartıyor. Bunların milyonda 1'ini

	Türkiye yapsa hem Avrupa hem de Avrupa'nın Türkiye'deki elemanları ayakta ydı" açıklamasını yaptı.
Haberin Ara Başlıkları :	-TBMM İnsan Hakları Komisyon üyeleri de olaya şahit oldu - Bakan Soylu: Bunların milyonda birini Türkiye yapsa Avrupa ayakta ydı
Haberin tamamı:	Edirne'deki Pazarkule Sınır Kapısı çevresindeki göçmenlerin bu sabah sınırı geçmek istemesi üzerine Yunan güvenlik güçleri, ateş açıp, TOMA ve gaz bombaları ile müdahale etti. Yaralananlar olduğu belirtilirken, bölgeye ambulanslar sevk edildi. Tampon bölgenin yakınındaki arazide bekleyen düzensiz göçmenlere Yunan askerince ateş açıldı. Edirne Valiliği, bir göçmenin hayatını kaybettiğini, 5'inin de yaralandığını duyurdu. TBMM İnsan Hakları Komisyon üyeleri de olaya şahit oldu Açıklamanın devamında ise "Yaşanan olaylara Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyon üyeleri de şahit olmuştur. Yunanistan güvenlik kuvvetlerince; son kullanma tarihi 1978 yılında bitmiş gaz bombaları ile plastik mermilerin kullanıldığı müdahaleler son olarak göçmenlerin yaşam hakkını hiçe sayar bir boyuta vararak gerçek mermilerle hedef gözetmeksizin ateş açma biçimini almıştır. Meydana gelen ölüm ve yaralanma vakaları ile ilgili Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır. Kamuoyuna saygıyla duyurulur" denildi. Bakan Soylu: Bunların milyonda birini Türkiye yapsa Avrupa ayakta ydı İçişleri Bakanı Süleyman Soylu da, Yunan polisi ve güvenlik güçlerinin göçmenlere uyguladığı müdahalelere Twitter hesabından yaptığı paylaşım la tepki gösterdi. Yunanistan'ı Avrupa'nın şımarttığını belirten Soylu, "Bugün 11'de Edirne Pazarkule'de 1 mülteciyi daha öldürüp 5'ini yaralayan Yunanistan uluslararası kuralları çiğneyip insan hakları ihlallerine devam ediyor çünkü Avrupa şımartıyor. Bunların milyonda 1'ini Türkiye yapsa hem Avrupa hem de Avrupa'nın Türkiye'deki elemanları ayakta ydı" ifadelerini kullandı.

**Haberin
Fotoğrafi:**

Kaynak: Yenişafak.com.tr, <https://www.yenisafak.com/dunya/insanlik-dramina-avrupa-sessiz-yunanistan-bir-gocmeni-daha-oldurdu-3528139>, Erişim Tarihi: 08.03.2020

Değerlendirme

Haberin içerisinde Yunanistan tarafından saldırıya uğrayan mülteciler arasında bir kişinin öldürüldüğü belirtilmiştir. Bu haberin fotoğrafı olarak da insanlar tarafından taşınan bir göçmenin fotoğrafı verilmiş fakat kişinin kimliği ya da öldürülen kişinin kimliği hakkında hiçbir bilgi verilmemiştir. Bu tür haberler bilgi eksikliğinden ve kaynak yetersizliğinden kaynaklanan yanlış yönlendirmelere yol açabilmektedir. Bu tür eksik bilgi ile oluşturulan haberler insanların ailelerini paniğe sürükleyebilir. Bu doğrultuda kaynak yetersizliği ve yeterli bilginin okuyucuya sunulmamasından dolayı yanlış yönlendirmelere yol açabilecek bu haber, haber içeriği ve fotoğraf arasındaki oluşan belirsizlikten dolayı etik ihlal içermektedir.

TABLO 16.**Yenişafak.com.tr'nin Mülteci Krizine Yönelik Haberlerinin İçerik Analizi**

Haberin Tarihi:	04.03.2020
Haberin Başlığı:	Çocukları bile dövüyorlar
Haberin Spotu:	Yunanistan polisi mültecilere karşı barbarlıkta sınır tanımıyor. İki göçmeni öldüren askerler kadın-çocuk demeden herkese ateş açıyor. Sınırı geçmeyi başaranların ise pasaport, para ve telefonlarına el koyuluyor, dövülüp Türkiye tarafına atılıyor.
Haberin Ara Başlıkları:	-Çıplak halde gönderdiler -Kadın, çocuk dinlemeden dövüyorlar -Botlara ateş açılıyor
Haberin tamamı:	Edirne'den Yunanistan'a geçen bir grup göçmen, Yunanistan polisi tarafından paraları ve değerli eşyaları ile kıyafetleri alındıktan sonra dövülüp, Türkiye'ye geri gönderildi. Göçmenlerin, Edirne'den Yunanistan'a geçme mücadelesi devam ederken, Meriç Nehri üzerinden geçiş yaptıktan sonra Yunan polisi tarafından yakalananlar, Türkiye'ye geri gönderiliyor. ÇIPLAK HALDE GÖNDERDİLER Yunan polisinin üzerlerindeki paralar ile değerli eşyaları alıp, kıyafetlerini çıkardıktan sonra kendilerini dövüp, zorla bindirdikleri bot ile Türkiye tarafına ittiğini anlatan Muhammed Elhadar, "Ben, ailem ve arkadaşarımla birlikte dün karşıya geçmeyi başardım. Yunan polisi bizi yakaladı. Bizi alıp bir yere götürdüler. Meriç Nehri kıyısına getirip üzerimizdeki para, telefon ve değerli eşyalarımızı aldılar. Ellerindeki sopalarla döverek, Türkiye tarafına ittiler" dedi. KADIN, ÇOCUK DİNLEMEDEN DÖVÜYORLAR Üzerindeki kıyafetler ile değerli eşyaları alınan Afgan Ali Haskani de, "Yunan polisi bize çok kötü davrandı. Sopayla her yerimize vurdu. Kadın,

çocuk dinlemeden dövüyorlar. Üzerimizdeki kıyafetleri soyarak bizi zorla gönderdiler” diye konuştu.

BOTLARA ATEŞ AÇILIYOR

Naif, “Paralarımızı, telefonlarımızı, ayakkabılarımızı ve her şeyimizi aldılar. Büyük bir çukura gönderdiler bizi. Kadınları dövüyorlar. 8 aylık hamile kadını bile dövdüler. Bizim kızımızı ve beni de dövdüler. Türk askerleri geldi. Bize yardıma koştular. Bize yatak verdiler, battaniye verdiler. Pasaportlarımızın hepsini sobada yaktılar. Türk askeri bize kıyafet verdi” dedi. Bu arada Yunan askerleri Ege’de mültecileri taşıyan botlara ateş açmaya devam ediyor.

**Haberin
Fotoğrafları
:**

Kaynak: Yenişafak.com.tr, <https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistan-sinirindaki-suriyeli-multecilere-sert-mudahalelerde-bulunuyor-3528047>, Erişim Tarihi: 07.03.2020

Değerlendirme

Yaşanan göçmen hareketından en çok etkilenenler çocuklar olmuştur. Fotoğraflara yansıyan görüntülerde, çocuğun yaşama ve hayatta kalma hakkı, çocuğun korunma, güvenlik ve gelişme hakkı, çocukların her türlü istismar, şiddet, ihmal ve sömürüden korunma hakkı genel olarak yok sayılmıştır. Çocuk fotoğrafları kullanılırken gazetecilerin hassasiyet göstermesi gelişim çağındaki olan bu bireyler için oldukça önemlidir. Bu haberde kullanılan fotoğraf şiddete maruz kalan bir çocuğun hem yerde hem de 2 polis arasında paylaşılması doğru bir kullanım değildir. Bu tür paylaşımlar sonucunda çocuk haklarının gözetilmemesi mülteci haberlerinde etik ihlallere yol açan başlıca unsur olmuştur.

TABLO 17.

Yenişafak.com.tr üzerinden mülteci haberlerine yönelik yapılan taramalar sonucu etik ihlalinde bulunulmayan haberler ve linkleri

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
İçişleri Bakanlığı: Göçmen kaçakçılığı uygulamasında 140 düzensiz göçmen yakalandı	https://www.yenisafak.com/gundem/icisleri-bakanligi-gocmen-kacakciligi-uygulamasinda-140-duzensiz-gocmen-yakalandi-3528541	09.03.2020
Yunan mezalimi	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-mezalimi-3528642	10.03.2020
Atina öldürüyor	https://www.yenisafak.com/dunya/atina-olduruyor-avrupa-seyrediyor-3528217	08.03.2020

Avrupa seyrediyor		
Sınır ulaşabilmek için 10 aylık bebekleriyle 4 gün yürüdüler	https://www.yenisafak.com/gundem/sinira-ulasabilmek-icin-10-aylik-bebekleriyle-4-gun-yuruduler-3528130	07.03.2020
Yunan askeri insanlıktan çıktı: Açılan ateş sonucu bazı düzensiz göçmenler yaralandı	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-askeri-insanliktan-cikti-acilan-ates-sonucu-bazi-duzensiz-gocmenler-yaralandi-3528121	07.03.2020
UMHD'den Edirne'den Avrupa'ya geçmek isteyen düzensiz göçmen raporu	https://www.yenisafak.com/hayat/umhdden-edirnedden-avrupaya-gecmek-isteyen-duzensiz-gocmen-raporu-3527954	05.03.2020
Tarihin unutulmuş yüzü: Suriyeliler 80 yıl önce Yunanlı mültecileri ağırlamıştı	https://www.yenisafak.com/dunya/suriye-yunan-multecileri-agirladi-avrupali-multeciler-suriyeye-sigindi-3527939	06.03.2020
Sınırı geçen göçmenler, Yunanistan'ın iç kesimlerine ilerliyor	https://www.yenisafak.com/dunya/siniri-gecen-gocmenler-yunanistanin-ic-kesimlerine-ilerliyor-3527754	03.03.2020
Yunan askerleri almayınca 2 gün adada beklediler yüzerek	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-askerleri-almayinca-2-gun-adada-beklediler-yuzerek-turkiyeye-kactilar-3527720	03.03.2020

Türkiye'ye kaçtılar		
Yunan askerleri, sınırı geçen göçmenleri döverek Türkiye'ye gönderdi	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-askerleri-siniri-gecen-gocmenleri-doverek-turkiyeye-gonderdi-3527701	03.03.2020
Kapılar açıldı, mülteciler Ayvacık kıyılarına gelmeye başladı	https://www.yenisafak.com/gundem/kapilar-acildi-multeciler-ayvacik-kiyilarina-gelmeye-basladi-3527425	02.03.2020
KKTC açıklarında yan yatan teknedeki 175 Suriyeli göçmen kurtarıldı	https://www.yenisafak.com/dunya/kktc-aciklarinda-yan-yatan-teknede-175-suriyeli-gocmen-kurtarildi-3530650	25.03.2020
Yunanistan'da ki sığınmacı kamplarında koronavirüse karşı önlemler alındı	https://www.yenisafak.com/koronavirus/yunanistadaki-siginmaci-kamplarinda-koronaviruse-karsi-onlemler-alindi-3530141	19.03.2020
Dünya Sağlık Örgütü'nün İdlib'de koronavirüs testi yapması bekleniyor	https://www.yenisafak.com/dunya/dunya-saglik-orgutunun-idlibde-koronavirus-testi-yapmasi-bekleniyor-3529975	19.03.2020

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
-----------------	---------------	---------------

Yunan sınırı buz kesti	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-siniri-buz-kesti-3529731	19.03.2020
Geçiş yok	https://www.yenisafak.com/dunya/gecis-yok-3529732	19.03.2020
Yunan polisi öldürüyor; Türk polisi yardıma koşuyor	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-polisi-olduruyor-turk-polisi-yardima-kosuyor-3529635	18.03.2020
Yunan gönderiyor Türkiye kurtarıyor	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-gonderiyor-turkiye-kurtariyor-3529599	18.03.2020
Göçte Türkiye kriterleri	https://www.yenisafak.com/dunya/gocte-turkiye-kriterleri-3529471	17.03.2020
Sığınmacıların vekaletini alan Metin Feyzioğlu Yunanistan zulmünü AİHM'e götürüyor	https://www.yenisafak.com/dunya/siginmacilarin-vekaletini-alan-metin-feyzioglu-yunanistan-zulmunu-aihme-goturuyor-3529447	14.03.2020
Gazı fanla sıkıldılar	https://www.yenisafak.com/dunya/gazi-fanla-siktilar-3529337	16.03.2020
İltica Ajansı Yunanistan'daki Moria kampına ulaştı: Gördüklerim berbattı	https://www.yenisafak.com/dunya/iltica-ajansi-calisani-yunanistandaki-moria-kampina-ulasti-gorduklerim-berbatti-3529260	14.03.2020

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Erişim Tarihi
AB Yunanistan'dan soruşturma istedi	https://www.yenisafak.com/dunya/ab-yunanistandan-sorusturma-istedi-3529134	14.03.2020
PÖH'ler Zodyak botla devriye atıyor: Yunan izliyor	https://www.yenisafak.com/gundem/pohler-zodyak-botla-devriye-atiyor-yunan-izliyor-3529126	14.03.2020
Yunanistan siper kazıyor	https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistan-siper-kaziyor-3529024	14.03.2020
Göç İdaresi: Yunanistan hakkında AİHM'e yapılan iki başvuru işleme alındı	https://www.yenisafak.com/gundem/goc-idaresi-yunanistan-hakkinda-aihme-yapilan-iki-basvuru-isleme-alindi-3528969	13.03.2020
Yunan askerinin Meriç'te ölümüne terk ettiği göçmeni Türk balıkçı kurtardı	https://www.yenisafak.com/gundem/yunan-askerinin-mericte-olune-terk-ettigi-gocmeni-turk-balikci-kurtardi-3528897	13.03.2020
AB: Hem Türkiye'ye hem de Yunanistan'a destek sağlamalıyız	https://www.yenisafak.com/dunya/ab-hem-turkiyeye-hem-de-yunanistana-destek-saglamaliyiz-3528801	15.03.2020
Yunan sınır polisi sığınmacıyı kaynar suyla yaraladı	https://www.yenisafak.com/dunya/siginmaciya-kaynar-suyla-iskence-3528778	15.03.2020
Almanya Yunanistan'daki 'küçük ve refakatsiz' çocukları kabul edecek	https://www.yenisafak.com/dunya/almanya-yunanistandaki-kucuk-ve-refakatsiz-cocuklari-kabul-edecek-3528747	14.03.2020

Gitmek mi zor kalmak mı	https://www.yenisafak.com/hayat/avrupaya-goc-trafigi-turkiyede-sikisti-3528620	11.03.2020
Kirli eller sahnede	https://www.yenisafak.com/gundem/kirli-eller-sahnde-3528370	09.03.2020
Yunan polisinin gazı tükendi: 15 kilometrelik duvar inşa edecekler	https://www.yenisafak.com/dunya/yunan-polisinin-gazi-tukendi-15-kilometrelik-duvar-insa-edecekler-3528332	08.03.2020
Edirne'den 138 bin 647 göçmen Yunanistan'a geçti	https://www.yenisafak.com/gundem/edirneden-138-bin-647-gocmen-yunanistana-gecti-3528262	07.03.2020
Avrupa'nın korktuğu başına geldi	https://www.yenisafak.com/dunya/avrupanin-korktugu-basina-geldi-3527540	01.03.2020
Kapıyı zorluyorlar	https://www.yenisafak.com/dunya/kapiyi-zorluyorlar-3527776	05.03.2020

SONUÇ

İnsanın topluma olan sorumluluklarını yerine getirmesinde ve bireyin iyi ya da doğru davranışlar sergilemesi adına oluşturulmuş kurallar bütünü olan etik kavramı, meslek gruplarının şekillenmesinde de büyük etkiye sahip olmuştur. Genel olarak baskı altında kalmadan yapılan mesleklerle ilişkili olan etik, medya alanında öncü kavramlardan bir tanesidir.

Dijitalleşen dünyamızda yeni medyanın hayatımıza girmesiyle birlikte toplumun üzerinde artan baskı beraberinde mesleki etik kavramını sekteye uğratmıştır. Haber alma ve haber verme sürecinin hızlanması, otokontrol mekanizmasının zayıflaması, gelişen iletişim teknolojileriyle beraber her bireyin topluma hızlıca bilgi aktarabilmesi ve içeriğinde oluşan kaynak yetersizliğiyle birlikte gazetecilik mesleğinin ilkeleri göz ardı edilebilmektedir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler; görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel anlamda toplumun her bireyinin kamuoyuna bilgi akışı sağlayabilme gücünün olması okuyucunun ya da izleyicinin hangi konular üzerinde yoğunlaşacağına ve belirlenen konuların gündemde ne kadar süre kalacağına karar vermesi gibi büyük bir gücü, mesleki anlamda donanımlı ya da donanımsız tüm bireylere vermiştir. Her vatandaşın elinde böyle bir gücün bulunması ve iletişim araçlarının kolay bir şekilde ulaşılabilir hale gelmesiyle, yurttaş gazeteciliği kavramı tüm dünyada etkisini göstermiştir.

Büyük medya gruplarının çalışan kadrolarında azalmaya gitmek istemesi ve dijital medya üzerindeki önde gelen düşünürlerden faydalanma eğilimleri yurttaş gazeteciliğinin temellerini atan düşüncelerin başında gelmektedir. Toplumu kolay bilgilendirebilmek, insanlar arasında yaşanan erişim kolaylığı ve medya araçlarının herkes tarafından kullanılabilir olması yurttaş gazeteciliği kavramını yaygınlaştırmıştır.

Yurttaş gazeteciliği, 2000’li yılların başında bloglar üzerinden yapılan yeni bir gazetecilik hareketi olarak ön plana çıkmış ve ABD’de bu bloggerların ülkenin gündeme şekil verecek haberler yapmasıyla, başta ülke siyasetinde ses getirmiş ve sosyal medyanın kullanımının artmasıyla birlikte tüm dünyada etkinliğini arttırmıştır. Bu gazetecilik türü adına en çok ses getiren çalışmalardan biri, 2000 yılında Güney Kore’de faaliyet gösteren OhMyNews sitesi tarafından yapılmıştır. Bu site bilgisayarlı ağ teknolojilerinden yararlanarak, ‘Her yurttaş bir muhabir yapıyoruz’ sloganıyla, her meslek grubundan insanlarla çalışarak mevcut sitelerine yüzlerce haber akışı sağlamıştır. Türkiye’de ise yurttaş gazeteciliği adına ‘Gezi Olayları’ büyük bir öneme sahiptir. Gezi Parkı’nda yaşanan olaylar ile birlikte sosyal

medya üzerinden yaşanan haber akışında o dönem büyük bir artış görülmüştür. Twitter ve Facebook gibi sosyal medya mecralarının kullanımıyla birlikte o dönem geleneksel medya haberleri yerine vatandaşlar tarafından aktarılan haberlere olan ilgi daha fazla görülmüştür. Bu durum yurttaş gazeteciliğinin popülaritesini arttırsa da, kamuoyuna aktarılan haberlerde otokontrol mekanizmasının yetersiz kalması zaman zaman toplumu yanlış bilgilerle kaosa sürüklemiştir. İnternet ortamında paylaşılan haberlerin genel anlamda sistematik bir şekilde kontrol altına alınamaması etik ihlalleri beraberinde getirmiş ve yurttaş gazeteciliğine olan güvenin azalmasına neden olmuştur. Asıl hedefi toplumun sesi olmak ve insanların baskın medya gruplarının gücü altında ezilmesine engel olmak olan yurttaş gazeteciliğinin toplumun güvenini sarsıcı çalışmaları önlemek adına, her türlü medya organları birbirleriyle iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Ancak bu şekilde toplumun istediği bilgiye doğru bir şekilde ulaşmasına katkı sağlayabilecektir.

Bu çalışmada etik kavramı üzerinden Türk Medyasındaki yurttaş gazeteciliğinin durumu değerlendirilerek mülteci haberleri üzerinden yapılan etik ihlaller ‘Ethical Journalism Network’ün yayınlamış olduğu mülteci haberlerindeki yapılan etik ihlal maddeleri üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Metinsel ve görsel açıdan değerlendirilerek etik ihlali rastlanılan haberler değerlendirme kapsamına alınmış, etik ihlal bulunmayan haberler ise haber başlığı, haber linki ve erişim tarihi ile belirtilmiştir.

Türkiye’nin mültecilere Avrupa kapısını 28 Şubat 2020 tarihinde açmasıyla birlikte ülkemizde yaşayan birçok göçmen sınıra akın etmiştir. Yunanistan askerinin sınırda mültecilere karşı koymasıyla birlikte sınır hattında yaşanan sorunlar ve insan hakları ihlali, hem yurttaş medyası hem de anaakım medya tarafından yakından takip edilmiştir.

Bu çalışmanın tarih aralığı 30 gün olarak belirlenmiş ve 28 Şubat 2020 – 28 Mart 2020 tarihleri arası seçilmiştir. Çalışmanın tarih aralığının 30 gün olarak belirlenmesindeki sebep ise Covid-19 virüs salgınının ülkemizde göstermiş olduğu etkinin o dönem artış göstermesi ve mülteci haberlerinin gündemden düşmesi olmuştur.

Çalışmaya örnek olarak, yurttaş gazeteciliği haber portallarından Bianet.org ve Dokuz8haber.net, anaakım medyadan ise Hürriyet.com.tr ve Yenışafak.com.tr seçilerek mülteci haberlerinde yurttaş medya ve anaakım medya arasında hangisinin bu haber içeriklerinin oluşumunda daha özenli çalıştığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu dört haber portalı üzerinden araştırma yapılırken mülteci, sığınmacı, göçmen, Suriyeli ve Edirne Sınır Kapısı anahtar kelime olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak, mülteci konulu haberler üzerinden yapılan araştırmada yurttaş gazeteciliği yapan Bianet haber portalı o süreçte yaşananları yakından takip etmiş fakat tarafsızlık ilkesini koruyamamıştır. Ülke içi siyasetteki iktidar karşıtı görüşlerini haber içeriklerine de taşıyarak objektiflik ilkesinden uzaklaşmıştır. Bu da bazı haberlerde kaynak yetersizliğiyle birlikte etik ihlallere yol açmıştır. Yaşanan etik ihlallerin bir bölümünü de kişisel görüşlerin aktarımında yaşanan özensizlik oluşturmuştur. Dokuz8haber ise Bianet kadar mülteci haberlerinin üzerinde durmamıştır. Dokuz8haber, verilen tarihlerde gazetecilik adına önemli bir gündem kaynağı olan mültecilerin karşılaştıkları zorluklara karşı bir haber portalı olarak yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlik, benimsediklerini dile getirdikleri hak odaklı habercilik görüşüyle ters düşmüştür. Anahtar kelimeler kapsamında yapılan araştırmada bu iki haber portalında toplam 39 Bianet ve 11 Dokuz8haber'in girmiş olduğu mülteci haberleri bulunmaktadır. Bunlardan Bianet üzerinden oluşturulan içeriklerde 7 haberde etik ihlal bulunurken, bu sayı Dokuz8haber sitesinde 1 olarak öne çıkmıştır. Anaakım medyanın öncü isimlerinden Yenişafak.com içerik olarak bu süreci yakın takipte kalarak 38 haber girişi sağlamış ve 2 haber içeriğinde etik ihlale rastlanmış, Hürriyet.com'da ise bu sayı 26 haber olurken etik ihlal bulunan haber sayısı ise 3 olarak saptanmıştır. Genel karşılaştırma olarak ele alındığında anaakım medya mülteci haberlerine olan ilgisinin yanı sıra haber yazımında da yurttaş gazeteciliği yapan platformlara oranla mesleki etik kuralları çerçevesinde daha özenli çalıştığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Akar, Erkan:	Sosyal Medya Pazarlaması , İstanbul, Efil Yayınevi, 2010
Akveran, Samet:	“Ana Akım Medya Karşısında Alternatif Medya İhtiyacı ve Etik”, Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası hakemli dergisi , Cilt.1, Sayı: 1, 2018
Alanka, Ömer, Alahattin Kanlıoğlu:	“Meta etik bağlamında medyayı düşünmek”, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E- Dergisi , Sayı: 7, 2013,
Allan, Stuart, Einar Thorsen:	Yurttaş Gazetecilik Küresel Perspektifler , Çev. İlkay Sevgi Temizalp, Kafka Yayınları, İstanbul, 2019
Antony, G. Mary, Ryan J. Thomas:	“This is citizen journalism at its Finest”: YouTube and the Public Sphere in the Oscar Grant Shooting Incident”, New Media & Society Publisher , SAGE Publications, 2010
Arık, Emel:	“Yurttaş Gazeteciliğinin Günümüzdeki Görünümü: Twitter Gazeteciliği Örneği”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi , Sayı: 36, 2013
Aristoteles:	Nikomakhos’a Etik , Çev. Furkan Akderin, İstanbul, Say Yayınları, 2019
Askeroğlu, Demir Emel, Selva Ersöz Karakulakoğlu:	“Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçiş Sürecinde Değişen Gazetecilik ‘Yurttaş Gazeteciliği’: Kuşaklar Üzerine Bir Araştırma”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi , Cilt 7, Sayı 1, 2019
Aydın, Fatih:	“Teleolojik Ahlak Anlayışlarında Mutluluğa Ulaşmada Ahlaki Değerlerin Yeri”, Asya Öğretim Dergisi , Cilt.2, Sayı: 2, 2014
Aydın, Metin:	“John Stuart Mill’in Faydacı Ahlakı”, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , Cilt.15, Sayı: 28, 2013
Aydoğan, Durgeç Petek:	“Alternatif Bir Medya Alanı Olarak Yurttaş Gazeteciliği”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , Cilt.10, Sayı: 50, 2017

Balel, Ceren:	Günümüz Türk Basımında Yurttaş Gazeteciliğinin Durumu ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi , İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009
Bayoğlu, Filiz:	“MacIntyre’ın Klasik Aristotelesçi Erdem Geleneğine İlişkin Yorumu”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi , Cilt.14, Sayı: 2, 2010
Bayoğlu, Filiz:	William David Ross’un Deontolojik Sezgi Ahlak Kuramı , Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013
Bekiroğlu, Onur:	“Türkiye’de Yurttaş Gazeteciliği Bağlamında İnternet Haberciliği: Bianet Örneğinde Kentsel Dönüşüm Projesiyle İlgili Haberlerin Analizi”, Selçuk İletişim Dergisi , Cilt.6, Sayı: 2, 2010
Bilgin, Nuri:	Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar , Ankara, Siyasal Kitabevi, 2014
Binark, Mutlu, Koray Löker:	Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi , Ankara, 2011
Binark, Mutlu:	“Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu”, Yeni Medya Çalışmaları , Ankara, Dipnot Yayınları, 2007
Birsen, Haluk:	Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Basın Ahlakı , Eskişehir, Gece Akademi, 2019
Bodur, Harun:	“Etiğin Alet Çantasına Bakmak: Ahlak, Etik ve İlintili Temel Kavramlar Üzerine Notlar”, Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölüm Dergisi , Cilt.0, Sayı: 7, 2017
Brölde, Bengt, Bykvist Krister:	“Happiness, Ethics, and Politics: Introduction, History and Conceptual Framework”, Journal of Happiness Studies , Sayı: 11, 2010
Campbell, Vincent:	“Theorizing Citizenship in Citizen Journalism”, Journal Digital Journalism , Cilt.3, Sayı: 5, 2015
Carrigan, Marylyn, Svetla Marinova, Isabelle Szmigin:	“Ethics and International Marketing Research Background and Challenges”, International Marketing Review , Cilt.22, Sayı: 5, 2005

Cevizci, Ahmet:	Felsefeye Giriş , İstanbul, Say Yayınları, 2014
Chao-Chen, Lin:	“Convergence of New and Old Media: New Media Representation in Traditional News”, Chinese Journal of Communication , Cilt.6, Sayı: 2, 2013
Clark, S. Lynn, Regina Marchi:	Young People and the Future of News , Youth Citizen Journalism: The Connective Journalism Practices of Participation and Making the Story, 2018
Çambay, Onar Sinem:	Bilgi Çağında Sosyal Sorumluluk Odaklı Gazetecilik: Yurttaş Gazeteciliği, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , Cilt: 8, Sayı:38, 2015
Çelik, İbrahim, Güdekli A. İsmail:	“Reklam Etiği mi Etik Reklam mı? Reklamalarda Karşılaşılan Sorunlar ve Reklam Etiği”, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi , Sayı: 38, 2014
Çetinkaya, Aysel:	“Çevrimiçi Gazetelerin Instagram Üzerinden Haber Paylaşımı”, Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi , Cilt.1, Sayı: 2, 2019
Çoban, Barış, Bora Ataman:	Bora Ataman, Profesyonel Gazetecinin Yurttaş Gazetecilikle İmtihanı Türkiye’de Profesyonel Gazetecilerin Yurttaş Gazetecilik Algısı Araştırması , Kafka Yayınevi, İstanbul, 2018
Dağtaş, Erdal:	“Yurttaşlık Haklarının İnşası Ekseninde Eskişehir Yerel Basınından Online (Çevrimiçi) Bir Örnek: Midas Gazetesi”, Yeni Medya Çalışmaları , Ankara, Dipnot Yayınları, 2007
Daşkın, Telli Merve:	Hürriyet Gazetesinin Söz Varlığına Yönelik Bir İnceleme , İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019
Devran, Yusuf, Ömer Faruk Özcan:	“Habercilikte Hegomonya Mücadelesi: Yurttaş Gazeteciliği: Fırsat mı Tehdit mi?”, Global Media Journal TR Edition , Cilt.7, Sayı: 14, 2017
Diker, Ersun:	Sosyal Medya Reklamcılığı ve Etik: Facebook Reklamları ve Etik Değerlerdeki Değişim Üzerine Bir Araştırma , Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016
Doğan, Özlem:	Etik Ahlak Felsefesi , İstanbul, Say Yayınları, 2010

Dutta, J. Mohan, Bergman:	“Complementarity in Consumption of News Types Across Traditional and New Media”, Journal of Broadcasting & Electronic Media , Cilt.48, Sayı: 1, 2004
Erdoğan, İrfan:	“Medya ve Etik: Eleştirel Bir Giriş”, Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi , Sayı: 23, 2006
Erimli, Büşra:	“Gazetecilik Meslek İlkelerinin Uygulanmasını Engelleyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri”, İnsan ve İnsan , Cilt.1, Sayı: 1, 2014
Frankena, William:	Etik , Çev. Azmi Aydın, Ankara, Avni Kitabevi, 2007
Gezgin, Suat, Ali Efe İralı:	Yeni Medya Analizleri , Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2017
Girgin, Atilla:	Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik’i , İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2000
Güçdemir, Yeşim:	Sosyal Medya , Derin Yayınları, İstanbul, 2017
Harcup, Tony:	“I’m Doing this to Change the World”: Journalism in Alternative and Mainstream Media, Journalism Studies , Cilt.6, Sayı: 3, 2005
İlgaz Büyükbaykal, Ceyda:	Basında Etik Anlayışı , İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2004
Kalsın, Berrin, Müge Demir:	“Yeni Medya ve Gazetecilik”, Ankara Üniversitesi İlef Dergisi , Cilt 2, Sayı 2, 2015
Karaman, Murat, Murat Önder:	“Yurttaş Gazeteciliğinin Ana Akım Medyaya Etkisi, WhatsApp İhbar Hatları”, Erciyes İletişim Dergisi Akademia , Cilt.5, Sayı: 2, 2017
Kılavuz, Raci:	Kamu Yönetiminde Etik ve Bir Sorun Alanı Olarak Yozlaşma , Ankara, Seçkin Yayınları, 2003

Kim, Yeojin, Wilson Lowrey:	“Who are Citizen Journalists in the Social Media Environment?”, Digital Journalism , Cilt.3, Sayı: 2, 2014
Lasorsa, L. Dominic, Seth C. Lewis, Avery E. Holton:	“Normalizing Twitter: Journalism Practice in an Emerging Communication Space”, Journalism Studies , Cilt.13, Sayı: 1, 2012
MacIntyre, Alasdair:	Ethik’in Kısa Tarihi , Çev. Hakkı Hünler, Zelyut Hünler, İstanbul, Paradigma yayınları, 2001
Mahmutoğlu, Abdülkadir:	“Etik ve Ahlak; Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler”, Türk İdare Dergisi , C.81, Sayı: 463-464, 2009
Mapudzi, Hatikanganwi, Oluyinka Osunkunle:	“Citizen Journalism as a Contestant in the History of Journalism”, South African Journal for Communication Theory and Research , Cilt.43, Sayı: 1, 2017
Matheson, Donald:	The International Encyclopedia of Communication, Chapter: Citizen Journalism, History Of, 2011
Mora, Necla:	Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim , Altkitap, 2008
Önen, S. Mustafa, Ali Yıldırım:	“Kamu Yönetiminde Etik Denetimi: OECD Ülkeleri Örneği”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi , Cilt.5, Sayı: 1, 2014
Özbek, Meral:	Kamusal Alan , Hil Yayın, İstanbul, 2004
Özcan, Emre:	“Yeni Medya ve İnternet Haberciliğinde Etik Sorunlar”, AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology , Cilt.10, Sayı: 37, 2019
Özer, Ömer:	Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik , Literatürk Yayınları, İstanbul, 2012
Özgen, Murat:	Gazetecinin Etik Kimliği , İstanbul, Set-System Yayınları, 2006

Özgen, Murat:	“İfade Özgürlüğü Bağlamında Medya ve Terör Olgusunun Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi , Cilt.1, Sayı: 12, 2002
Peer, Limor, Thomas B. Ksaized:	“Youtube And Challenge to Journalism New Standards for News Videos Online”, Journalism Studies , Cilt.12, Sayı: 1, 2011
Pieper, Annemarie:	Etİğe Giriş , Çev. Veysel Atayman, Gönül Sezer, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2012
Singer, Peter:	'Ethics, Encyclopedia Britannica, Chicago, 1985
Sucu, İpek:	“Althusser’in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya”, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi , Cilt.7, Sayı: 3, 2012
Taylan, Ahmet:	Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye’de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Çalışma , Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012
Türk, D. Gül:	“Demokrasinin Dördüncü Kuvveti Yeni Medya Teknolojileri”, İstanbul Üniversitesi İnet-Tr’13, XVIII. Türkiye’de İnternet Konferansı , 2013
Ural, Tülin:	İşletme ve Pazarlama Etiği , Ankara, Detay Yayıncılık, 2003
Uzun, Ruhdan:	“Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Sayı: 16, 2006
Vardal, Z. Burcu	“Yeni Medya ve Etik”, , International Multilingual Academic Journal , Cilt.2, Sayı: 1, 2015
Varol Erdem, Merve Çelik Varol:	“Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan’a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme”, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS) , Cilt.5, Sayı: 1, 2019
Yanardağoglu, Eylem:	“Yeni Medya ve Kullanıcı Türevli İçerik: Dokuz8haber Sitesi Örneğinde Yurttaş Gazeteciliği Üzerine Etnografik Bir İnceleme”, Kıbrıs Üniversitesi Folklor / Edebiyat Dergisi , Cilt.21, Sayı: 83, 2015

Yanık, Akın:	“Yeni Medya Nedir Ne Değildir?”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , Cilt.9, Sayı: 45, 2016
Yeşil, M. Murat:	“Gazeteciliğin Etik Kuralları, İhlaller ve Olası Önlemler: Gazetecilerin Etik Algılaması; Görüş ve Önerileri-Nitel Bir Araştırma”, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic , Cilt.9, Sayı:2, 2014
Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek,	Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri , Ankara, Seçkin Yayınları, 2008
Yılmaz, D. Orhun:	“Ötenazi Kavramının Teleolojik, Deontolojik ve Meta-Etik Teoriler Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi , Cilt 8, Sayı 2, 2019
Zinderen, İ. Etem, Yusuf Yurdigül:	“Yeni Medyada Haber Dili –Ayşe Paşalı Olayı Üzerinden Geleneksel Medya ve İnternet Haberciliği Karşılaştırılması”, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication , Cilt 2, Sayı 3, 2012
Zindreren, İ. Etem:	“Yeni Medya Ekolojisi Ekseninde Youtube: Türkiye Örneği”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Cilt.24, Sayı: 1, 2020

İNTERNET KAYNAKLARI

Alonot.com:	Erdem Etiğinin Eski Yunan’daki Temelleri , https://alonot.com/forum/viewtopic.php?t=696 , (çevrimiçi), 01.03.2020
Berqnet:	5651 Sayılı Yasa Nedir?, Yaptırımları Nelerdir? , https://berqnet.com/blog/5651-sayili-yasa (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 13.03.2020
Bianet:	“ Haklar için habercilik, haberciler için özgürlük ”, (Çevrimiçi), http://bianet.org/bianet/sayfa/ips-iletisim-vakfi , Erişim Tarihi: 20.04.2020
Bianet:	https://m.bianet.org/bianet/siyaset/220734-multeciler-sinir-kapilarinda-kaldi , Erişim Tarihi: 01.03.2020

Bianet:	https://bianet.org/1/13/221613-insan-haklari-izleme-orgutu-ab-yunanistan-in-arkasina-saklaniyor , Erişim Tarihi: 20.03.2020
Brandingturkiye:	Instagram Tarihi: Instagram Nedir? Nasıl Kullanılır? Ne İşe Yarar? , https://www.brandingturkiye.com/instagram-tarihi-instagram-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-yarar/ (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 24.03.2020
Dokuz8haber:	https://dokuz8haber.net/hakkimizda/ , Erişim Tarihi: 22.04.2020
Dokuz8haber:	https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/alan-kurdinin-olumunun-sorumlusu-olarak-suclanan-3-kisi-yakalandi/ , Erişim Tarihi: 17.03.2020
Gugu, Elif:	Tekelleşme sonrası yeni alternatif: Yurttaş gazetecilik ve medya etiği , https://www.birgun.net/haber/tekellesme-sonrasi-yeni-alternatif-yurttas-gazetecilik-ve-medya-etigi-236337 (Çevrimiçi), 2018, Erişim Tarihi: 21.03.2020
Hoddereducation.co.uk:	Normative Ethical Theories , Normative ethical theories Natural moral law.pdf , Erişim Tarihi: 25.02.2020
Hürriyet:	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/acimasizca-saldirdilar-yunanistan-sinirinda-son-durum-41477269 , Erişim Tarihi: 27.03.2020
Hürriyet:	Hürriyet.com.tr, https://www.hurriyet.com.tr/galeri-avrupanin-cirkin-yuzu-41469435/20 , Erişim Tarihi: 20.03.2020
Kara, Deniz:	Facebook'un Kuruluş Öyküsü , https://www.medyaakademi.org/2014/11/08/facebookun-kurulusu-ve-tarihi/ (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 19.03.2020

Kepenek, Evrim:	https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/220771-turkiye-de-multeci-kadin-olmak , Erişim tarihi: 02.03.2020
Pişkin, Levent:	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221068-buralar-hep-hak-ihlali , Erişim Tarihi: 09.03.2020
Şengül, Hüseyin:	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220948-suriyeli-siginmacilarin-trajedisi?fbclid=IwAR2AKOuLQ8pFFGAgjxE9FcTfoCBkh-As1BshNWzo6TBGV4zGXwpidvfAek , Erişim Tarihi: 07.03.2020
Tarcan, Pınar:	http://bianet.org/bianet/goc/220938-geri-kabul-anlasmasi-neydi-bugunku-tablo-ne , Erişim Tarihi: 06.03.2020
Tunç, Aslı:	Can Pomegranates Replace Penguins? Social Media and the Rise of Citizen Journalism in Turkey , https://freedomhouse.org/ (çevrimiçi), 07.03.2020
Türkoğlu, Seda, Murat Şaka:	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gocmen-tarifesi-4-bin-dolara-edirne-41458715 , Erişim Tarihi: 18.05.2020
Yenimedya.Wordpress.com:	Yeni Medyada Etik İlkeler: Etik 2.0 , https://yenimedya.wordpress.com/2011/06/06/yeni-medyada-etik-ilkeler-etik-2-0/ , (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 03.03.2020
Yenişafak:	https://www.yenisafak.com/kurumsal/hakkimizda , Erişim Tarihi: 01.05.2020
Yenişafak:	https://www.yenisafak.com/dunya/insanlik-dramina-avrupa-sessiz-yunanistan-bir-gocmeni-daha-oldurdu-3528139 , Erişim Tarihi: 08.03.2020

Yenişafak:	Yenişafak.com.tr, https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistan-sinirindaki-suriyeli-multecilere-sert-mudahalelerde-bulunuyor-3528047 , Erişim Tarihi: 07.03.2020
------------	---

